

YHDESSÄ VAHVEMPIA

**VASEMMISTON
TAVOITTEET
2025–2028**

YHDESSÄ VAHVEMPIA

Vasemmiston tavoitteet 2025–2028

Kun maailma on yhä epävarmempi, ilmasto jatkaa kuumenemistaan ja kansainvälistä oikeutta kyseenalaistetaan yhä avoimemmin, tarvitaan liikkeitä, jotka kokoavat ihmisiä yhteen rakentamaan parempaa maailmaa ja luomaan valoisampaa tulevaisuutta.

Yhdessä tekemisen ja yhteenliittoutumisen kautta luodaan toivoa huomista. Vasemmiston politiikan ytimessä on taata hyvä ja ihmisarvoinen elämä kaikille. Me rakennamme parempaa maailmaa ekologisen ja planetaarisen kantokyvyn rajoissa. Maailmaa, jossa myös eläimillä on itseisarvo. Me vaalimme demokratiaa, ihmisoikeuksia ja rauhaa.

Tähän tavoiteohjelmaan on koottu Vasemmistoliiton linjaukset paremman maailman rakentamiseksi. Ohjelmaa täydentää 2022 hyväksytty periaateohjelma.

SISÄLLYS

1. OTETAAN TALOUDELLINEN VALTA TAKAISIN	6
1.1 Kansantalous ja verotus	7
1.2 Talouden ohjaus	10
1.3 Toimeentulo ja sosiaaliturva	12
1.4 Elinkeinpolitiikka	15
2. PAREMPI HUOMINEN MAAPALLON KANTOKYVYN RAJOISSA	21
2.1 Reilu siirtymä - talous ja teollisuus	22
2.2 Energiantuotanto ja liikenne	25
2.3 Ympäristö ja luonnon monimuotoisuus	28
2.4 Eläinpolitiikka	32
3. HYVÄ ELÄMÄ	34
3.1 Työelämä	34
3.2 Sosiaali- ja terveyspolitiikka	41
3.3 Koulutus, kulttuuri ja liikunta	48
3.4 Alueet ja asuminen	57
4. IHMISOIKEUKSIA KUNNIOITTAVA MAAILMA	60
4.1 Demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeudet	60
4.2 Kansainvälisyys ja solidaarisuus	66
4.3 Rauha ja turvallisuus	68
4.4 Siirtolaisuus, maailmankauppa ja kehitysyhteistyö	72

1. OTETAAN TALOUDELLINEN VALTA TAKAISIN

Vasemmistoliiton talouspolitiikan ytimessä on tasa-arvon ja demokratian edistäminen. Varallisuuden äärimmäinen keskittyminen on johtanut myös vallan keskittymiseen, joka on uhka demokratialle. Tavoitteenamme on kääntää tämä vaarallinen kehityssuunta Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti.

Haluamme lisätä työntekijöiden vaikutus- ja omistumahdollisuuksia yrityksissä ja valtaa työmarkkinoilla. Verotuksen progressiota vahvistamalla teemme Suomesta tasa-arvoisemman. Verottamalla rikkaita vähennämme myös poliittisen ja taloudellisen vallan keskittymistä. Liian suuri osa työpanoksestamme kuluu kerskakulutuksen mahdollistamiseen, kun voisimme vähemmällä työllä taata kaikille hyvän elämän. Vasemmistoliitto tavoittelee täystyöllisyyttä, lyhyempää työaika ja resurssiemme kohdentamista demokraattisemmin palvelemaan meitä kaikkia. Vallitsevassa tilanteessa rikkaiden tarpeet ylikorostuvat ja heidän valintansa määrittävät liaksi, mihin yhteiset resurssimme käytetään.

Me haluamme muuttaa nykyistä yhteiskuntajärjestelmää, joka on haitallinen sekä ihmiselle että ympäristölle. Työllä on tultava toimeen, ja sosiaaliturvan on vastattava muuttuneen työelämän tarpeisiin. Vasemmistoliitto tavoittelee sosiaaliturvan kokonaisuudistusta. Haluamme ottaa käyttöön perustulon, jota täydentävät ansiosidonnaiset ja muut etuudet ja joka turvaa ihmisten toimeentulon kaikissa elämäntilanteissa.

Vasemmistolainen talouspolitiikka estää kurjistumista, turvaa ihmisten perustarpeet ja lisää kansalaisten taloudellisia mahdollisuuksia. Se tähtää ihmisten elinolojen konkreettiseen parantamiseen esimerkiksi vakauttamalla välttämättömien hyödykkeiden (ruoka, energia, asuminen) hintoja, nostamalla palkkoja ja investoimalla julkisiin palveluihin ja infrastruktuuriin. Vasemmistolainen talouspolitiikka on

paras lääke myös epävarmuudesta ja kurjuudesta ammentavaa oikeistopopulismin ja äärioikeiston nousua vastaan.

Suomen taloudellinen toimintaympäristö muuttuu niin sisäisten kuin ulkoisten tekijöiden seurauksena. Merkittäviä, välittömästi ja kansallisesti näkyviä trendejä ovat esimerkiksi varallisuuden keskittyminen, väestön vanheneminen ja heikko tuottavuuskehitys. Kaikki mainitut kehityssuunnat vaativat talouden resurssien suuntaamista poliittisesti uudelleen, sillä markkinat joko eivät kykene ratkaisemaan niiden ongelmia tai vahvistavat epätoivottuja kehityskulkuja.

Varallisuuden keskittyminen on osa kansainvälistä suuntausta, johon vaikuttavat muun muassa rikkaiden verotuksen keventäminen, globaalin talouden rakennemuutokset ja tuotantomenetelmien kehitys pääomaintensiivisempään suuntaan. On elintärkeää pysäyttää vaurauden keskittyminen. Sitä varten tarvitaan kansainvälisiä ratkaisuja, joiden edistämisessä Suomen on oltava aktiivinen ja aloitteellinen. Myös kansallisesti Suomi voi kokonaisverotuksen progressiota vahvistamalla vaikuttaa kehityksen suuntaan. Hyvä verojärjestelmä kohtelee kaikkia tuloja mahdollisimman samalla tavalla ja siksi pääomia on verotettava progressiivisesti ansiotulojen tapaan. Pääomien ja varallisuuden progressiivisella verottamisella tulee olla nykyistä suurempi rooli verrattuna palkkojen verottamiseen. Vaurauden keskittymistä voidaan ehkäistä myös lisäämällä julkista omistamista järkevissä kohteissa ja mahdollistamalla työntekijöille suurempia omistusosuuksia yrityksistä.

Suomen talouteen vaikuttavat globaalit ilmiöt, jotka voidaan tiivistää neljään kokonaisuuteen: 1) ilmasto ja ympäristö, 2) geopolitiikka ja geotalous, 3) makrotaloudelliset olosuhteet ja 4) neljäs teollinen vallankumous.

Maapallon kantokyky asettaa talouden kovat reunaehdot, joiden raameissa talouden on toimittava. Vihreä siirtymä ei tällä hetkellä tapahdu riittävällä vauhdilla eikä oikeudenmukaisesti. Me tarvitsemme talouden ohjausta ja julkisia investointeja.

Tarvittavien investointien mittakaava on niin mittava, että ne edellyttävät joustoja EU:n finanssipoliittisiin sääntöihin ja julkiseen keskusteluun alijäämistä.

Sama pätee kiihtyvään kansainväliseen kilpailuun ja jännitteiden lisääntymiseen. Sekä kilpailussa pärjätäksemme että riippumattomuuden lisäämiseksi tarvitaan kotimaisen kysynnän kasvattamista. Julkisen talouden liikkumatilaa, eurooppalaista yhteistyötä ja strategista omavaraisuutta on lisättävä.

Makrotaloudelliset eli laajat taloudelliset olosuhteet ovat tällä hetkellä poikkeuksellisen epävarmat. Sekä suomalaista että eurooppalaista taloutta on kehitettävä vastaamaan epävarmuuksiin ja julkishyödykkeiden kasvavaan tarpeeseen. Jäsenvaltioiden taloudellista itsenäisyyttä on joko lisättävä eli velkasääntöjä on joustavoitettava tai eurooppalaista rahoitusta on voitava kasvattaa. Tämä onnistuu esimerkiksi yhteisvelalla, olemassa olevien rahoitusvälineiden käytön laajentamisella tai Euroopan keskuspankin suoralla rahoituksella jäsenvaltioille.

Neljäs teollinen vallankumous puolestaan tarkoittaa tekoälyn ja automaation nopeaa kehitystä, joka haastaa tapamme organisoida työtä ja toimeentuloa. Ilman poliittisia väliintuloja teknologisen kehityksen hedelmät ovat historiallisesti valuneet eliiteille. Tarvitsemme uusia keinoja jakaa vaurautta, työtä ja oikeutta kuluttaa ekologisten rajojen puitteissa.

Vasemmistoliiton tavoiteohjelma pyrkii vastaamaan näihin suuriin rakenteellisiin haasteisiin erityisesti kansallisten tekojen näkökulmasta. Suomi voi olla kokoaan isompi myös maailmalla, kun näitä yhteisiä haasteita ratkotaan. Tämä vaatii käännettä kohti kansainvälistä yhteistyötä ja solidaarisuutta sen sijaan, että vahvistamme suuria pääomia suosivaa itsekeskeistä oikeistolaista ilmapiiriä.

1.1 KANSANTALOUS JA VEROTUS

Vasemmistolainen talouspolitiikka tähtää yhteiskuntaan, jossa kaikki voivat hyvin ja pystyvät toteuttamaan itseään. Tiedämme, että pienten tuloerojen maissa väestö on terveempää ja koulutetumpaa, mielenterveysongelmia ja lapsikuolemia on vähemmän samoin kuin vankeja, rikollisuutta ja huumeongelmia. Pienet tulo- ja varallisuuserot ovat hyvää talouspolitiikkaa. Tavallisia suomalaisia tukeva talouspolitiikka työllistää kotimaassa sen sijaan, että varallisuus valuu veroparatiiseihin tai kerskakulutukseen.

Toimiva talous ja työllisyyden edistäminen edellyttävät oikein mitoitettua finanssipoliittikkaa. Kestävä julkinen talous perustuu riittäviin verotuloihin, hyvään työllisyyteen ja tuottavuutta sekä arvonnalisää lisääviin investointeihin. Vahva julkinen talous mahdollistaa hyvinvointivaltion kehittämisen ja laadukkaat palvelut. Ihmisten tarpeiden täyttäminen saakin maksaa. Investoinnit hyvinvointiin maksavat itsensä usein myös takaisin pidemmällä aikavälillä.

Julkinen talous ei vahvistu oikeistolaisella leikkauspolitiikalla. Kehyssäännöt on sidottava suhdannetilanteeseen ja tulot on huomioitava tasapuolisesti. Veronalennuksia ja menolisäyksiä on kohdeltava yhdenmukaisesti: menolisäykset on voitava rahoittaa vastaavilla verotuloilla. Valtion taloutta ei vahvisteta myymällä yhteiskunnallisesti merkittävää omaisuutta, kuten valtio- tai kuntaomisteisia luonnollisia monopoleja. Yksityistäminen heikentää turvallisuutta ja on tappiollista Suomen asukkaille.

Suhdannepolitiikan on tuettava taloutta oikea-aikaisesti. Oikein mitoitettu suhdannepolitiikka ehkäisee työttömyyttä, osaamisen rapautumista ja sosiaalisia ongelmia. Leikkaaminen heikossa suhdannetilanteessa johtaa velkasuhteen kasvuun ja heikentää pidemmän aikavälin tuotantopotentiaalia. Kun taloudessa menee huonosti, kannattaa julkisia investointeja siis lisätä. EU:ssa keskustellaan valtavasta investointitarpeesta, mutta Suomessa oikeistopuolueet ovat leikanneet julkisista menoista.

Oikeistopuolueiden pitkään havittelemat veronkevennykset, kuten perintö- ja yhteisöveron alennukset, eivät tutkimusnäytön mukaan tue kasvua. Sen sijaan hyvin kohdennetut julkiset investoinnit, koulutukseen satsaaminen ja aktiivinen työllisyyspolitiikka, ovat tehokkaita keinoja parantaa talouden tilaa ja kestävien alojen kasvua.

Sekä Suomen että EU:n on irtauduttava ylikorostuneesta vientiriippuvuudestaan ja vahvistettava kotoperäistä kysyntää. Näin voidaan käyttää suurempi osa luonnonvarjoistamme ja työvoimamme työpanoksesta ihmisten hyvinvoinnin ja kestävyys-tukemiseen. Ajamme EU:n ja Suomen taloussääntöjen muokkaamista näiden tavoitteiden tukemiseksi. EU:n sisällä tulisi sanktioida liiallisia vaihtotaseen ylijäämiä, jotka ovat haitallisia euroalueen kysynnälle ja kasvuille.

Suomi on osallinen kansainväliseen negatiiviseen kehitykseen, jossa varallisuus kasaantuu jatkuvasti

pienelle rikkaiden ihmisten joukolle. Suomessa vaurain kymmenys väestöstä omistaa jo yli puolet Suomen kotitalouksien nettovarallisuudesta. Vähävaraisempi puolisko kotitalouksista omistaa vain 4,2 prosenttia kotitalouksien nettovarallisuudesta. Neljäsosalla kotitalouksista ei ole nettovarallisuutta juuri lainkaan. Taloudellisen epätasa-arvon kasvun tiedetään ja parhaillaan nähdään tuottavan laajasti erilaisia ongelmia. Suunnan muuttamiseen tarvitaan sekä kotimaisia että kansainvälisen tason ratkaisuja.

Oikeudenmukainen verotus mahdollistaa hyvinvoinnin yhteiskunnassamme, mutta suomalaisia ei tällä hetkellä kohdella verotuksessa oikeudenmukaisesti. Nykyisin valtion ansiotuloverotus on Suomessa ainoa laajasti progressiivinen eli tuloeroja tasaava vero. Koko verojärjestelmämme progressiivisuus on heikentynyt 30 vuoden ajan, kun ansiotuloverojen osuus on laskenut. Tätä haitallista vaikutusta

vahvistaa varakkaiden ihmisten mahdollisuus muuntaa ansiotuloja pääomatuloiksi, joita verotetaan huomattavasti kevyemmin. Samalla, kun suurituloisimpien pääomaverotusta on kevennetty, on varallisuus keskittynyt yhä voimakkaammin kaikista vauraimmille. Kaikkien tulojen verottaminen yhtenäisessä progressiivisessa verotaulukossa laajentaa ja yksinkertaistaa veropohjaa. Tämä vähentää verojen välttelyä esimerkiksi keinotekoisien tulonmuunnon kautta.

Suuret tulo- ja varallisuuserot ovat haitallisia. Lisäksi verotuksen on oltava oikeudenmukaista ja suhteessa kunkin maksukykyyn. Tavoitteenamme on siirtää verotuksen painopistettä omistamisen ja varallisuuden verotukseen. Myös ympäristöhaittojen verotusta on lisättävä, kuitenkin siten, että verotuksen progressiivisuus säilyy eikä vaikutus kohdistu voimakkaimmin pienituloisiin. Mahdollista kustannusten nousua kompensoidaan tulotason mukaan.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Julkisia investointeja on lisättävä merkittävästi kotimaisen kysynnän vahvistamiseksi. Tämä elvyttäisi myös yritysten investointeja ja työllisyyttä. Investointien painopisteen on oltava kestävässä tuotteissa ja palveluissa.
- Suurten pääomatulojen verotusta on kiristettävä niin, että pääomaverotuksesta tulee aidosti progressiivista. Samalla on kevennettävä pienituloisten verotusta kasvattamalla kunnallisveron perusvähennystä.
- On käynnistettävä mittava investointiohjelma, joka jaetaan tasaisesti julkisen infrastruktuurin, julkisen asuntotuotannon, koulutuksen ja vihreää siirtymää sekä huoltovarmuutta tukevan teollisuuspolitiikan kesken.
- Valtiontalouden kehysmenettelyä on uudistettava niin, että valtion menojen lisäksi huomioon otetaan myös tulot. Valtiontalouden vahvistamisen kannalta tulot ovat yhtä tärkeitä kuin menot. Uudistuksessa veromuutokset otetaan kehysmenettelyn piiriin sekä helpotetaan talouden suhdannevaihteluihin reagointia ja reilun siirtymän edellyttämien investointien tekemistä.
- On otettava käyttöön hiiliosinkomalli, jolla fossiilisen energian korkeampi verotus hyvitetään takaisin ihmisille heidän tulotasonsa mukaisesti. Hyvitys rahoitetaan hiiliverolla, jonka myötä tuotteiden negatiiviset ekologiset ulkoisvaikutukset tulevat paremmin näkyviin niiden hinnoissa. Hiilivero koskisi kaikkia tuotteita ja se määräytyisi niiden kasvihuonekaasupäästöjen mukaan.
- Kaikkia tuloja on verotettava samalla progressiivisella asteikolla. Ansio- ja pääomatuloverotus on harmonisoitava. On otettava käyttöön miljoonaomaisuuksiin kohdistuva varallisuusvero. Varallisuusveron palauttaminen vahvistaa julkista taloutta ja se myös varmistaisi tulojen ja varallisuuden tasapuolisemman jaon Suomessa.

- Suurten perintöjen ja lahjojen verotusta on kiristettävä ja veropohjaa tiivistettävä mm. rajaamalla suurten yritysten sukupolvenvaihdoshuojennuksia. Toimet on kohdennettava niin, etteivät ne haittaa ihmisten elämää kohtuuttomasti. Listaamattomien yhtiöiden osinkoverohuojennus on poistettava. Huojennus heikentää investointihalukkuutta, tuottavuutta ja talouden uusiutumista.
- Suomen yhteisöverokantaa on korotettava maltillisesti.
- Kiinteistösijoittajilta on poistettava taloyhtiön rahoitusvastikkeen verovähennysoikeus.
- Ympäristölle haitalliset verotuet, kuten puupolttoaineiden alemmat verokannat, on poistettava.
- Työmatkavähennystä on täydennettävä uudella työmatkatuella, jossa tuetaan julkisella liikenteellä liikkumista, mikäli työmatka on kohtuullisesti mahdollista tehdä julkisin kulkuneuvoin. Korvausta on maksettava vapaa-ajan menetyksestä, mikäli joukkoliikenneyhteyden käyttö kestää saman matkan autolla kulkemista kauemmin. Uuden tukimuodon on huomioitava alueelliset erot.
- Verotietojen julkisuutta on laajennettava koskemaan esimerkiksi sosiaalivakuutusmaksuja, verovapaita osinkoja ja vakuutuskuoria.
- Suuryritysten globaalia 15 prosentin vähimmäisyhteisöveroa on pyrittävä korottamaan ja sen kattavuutta laajentamaan haitallisen verokilpailun vähentämiseksi sekä globaalin oikeudenmukaisuuden ja kansallisen veropolitiikan toimintamahdollisuuksien lisäämiseksi.
- EU:n tasolla on otettava käyttöön suuriin omaisuuksiin kohdistuva varallisuusvero ja pääomaverotuksen yhteinen vähimmäistaso.
- Valtion ja kuntien luonnollisia monopoleja ei saa myydä.
- On laadittava veronkierron, verovälttelyn ja korruption torjuntaohjelma kattaa kaikki hallinnonalat.
- Rahanpesuun, korruption ja harmaaseen talouteen on puututtava lisäämällä edunsaajarekisterin avoimuutta.
- Suomen on edistettävä kansainvälisen, OECD:n piirissä saavutetun yritysverouudistuksen toimeenpanoa kansainvälisesti. Uudistus parantaa digitalouden verotusmahdollisuuksia.
- EU:n digitaalisen talouden verotusmallia on edistettävä ja otettava käyttöön digivero.
- EU:ssa on ajettava sekä EU-tason että jäsenvaltioiden talouspoliittisen liikkumavaran kasvattamista suhteessa reiluun siirtymään ja digitalisaatioon. EU:n alijäämä- ja velkasääntöjä on muokattava paremmin investointitarpeita palveleviksi. On vaadittava liikkumavaran kasvattamisen kriteereiksi sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden edistämistä.

1.2 TALOUDEN OHJAUS

Talouden ohjaamisen periaatteet on aika uudistaa perinpohjaisesti. Näemme, että nykyinen mallimme tuottaa valtavasti epätoivottuja lopputulemia, kuten esimerkiksi ekologisen kriisin ja vaurauden äärimmäisen kasaantumisen. Uusliberaalissa markkinamallissa vallitsee myös krooninen investointivaje ihmisten ja ympäristön hyvinvointia edistäviin investointeihin, koska niistä ei ole saatavilla välitöntä taloudellista voittoa. Sosiaaliset investoinnit ihmisten hyvinvointiin ja koulutukseen, investoinnit vihreään siirtymään ja luontokadon pysäyttämiseen sekä investoinnit tutkimukseen ja sosiaalisiin innovaatioihin ovat kaikki täysin puutteellisella tasolla. Vasemmistoliitto haluaa uudistaa talouden ohjausta niin, että sitä määrittävät ekologinen kestävyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja pitkäjänteiset julkiset investoinnit. Talouden on palveltava yhteistä hyvää – ei päinvastoin. Lähtökohtiamme ovat ihmisten ja ympäristön hyvinvointi, demokraattisempi talous sekä resurssien tasaisempi jakaminen.

Yleiseen talouskehitykseen valtio pystyy parhaiten vaikuttamaan säätelemällä kokonaiskysyntää ja asettamalla mahdollisimman johdonmukaisia tavoitteita ja päämääriä toimintaympäristölle. Määrällisesti riittävän kysynnän julkinen takaaminen ei kuitenkaan riitä, vaan kysynnäsäätelylle on asetettava selkeät laadulliset kriteerit. Alijäämä, julkinen velka ja kilpailukyky korostuvat talouden mittareina liikaa. Täystyöllisyys, laajasti jaettu hyvinvointi, ekologinen kestävyys ja panostukset tuottavuuden nostamiseen on asetettava talouden kärkitavoitteiksi.

On korkea aika arvioida julkisessa taloudenpidossa, mitä asioita pidetään investointeina ja mitä kuluerinä. Hyvinvointi-investoinnit, kuten satsaukset koulutukseen, ovat pitkäjänteisiä panostuksia niille yhteiskunnan alueille, jotka mahdollistavat parhaiten kansalaisten sekä ympäristön hyvinvoinnin kasvattamisen pitkällä aikavälillä. Niiden avulla on tarkoitus vahvistaa niin inhimillisiä, sosiaalisia kuin ekologisikin voimavaroja, jotka auttavat ennaltaehkäisemään erilaisten kriisien pitkittymistä.

Vaikka hyvinvointi on tavoite jo itsessään, hyvinvointi-investoinnit lisäävät myös taloudellista kestävyyttä sekä hyvinvointivaltion edellytyksiä keskipitkällä aikavälillä. Hyvinvointi-investoinneilla ennaltaehkäistään kustannuksia, jotka rapauttavat julkista

taloutta. Investoimalla hyvinvointiin, kuten riittäviin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, voidaan esimerkiksi ennaltaehkäistä raskaampia palvelutarpeita, vähentää sairastavuutta, lisätä työkykyä ja tuottavuutta sekä ihmisten voimavaroja hoivata ja huolehtia yhteisistä sekä ympäristön tarpeista.

Bruttokansantuote eli BKT ei ole hyvä mittari hyvinvoinnin kasvulle. BKT:n kasvu lisää luonnonvarojen kulutuksen ja päästöjen kasvua eikä se huomioi tulojen epätasaista jakautumista yhteiskunnassa tai kerro perustarpeiden täyttymisestä tai työllisyydestä. BKT:hen ei lasketa myöskään palkatonta hoivatyötä, vapaaehtoistyötä tai kotityötä, minkä takia valtaosin naisten ja vähemmistöjen tekemä työ ei tule lasketuksi mukaan talouteen vaikuttaviin laskelmiin. Inhimillisellä työllä on aina kokonaistalouteen vaikuttava hinta. Esimerkiksi Uusi-Seelanti perustaa nykyään taloutensa ohjauksen BKT:n sijaan hyvinvointibudjetoinnille.

BKT:n ongelmat tiedostetaan jo laajasti ja vaihtoehtoisia yhdistelmäindikaattoreita on kehitetty ja otettu käyttöön. Aidon kehityksen indikaattori GPI ottaa kattavammin huomioon hyvinvoinnin ulottuvuudet rahamääräisinä eli huomioi talouskasvun aiheuttamien sosiaalisten ja ekologisten ongelmien kustannukset. Se osoittaa, miten kasvavat tuloerot, lisääntyvät ympäristöhaitat ja monet taloudelliset päätökset ovat heikentäneet hyvinvointia ja ihmisten elämänlaatua Suomessa aina 80-luvulta asti. Saman tuloksen osoittaa myös kestävä taloudellisen hyvinvoinnin indikaattori ISEW, joka mittaa BKT:tä paremmin kuluttajien hyvinvoinnin tasoon vaikuttavia tekijöitä. Suomessakin on luovuttava BKT:stä ensisijaisena kehityksen mittarina.

Suomessa on laajennettava kuvaa makrotaloudesta hyvinvoinnin mittareilla, jotka tuovat näkyväksi talouspolitiikan hyvinvointivaikutukset. Kustannuksiin keskittyvän tarkastelun sijaan on keskityttävä siihen, miten toimet vaikuttavat hyvinvointiin. Erityistä huomiota mittaamisessa tulee kiinnittää terveyden ja hyvinvoinnin epätasaiseen jakautumiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen siellä, missä se on matalinta. Hyvinvointi-indikaattoreiden avulla voidaan paikantaa ja priorisoida näitä kohteita sekä mitata hyvinvointi-investointien ja talouspoliittisten päätösten vaikuttavuutta.

Hyvinvointitalouden edistämisen on kuitenkin tapahduttava kohtuutalouden periaatteiden mukaisesti siten, että hyvinvointi-investoinneissa kunnioitetaan planeetan rajoja niin kunta- ja aluepolitiikassa kuin valtakunnallisestikin. Tämä vaatii yhteiskuntamme materiaalitarpeiden radikaalia rajoittamista, energiatehokkuuden kasvua ja laajamittaista kiertotaloutta sekä ekologisen kestävyys siirtymän

edistämistä myös sosiaali- ja terveydenhuollossa ja pelastuspalveluissa. Kohtuutaloudessa painotetaan hyvinvointi-investointien lisäksi myös globaalien tuotantoketjujen korvaamista paikallisilla tuotantoketjuilla, mikä tukee huoltovarmuutta ja edistää uudenlaisten julkisen ja yksityisen palvelutuotannon ekosysteemien syntymistä: hyvinvointia tukevan talousjärjestelmän syntymistä planeetan rajoissa.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Talouden ohjauksen on perustuttava demokraattiselle suunnittelulle ja laajalle tietopohjalle.
- Materiaalisen hyvinvoinnin tavoittelulle on asetettava kestävät rajat, jotta vältetään sekä hyvinvoinnin puute että haitallinen ylikulutus. Rajat on määritettävä demokraattisesti, jotta ne ovat oikeudenmukaisia ja hyväksyttäviä.
- Kulutusta on suunnattava pois kestävämmästä materiaalisesta kulutuksesta kohti palveluita, elämyksiä sekä tavaroiden uusiokäyttöä, korjaamista, kierrättämistä ja vuokraamista.
- Kestämättömästä ylikulutuksesta on vastustettava kieltämällä EU-tasolla luontoa tuhoava ja työntekijöiden oikeuksia polkeva halpituonti.
- Hyvinvointitalous on vakiinnutettava osaksi hallituksen poikkihallinnollista strategista ohjausta, ja sen koordinaatio on sijoitettava valtioneuvoston kansliaan hallitusohjelmatyön keskiöön.
- Hyvinvointitalous on nostettava valtiovaraministeriön tärkeimmäksi ohjaavaksi periaatteeksi, jotta hyvinvointinäkökulma juurtuu osaksi julkisen talouden ohjausprosesseja ja läpäisee kaikkien ministeriöiden toiminnan.
- Koska sosiaali- ja terveydenhuolto ja pelastustoimi sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat keskeisiä hyvinvointitalouden työkaluja, hyvinvointitalous on juurrutettava myös hyvinvointialueiden ja kuntien strategioihin taloutta ohjaavaksi periaatteeksi.
- On rakennettava toimintatapa, joka tuo yhteen viranomaiset, järjestöt ja kansalaiset. Näin varmistetaan, että hyvinvointitaloutta koskevat päätökset ovat sekä oikeutettuja että vaikuttavia. Tavoitteena on, että ihmiset ja kansalaistoiminta saavat nykyistä suuremman roolin päätöksenteossa ja lakien valmistelussa.
- Hyvinvointitalous on sisällytettävä päätöksenteon valmisteluun ja arviointiin kaikilla hallinnonaloilla. Päätöksenteossa on hyödynnettävä ajantasaista hyvinvointitietoa ja moninäkökulmaista analyysiä.
- On kehitettävä ja otettava käyttöön selkeät hyvinvointitalouden indikaattorit, jotka ohjaavat ennako- ja jälkiarviointia, tukevat vaikuttavia investointeja ja tekevät näkyväksi hyvinvoinnin moniulotteisuuden.

1.3 TOIMEENTULO JA SOSIAALITURVA

Köyhyys suomalaisessa yhteiskunnassa on syventynyt ja laajentunut tietoisesti toteutetun oikeistolaisen politiikan seurauksena. Viime vuosien massiiviset sosiaaliturvaleikkaukset ovat lisänneet ihmisten ahdistuneisuutta, ylivelkaantumista ja häättöjä. Jopa asunnottomuus on kääntynyt pitkäaikaisen laskun jälkeen uudelleen nousuun. Toimeentulon vaikeudet koskevat työttömien, opiskelijoiden, eläkeläisten, pitkäaikaissairaiden ja muiden työelämän ulkopuolella olevien lisäksi myös kasvavaa osaa työntekijöistä.

Vasemmisto haluaa pysäyttää eriarvoistumiskehityksen ja uudistaa sosiaaliturvajärjestelmän nykyisestä byrokratiaviidakosta kohti vastikkeetonta perustuloa. Perustulon rinnalla on vahvistettava ansiosidonnaista turvaa sekä ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia palveluita, jotka tulee saada matalalla kynnyksellä ilman pompottelua luukulta toiselle. Aktiivisella työvoimapolitiikalla on turvattava jokaiselle oikeus työhön viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. On varmistettava, että 12 kuukauden työllistämisjakso toteutuu yhdenvertaisesti eri ryhmien, kuten viittomakielisten ja muiden vähemmistöjen, kohdalla.

Oikeus riittävään toimeentuloon on ihmisoikeus. Suomi on saanut toistuvasti huomautuksia kansainvälisiltä valvontaelimiltä ihmisarvoiseen elämään riittämättömästä sosiaaliturvan tasosta. Perusturvaetuuksiin on tehtävä merkittävä tasokorotus ja yleinen asumistuki on korotettava vastaamaan todellisia asumiskustannuksia. Lähtökohtana on oltava se, että perusturva ja asumistuki riittävät kattamaan ihmisten toimeentulon ilman pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta. Lapsiperheköyhyyttä on vähennettävä määrätietoisesti mm. palauttamalla lapsikorotus työttömyysturvaan ja korottamalla toimeentulotuen lasten perusosaa.

Työssäkäyvien kasvavaa köyhyyttä on vähennettävä sekä työlainsäädännön että sosiaaliturvan keinoin. Sosiaaliturvan on vastattava nykyistä paremmin myös yrittäjien, itsensätyöllistäjien ja silpputyöntekijöiden tarpeisiin. Työehtosopimuksien rinnalle tarvitaan lakisääteinen vähimmäispalkka ja osa-aikatyöstä maksettava lakisääteinen lisä. Työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat on palautettava ja korotettava 500 euron tasolle. Kohtuuhintaista asuntotuotantoa tulee lisätä merkittävästi ja joukkoliikenteestä tehdä asteittain maksutonta. Sairauden ja kuntoutuksen ajalta maksettavien etuuksien on turvattava inhimillinen elintaso ilman toimeentulotuen tarvetta.

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on hyvin monimutkainen, minkä vuoksi sosiaaliturvan alkäyttö on väärinkäyttöä suurempi ongelma. Sosiaaliturvaetuuksien, etenkin viimesijaisen toimeentulotuen, hakemista tulee edelleen yksinkertaistaa ja selkeyttää ja hakuohjeiden tulee olla selkokieliisiä ja helposti saatavilla. Sosiaaliturvaetuuksien hakemisen tulee olla selkeää, sujuvaa ja helppoa, jotta ihmiset eivät velkaannu tai ajaudu köyhyYTEEN. Pahenevaan ylivelkaantumiskriisiin on vastattava laajalla toimenpidekokonaisuudella, jossa mm. vahvistetaan ihmisten toimeentulon turvaa ja sosiaalista luototusta sekä parannetaan ulosotossa olevien asemaa ja kiristetään kulutusluottojen sääntelyä.

Takuu- ja kansaneläkkeeseen on tehtävä tasokorotus, jotta kaikille eläkeläisille voidaan taata riittävä toimeentulo. Myös pieniä työeläkkeitä saavien tilannetta on helpotettava kehittämällä työ- ja kansaneläkkeen yhteensovittamista ja vahvistamalla työeläkejärjestelmän sisäistä oikeudenmukaisuutta. Lapsiperheiden, opiskelijoiden, pitkäaikaistyöttömien, osatyökykyisten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden köyhyYTEEN on puututtava etuuksien korotuksilla sekä palkkatulojen ja etuuksien joustavalla yhteensovittamisella.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- On siirryttävä vastikkeettomaan ja riittävään perustuloon, jossa yhdistetään työmarkkinatuki, peruspäiväraha, takuueläke, vanhuuseläkeikä edeltävä kansaneläke, perustason sairaus- sekä vanhempainpäivärahat, kotihoidontuki,

opintoraha ja yrittäjien starttiraha. Työtulojen ja sosiaaliturvan joustavan yhdistämisen on oltava mahdollista. Sosiaaliturvan byrokratialoukkujen purkaminen helpottaa työn vastaanottamista.

- On otettava käyttöön pitkäaikaistyöttömien työtakuu, jossa julkinen sektori viime kädessä turvaa palkkatuettua työtä kaikille yli 12 kuukautta työttömänä olleille. Mahdollisuus kerryttää ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa palkkatukityöllä on palautettava.
- Pienituloisten toimeentuloa on parannettava korottamalla perusturvaa ja pieniä eläkkeitä. Työttömyysturvaan ja asumistukeen tehdyt heikennykset on peruttava ja työttömyysturvan omavastuupäivistä luovuttava.
- Viimesijaisinta sosiaaliturvaa on korotettava nostamalla toimeentulotuen perusosaa siten, että jokaisella on aidosti mahdollisuus elämisen perustarpeisiin.
- Työikäisten omaishoitajien työtulon menetyksistä aiheutuva eläkekertymän menetys tulee korvata.
- Ennen siirtymistä vastikkeettomaan perustuloon on toteutettava perustulokokeilu. Kokeilun piiriin tulee valita työttömiä, palkansaajia, opiskelijoita, pienyrittäjiä ja työvoiman ulkopuolella olevia, jotta kokeilu aidosti kuvastaa suomalaista yhteiskuntaa.
- Työttömyysturvalla on voitava vapaasti opiskella, tehdä vapaaehtoistyötä ja muuta palkatonta työtä sekä harjoittaa sivutoimista yritystoimintaa. Yritystoiminnan tai omassa työssä työllistymisen sivutoimisuuden arvioinnin on lähtökohtaisesti perustuttava hakijan omaan ilmoitukseen ja tulorekisteritietoihin.
- Työttömyysetuuksiin ja yleiseen asumistukeen on säädettävä 500 euron suojaosa.
- Positiiviseen luottorekisteriin on saatava näkyviin toiminimiyritysten tulot luottokelpoisuuden todentamiseksi.
- On luovuttava köyhyyttä syventävistä työvoimapolitiittisista karensseista.
- Sosiaaliturvaetuuksien hakemista ja niihin liittyvää byrokratiaa on yksinkertaistettava, jotta etuuksien alikäyttöä voidaan korjata. Kelan sosiaaliturvaetuuksia on voitava hakea lähtökohtaisesti yhdellä hakemuksella siten, että henkilön itse ei tarvitse selvittää oikeuttaan eri etuuksiin ja hakea niitä erikseen.
- Ulosoton suojaosaa on korotettava. On luotava progressiivinen ulosottomalli, joka nykyistä paremmin huomioi ihmisten maksukyvyn ja kannustaa työntekoon. Ulosottovelkojen lopullinen vanhentumisaika on lyhennettävä 10 vuoteen ja helpotettava velkajärjestelyyn pääsyä.
- Elinkustannusten nousu on huomioitava paremmin kansaneläkeindeksissä. Indeksikorotukset on tehtävä vähintään vuosittain ja elinkustannuksien äkillisesti noustessa tarvittaessa myös kesken vuoden.
- On selvitettävä mahdollisuutta toteuttaa seuraava eläkeuudistus niin, että työeläkejärjestelmän sisäisiä tuloeroja tasataan ja pienten eläkkeiden kasvuvauhtia parannetaan eläkejärjestelmän rahoitus pohjaa heikentämättä. Työttömyyden, vanhempainvapaan ja opiskelun ajalta on jatkossakin kerryttävä eläkettä.
- Opintorahaa on merkittävästi korotettava ja tukikuukausia lisättävä. Opiskelijat on palautettava yleisen asumistuen piiriin. Opiskelijoiden rahamuotoiset etuudet on sidottava indeksiin, jotta etuuksien taso seuraa kustannusten nousua. On luovuttava opintotuen kaksiportaisuudesta ja vähennettävä tuen lainapainotteisuutta.

Opintolaina ei saa olla edellytys toimeentulotuen hakemiselle tai saamiselle. Pitemmällä aikavälillä opintolainasta on luovuttava ja siirryttävä opintoetuuteen, joka koostuu asumistuesta ja opintorahasta. Opintotuelle palaamisen ehdoista poistetaan vaatimus suorittaa 20 opintopistettä ennen opintotuelle palaamista tuen lakkautuksen jälkeen. Opintotuki tulee siirtää opetus- ja kulttuuriministeriöltä sosiaali- ja terveysministeriöön.

- Alle 25-vuotiaiden poikkeavat työttömyysturvan saamisen ehdot tulee poistaa.
- Lapsiperheköyhyyttä on torjuttava palauttamalla työttömyysturvan lapsikorotukset sekä korottamalla toimeentulotuen lasten perusosaa.
- Lapsen vuoroasussa kahdessa kodissa on molemmilla kodeilla oltava samat mahdollisuudet sosiaaliturvaan tilanteen sitä vaatiessa. Kiireisin sosiaaliturvan muutos on huomioida lapsen vuoroasuminen asumistuessa molempien kotien osalta. Lasten vuoroasumisen kohdalla on luovuttava toisen vanhemman nimittämisestä etävanhemmaksi, ja lasten on voitava olla kirjoilla kahdessa kodissa.
- Yrittäjäeläkkeiden rahastointia on edistettävä ja vaihtoehtoisia rahastointimalleja selvitettävä. Tavoitteena on malli, joka turvaa YEL-järjestelmän kestävyys eikä rasita yrittäjien taloutta kohtuuttomasti.
- Päätös rajata kotihoidon tuki alle kolme vuotta Suomessa asuneilta EU:n ja ETA:n ulkopuolelta muuttaneilta henkilöiltä ja perheiltä tulee perua.
- Korona-aikana käytössä ollut yrittäjien työmarkkinatuki on otettava pysyvästi käyttöön siten, ettei työttömyysturvan saaminen edellytä yritystoiminnan lopettamista.
- Pienyrittäjien sosiaali- ja eläketurvaa on parannettava uudistamalla YEL- ja työttömyysturvajärjestelmiä. YEL-järjestelmää on kehitettävä mikro- ja yksinyrittäjien haasteita kuunnellen siten, että YEL-maksut perustuvat selkeämmin yrittäjän todellisiin tuloihin laskennallisen YEL-työtulon sijasta. Maksun määrittelyssä on huomioitava yrittäjän tulojen kausivaihtelu sekä alkavan yrittäjän maksurasitus, alivakuuttamisen riski minimoiden. Tämä kehittämistyö on tehtävä samanaikaisesti yrittäjän sosiaaliturvan korjaamistyön kanssa.
- On parannettava työkyvyttömyyseläkkeiden ja palkkatulon yhteensovittamista sekä karsittava byrokratiaa.
- Lapsensa kuoleman kokenutta vanhempaa ja puolisonsa menettänyttä on tuettava suruvapaalla. Vapaan on koskettava kaikkia lapsensa menettäneitä vanhempia, riippumatta lapsen iästä.
- Sosiaaliseen luototukseen on säädettävä valtakunnalliset kriteerit, jotka turvaavat sen riittävän saatavuuden kaikilla alueilla.
- Vastaanottorahan määrää on nostettava ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi.
- Viranomaisnumeroihin soittamisen on oltava maksutonta.

1.4 ELINKEINOPOLIITIIKKA

Vasemmistolainen elinkeinopolitiikka vahvistaa työllisyyttä, painottaa yritys vastuuta, tukee reilua siirtymää, edistää kaikkia hyödyttävää teknologista kehitystä ja tuottavuutta sekä takaa yrityksille tasapuoliset kilpailuedellytykset laillisessa ja ennustettavassa ympäristössä. Sosiaalinen ja ekologinen kestävyys muodostavat elinkeinopolitiikkamme reunaehdot. Huolehtimalla toimivasta yhteiskunnan perusinfrastruktuurista ja kouluttamalla osaavaa työvoimaa julkinen valta vahvistaa myös yritysten toimintaedellytyksiä. Yritysten on kannettava yhteiskunnallinen vastuunsa työoloista, ihmisoikeuksista ja ympäristöstä. Vastuullinen elinkeinopolitiikka huomioi myös aluepoliittisen ulottuvuuden edistäen työpaikkojen syntymistä kaikkialle Suomeen.

Parasta elinkeinopolitiikkaa on pitää huolta ihmisten työkyvystä ja koulutuksesta läpi työelämän. Lisäksi valtio voi tukea elinkeinoelämää ja edistää ihmis- ja ympäristöystävällistä tuottavuutta satsaamalla riippumattomaan tieteelliseen tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Yritystukia on suunnattava pois ympäristölle haitallisista tuista. Tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiotukia on sen sijaan lisättävä. Merkittävien yritystukien kohdalla on käsiteltävä valtion mahdollisuutta osakeomistukseen yrityksessä. Yritystukien ehtona voidaan rajoittaa osinkojen jakamista.

Valtio voi aktiivisena omistajana saada yritysomistustensa kautta toisaalta tuloja, toisaalta kehittää ja monipuolistaa suomalaista elinkeinorakennetta, tukea työllisyyttä ja varmistaa huoltovarmuuden kanalta kriittisten yhtiöiden suomalainen omistajuus. Valtionyhtiöiden perustaminen ja suorat investoinnit Ilmatorahaston ja Teollisuussijoituksen kaltaisten instrumenttien kautta ovat esimerkkejä edistyksestä elinkeinopolitiikasta. Elinkeinopoliittisia tukia ja erityisesti TKI-toimintaa (tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toimintaa) on suunnattava myös julkisen palvelutoiminnan kehitysedellytysten tukemiseen. TKI-politiikalla voidaan edesauttaa teknologista kehitystä, tuottavuutta ja kestävien alojen kasvua. Suomalainen innovaatiopolitiikka tarvitsee määrällisten tavoitteiden lisäksi myös vahvat laadulliset kriteerit: ainoastaan määrällinen julkisten ja yksityisten TKI-investointien tarkastelu ei riitä. Tehokkainta julkisen rahan käyttöä on suunnata TKI-investoinnit

valtaosin koulutukseen ja perustutkimukseen. Hankinnoista päätettäessä on tuettava kotimaista ja paikallista yritystoimintaa ekologiset näkökulmat huomioiden.

Vasemmistoliitto on myös yrittäjien puolue. Yrittäjä on Suomessa usein markkinoiden ja pääoman armoilla siinä, missä muutkin työtä tekevät ihmiset. Monen yrittäjän tulot ovat pienempiä kuin suomalaisilla keskimäärin. Suomessa lakisääteinen työttömyysturva on ulotettu myös yrittäjiin, mutta se ei vastaa riittävän hyvin tämän päivän tarpeisiin. Parhaimmillaan yrittäjyydessä yhdistyvät sekä yrittäjän että hänen työntekijöidensä edut. Oikein toteutettu yrittäjäpolitiikka hyödyttää koko yhteiskuntaa ja sen jäseniä, kehittää taloutta ja edistää ihmisten hyvinvointia. Tämä vaatii kuitenkin yrityspolitiikkaa, joka tunnistaa ja tunnustaa mikro- ja yksinyrittäjien ahdingon, tarpeet ja potentiaalin.

Yli 90 % kaikista Suomen yrityksistä on mikro- ja yksinyrityksiä, jotka työllistävät yli viidenneksen yksityisen sektorin työvoimasta. Vaikka mikro- ja yksinyritykset muodostavat merkittävän, koko taloutta kannattelevan ekosysteemin, ne jäävät lähes täysin yritys- ja TKI-tukien ulkopuolelle. Vasemmistoliitto haluaa turvata oikeudenmukaisen eläketurvan myös yrittäjille, ja tukee YEL-järjestelmän kehittämistä mikro- ja yksinyrittäjien haasteita kuunnellen. Vasemmistoliitto korostaa mikro- ja yksinyrittäjien roolia sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä yhteiskunnan rakentamisessa ja tavoittelee heidän asemansa parantamista ylikansallisen pääoman hallitsemassa markkinaympäristössä.

Ennen Orpon hallituksen kurjistavaa ja työttömyyttä lisäävää talouspolitiikkaa työllisyys parani pienten ja keskisuurten yritysten ansiosta. Pienyritystämistä on tuettava yksinkertaistamalla sosiaaliturvaa ja tuloverotusta. Valtionyriyten omistajaohjauksen tulee ohjata yrityksiä toimimaan esimerkiksi taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun näkökulmasta. Omistajaohjauksen vastuullisten viranhaltijoiden palkkiojärjestelmä on uudistettava ja tehtävä täysin läpinäkyväksi.

Elinkeinopolitiikan on tuettava kestävyys siirtymää. Kiertotaloutta edistämällä voidaan olennaisesti hillitä tavaroiden ja palveluiden ympäristövaikutuksia. Siksi korjausalan, eli erilaisia huolto-, muokkaus- ja korjaustöitä tekevien ihmisten ja yritysten, asemaa on parannettava. Esimerkiksi koulutusjärjestelmää

on kehitettävä siten, että korjausosalalla vaadittavaa ammatillista osaamista on paremmin saatavilla.

Markkinoilla toimii muitakin kuin perinteisiä yrityksiä. Vaihtoehtoiset tavat organisoida taloudellista toimintaa, kuten osuuskunnat, yhteiskunnalliset yritykset ja voittoa tavoittelemattomat yhdistykset, mahdollistavat toiminnan ilman suuria tuottovaatimuksia ja muiden tavoitteiden asettamisen toiminnalle voitontavoittelun lisäksi. Vasemmistoliitto pyrkii edistämään tällaista taloudellista toimintaa.

Vasemmistoliiton teollisuuspolitiikan tavoitteena on parantaa ihmisten hyvinvointia sekä edistää kilpailukykyistä ja ekologisesti kestävää teollisuutta. Tehävään kuuluvat niin riittävän ja osaavan työvoiman takaaminen, riittävä tutkimus-, kehitys- ja innovaatio- ja investointituet, investoinnit uuteen tuotantoteknologiaan, työntekijöiden aseman turvaaminen murroksessa kuin teollisuuden reilun siirtymän toteuttaminen. Vaikka haasteet ovat suuria, ovat toimimatta jättämisen riskit vielä suurempia. Suomalainen teollisuustyöläinen on ratkaisevassa asemassa vauraan yhteiskunnan ja elinkelpoisen maailman rakentamisessa. Suomessa teollisuus on ollut avainasemassa hyvinvointivaltion luomisessa – ja samoin se tulee olemaan ratkaiseva tulevaisuuden kestävä Suomen rakentamisessa.

Suomen teollisuuden suurimmat haasteet reilun siirtymän näkökulmasta ovat metsien ja maaperän kestävä käyttö, terästeollisuuden päästöjen hillitseminen ja energiasektorin uudelleenrakennus.

Teollisuuden harjoittamisen on tulevaisuudessa perustuttava kiertotalouteen. Teollisissa prosesseissa, joissa jätteestä tehdään uutta raaka-ainetta, on suuria taloudellisia potentiaaleja. Teollisessa tuotannossa on maksimoitava raaka-aineiden uusiokäyttö ja kierrätys, nostettava jalostusastetta ja minimoitava jätteen määrä. Niin ikään on mahdollistettava jätejakeiden uusiokäyttö ja minimoitava luonnontilaisten raaka-aineiden käyttö.

Teknologian kehitys ja sen hyödyntämisen muodot riippuvat keskeisesti teknologian taustalla vaikuttavista ideologioista, tavoitteista, resursseista ja valtasuhteista. Siksi teknologia on myös poliittisen kamppailun kenttä. Mikäli haluamme, että digitalisaatio, automaatio ja tekoäly lisäävät nyt ja tulevaisuudessa yhteistä hyvinvointia eivätkä ainoastaan vaurastuta harvalukuista eliittiä, on meidän aktiivisesti ohjattava kehitystä poliittisilla päätöksillä, sääntelyllä ja teknologian käyttäjien osallisuudella. Muussa tapauksessa uusi teknologia yleensä kasvat-
taa yhteiskunnallista ja taloudellista epätasa-arvoa – kuten olemme jo nähneet. Työn siirtyminen ihmisten tekemästä koneiden tekemäksi voi joissain tapauksissa olla kannatettavaa, mutta jos teknologian tuotama lisäarvo valuu koneiden omistajille, yhteiskunta eriarvoistuu. Vasemmistolaisen teknologiapoliitiikan tavoitteena on jakaa teknologisen kehityksen hedelmiä, säännellä ihmisille ja luonnolle haitallisen teknologian käyttöä ja ohjata sekä rahoittaa elämänlaatuamme edistävää teknologista kehitystä.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Työn tuottavuuden paraneminen uuden teknologian myötä on kompensoitava työntekijöille lyhyempänä lakisääteisenä työaikana.
- Elinkeinopolitiikassa on panostettava reaalisesti kilpailukykyyn eli korkean jalostusarvon tuottamisen edellytyksiin. Kilpailukykyä ei tule hakea palkkoja polkemalla ja hyvinvointivaltion rahoituksesta leikkaamalla.
- Energia- ja teollisuuspolitiikkaan on kohdennettava mittava taloudellinen panostus vihreää siirtymää tukevien teollisuushankkeiden edistämiseksi.
- Ympäristölle haitallisia verotukia on karsittava.
- Pienyrityksiä on tuettava nostamalla arvonlisäverollisen liikevaihdon alaraja 30 000 euroon.

- Yleinen arvonlisävero on laskettava 24 %:iin. Lisäksi lääkkeiden, kuukautissuojien, vaippojen, hyödykkeiden korjauspalveluiden, liikuntapalvelujen ja taiteen sekä maa- ja meriliikenteen julkisen liikenteen matkalippujen verotus on laskettava 10 % alennettuun verokantaan. Kirjojen arvonlisävero on laskettava 0 %:iin.
- Yrittäjyyden monimuotoisuus on tunnistettava nykyistä paremmin. Yksin- ja pienyrittäjien, työosuuskuntien sekä maahanmuuttajayrittäjien tarpeet on nostettava yrittäjäpolitiikan keskiöön.
- Ensimmäisen työntekijän palkkaamista on helpotettava suhteuttamalla työnantajamaksut yrityksen liikevaihtoon ja tarjoamalla aloitteleville työnantajayrittäjille neuvontaa.
- Maksuehtolain valvontaa on lisättävä ja perustettava anonyymi ilmoituskanava yritysten maksujen viivästymisestä, jotta suur yritysten laittoman pitkät maksuajat saadaan kitkettyä ja yrittäjät saavat rahansa ajallaan.
- Epäreilu kilpailu on kitkettävä julkisista kilpailutuksista ja yritystuista. Yksin- ja pienyrittäjien on päästävä osallistumaan kaikkiin kilpailutuksiin ja yritystukien hakemiseen. Tämä koskee myös osuuskuntien asemaa ja kohtelua suhteessa muihin yritysmuotoihin.
- Kilpailupolitiikkaa on vahvistettava markkinoiden epäterveen keskittymisen torjumiseksi.
- Teollisuuden reilun siirtymän tavoitteet ja suunnat on määriteltävä mahdollisimman tarkasti, jotta yksityisten toimijoiden kannustimet tehdä pitkän aikavälin investointeja paranevat. Keskeisiä ohjausmekanismeja ovat esimerkiksi sitovasti sovitut päästövähennystavoitteet, kiertotaloustavoitteet, monimuotoisuustavoitteet ja teollisuuden vähähiilisyystiekartat sekä niiden tieteenmukaisuuden ja yhteensopivuuden varmistava koordinaatio. Valtioneuvoston kansliaan perustettavan teollisuuden reilun siirtymän suunnitteluyksikön on valvottava, että kokonaisuus on ilmaston ja ympäristön sekä yhteiskunnan kannalta kestävä sekä koordinoitava eri tahojen tavoitteiden ja resurssitarpeiden yhteensovittamista.
- Valtio-omistamisen aktiivisuutta on vahvistettava. Valtion enemmistöomisteisissa yhtiöissä on noudatettava hyvää työnantajapolitiikkaa, veroavoimuutta ja vastuullista ympäristöpolitiikkaa alueellisuus huomioiden.
- Kaikessa lainsäädännössä on varmistettava osuuskuntien ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytykset.
- Pienimuotoinen vapaaehtois- ja järjestötoiminta on jätettävä tulorekisterin ulkopuolelle. Tällä turvataan pienten vapaaehtoisjärjestöjen toimintaedellytykset ja estetään hyvinvointia tuottavan järjestötoiminnan hiipuminen viranomaissääntelyn ja hallinnollisen taakan alle.
- Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen tasoksi on asetettava viisi prosenttia bruttokansantuotteesta. On vahvistettava perustutkimuksen ja korkeakoulujen osuutta TKI-rahoituksesta.
- Yritysten ja yliopistojen innovaatio- ja tuotekehitystoiminnan tukia on lisättävä niin, että ne tukevat TKI-toiminnan laajentamista sekä elinkeinorakenteen monipuolistamista.
- Julkiselle TKI-rahoitukselle on määriteltävä reilua siirtymää ja sosiaalisia innovaatioita tukevat strategiset painopisteet. Rahoitus on kohdistettava

vaikuttavasti niin, ettei se valu suuryritysten osinkoihin. Myös mikro- ja yksinyrittäjien on pystyttävä hakemaan TKI-tukia.

- Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminta on palautettava ja sille on osoitettava riittävä rahoitus.
- On tuettava myös maatalouden pieniä ja keskisuuria kotimaisia tuottajia omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja reilun siirtymän turvaamiseksi. Alkutuottajille on taattava toimeentulo ja rajoitettava kaupan hintojen polkemista.
- Yrittäjiä on tuettava ympäristölle ja eläimille haitallisista elinkeinoista luopumisessa.
- Kestävää ja vastuullista matkailua on kehitettävä ja tuettava. Kestävässä matkailussa on otettava huomioon ympäristönsuojelu, sosiaalinen tasa-arvo ja elämänlaatu, kulttuurinen monimuotoisuus ja saamelaiden oikeudet sekä elinkelpoinen talous, joka tarjoaa työpaikkoja ja hyvinvointia kaikille. Matkailulle tulee asettaa alueellinen matkailumaksu.
- Alueellista hankintaosaamista julkisissa yhteisöissä on vahvistettava.
- Seksityötä tekevien täysi-ikäisten yrittäjien ja itsensätyöllistäjien asemaa, oikeusturvaa, turvallisuutta ja työn tekemisen olosuhteita on kohennettava seksityötä tekevien henkilöiden itsemääräämisoikeutta vahvistamaan ja kollegiaalisen tuen mahdollistamaan suuntaan. Seksityötä tekevien yrittäjien on oltava yhdenvertaisessa asemassa suhteessa muihin yrittäjiin. Rikoslain paritussäännökset tulee päivittää koskemaan täsmällisemmin tahdonvastaista parittamista sekä poistaa säännöksistä aikuisten suostumukseen perustuvaa ja omaehtoista työtä hankaloittavat kohdat. Seksipalveluiden mainostamiskiellot sekä järjestyslain seksipalveluiden ostamista ja myymistä julkisella paikalla koskevat kiellot on poistettava. Ulkomaalaislakia on muutettava siten, että ihmiskaupan uhrin oleskelulupa myönnetään ihmiskaupan uhriksi, jos ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on todennut henkilön joutuneen ihmiskaupan uhriksi Suomessa tai ennen Suomeen saapumista. Seksityötä koskevien lakien valmistelussa tulee lakiprosessiin ottaa mukaan seksityön kokemusasiantuntijoita sekä pitää huolta, että he tulevat kuulluiksi lain valmistelussa.
- On investoitava maahanmuuttajien yrittäjyyspalveluihin. Näin luodaan mahdollisuuksia uudelle kasvulle, työllisyydelle ja innovaatioille sekä edistetään yhteiskunnallista moninaisuutta ja yhteisöllisyyttä.
- Pörssiyritysten hallitukseen on säädettävä sukupuolikiintiöt.
- Valtion sijoitusyhtiö Solidiumin omistuksia on kohdennettava uudelleen kasvuyritysten skaalautumisvaiheeseen.
- Suomen Teollisuussijoitus Oy Tesin pääomia on kasvatettava ja reilun siirtymän roolia sen toiminnassa on vahvistettava.
- Kilpailuviranomaiset on veloitettava ja valtuutettava arvioimaan yksittäisten yritystalojen tai muiden markkinatoimien merkittävyyttä ja hyväksyttävyyttä aina koko kyseisen järjestelmän, ekosysteemin tai toiminnan alan ja sen keskittymisen kannalta.
- EU:n kilpailuviranomaisille on annettava mahdollisuus määrätä väärinkäytöksistä niin suuria sakkoja, eli riittävä prosentti yritysten liikevaihdosta, että ne vaikuttavat aidosti tuntuvasti teknologiajättien toimintaan.

- Kilpailuviranomaisille on annettava mahdollisuus paitsi estää keskittymistä lisääviä yrityskauppoja ja määrätä sakkoja väärinkäytöksistä, myös viime sijassa pilkkoa liian suuriksi ja hallitseviksi käyneitä yrityksiä.
- EU:n komissioon on vaikutettava sen varmistamiseksi, että myös pilvipalveluita tarkastellaan ja säännellään digimarkkina-asetuksen mukaisesti ja että asetuksen toimeenpanossa kuullaan myös pienempien yritysten näkökulmia.
- Alustayritysten tai datatalousjättien mahdollisuuksia sanella kohtuuttomia sopimusehtoja monopolistisen asemansa turvin on rajoitettava entisestään.
- Julkisen sektorin käyttämissä pilvi- ja muissa digitaalisissa palveluissa on asteittain siirryttävä kohti tavoitetilaa, jossa palvelut tuotetaan julkisomisteisesti ja jossa datan käsittely ja säilytys tapahtuu Suomessa. Digijäteiltä ostettavat toimistosovelluspalvelut on korvattava avoimen lähdekoodin vaihtoehdoilla. Kuntia, kuntayhtymiä, yliopistoja ja muita julkisen sektorin toimijoita on tuettava tavoitteen saavuttamisessa.
- On vaikutettava siihen, että EU-tason rahoitus kestävän ja oikeudenmukaisen siirtymän, digitalisaation sekä strategisen autonomian vahvistamiseksi moninkertaistetaan. Rahoitukseen on sisällytettävä toimintaa ohjaavia ehtoja, jotka takaavat, että kehitettävät teknologiat palvelevat yhteisesti määriteltäviä yhteiskunnallisia päämääriä.
- Vasemmistolaisten arvojen mukainen ja globaalisti kilpailukykyinen teknologiakehitys on varmistettava. On rakennettava avoimia julkisia digitaalisia infrastruktuureja, jotka varmistavat datan reilun jakamisen ja esimerkiksi laskentatehon julkisuuden.
- Tekoälyn läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta on lisättävä velvoittavalla sääntelyllä painottaen EU-tason sääntelyä ja sen tehokasta kansallista toimeenpanoa sekä kansainvälistä yhteistyötä muun muassa YK:n ja OECD:n piirissä. Sääntöjen rikkomisesta on säädettävä merkittäviä sanktioita. Kansainvälisesti on myös edistettävä tekoälysektorin siirtämistä yhteiskunnalliseen omistukseen.
- Julkisen tekoälytutkimuksen ja julkisten, avoimien tekoälymallien kehityksen rahoitusta on kasvatettava Suomessa ja EU:ssa. On varmistettava, että Suomessa ja EU:ssa on riittävästi tehokasta yhteiskäytössä olevaa laskentakapasiteettia.
- Suomeen on perustettava uusi julkinen elin valvomaan tekoälyn käytön eettisyyttä sekä EU:n tekoälyasetuksen ja muun soveltuvan sääntelyn toteutumista kansallisesti, toimimaan vuorovaikutuksessa EU:n tekoälytoimiston kanssa ja tuottamaan tarvittavia neuvontapalveluita.
- On edistettävä EU-tason sitovia sääntöjä tekoälyn käytölle luovassa työssä. On varmistettava, että luovan työn tekijät saavat työstään asianmukaisen korvauksen ja turvattava heidän oikeutensa suhteessa tekemiinsä teoksiin.
- On edistettävä EU-tason sääntelyä, jossa tekoälyteknologian kasvavia ilmastovaikutuksia yritetään hillitä, esimerkiksi velvoittamalla tai kannustamalla mallien energiatehokkuuteen, uusiutuvan energian käyttöön ja datakeskusten maantieteelliseen hajauttamiseen niin, että matalan sähkönkulutuksen aikoja voidaan hyödyntää, tai jopa rajoittamalla käyttöä.
- On edistettävä merkintävelvoitetta, jolla kerrotaan selkeästi, mitkä kulttuuriteokset ovat osin tai täysin tekoälyn tuottamia. Tekijänoikeudellinen aineisto ei saa olla

tekoölyn koulutusmateriaalina ilman tekijän tai oikeudenhaltijan nimenomaista lupaa. On otettava käyttöön hyvitysjärjestelmä, joka mahdollistaa korvaukset taiteilijoille ja tekijöille silloin, kun heidän teoksiaan hyödynnetään tekoölyn koulutuksessa tai tuotoksissa.

- Ympäristölupaprosessien yhdenmukaisuuden ja sujuvuuden edistäminen ei saa tapahtua ympäristön hyvän tilan turvaamista koskevia vaatimuksia lieventämällä tai ympäristövaatimuksista poikkeamista helpottamalla. Ympäristöä koskevan yleisen edun toteutuminen on turvattava jatkossakin. Jotta tavoite ympäristölupaprosessien sujuvoittamisesta toteutuu, on ympäristöhallinnolle varattava riittävät voimavarat.
- EU-tason elinkeinopolitiikalle on määriteltävä tiukat ehdollisuuskriteerit eli kriteerit sille, minkälaisen perustason ylittävästä toiminnasta tukia myönnetään. Kaiken sääntelyn ja investointien on tuettava sosiaalista ja ekologista kestävyyttä.
- On vaikutettava siihen, että myös EU-tason rahoitus kestävän ja oikeudenmukaisen siirtymän, digitalisaation sekä strategisen autonomian vahvistamiseksi moninkertaistetaan.

2. PAREMPI HUOMINEN MAAPALLON KANTOKYVYN RAJOISSA

Aikamme tärkein kysymys on se, miten onnistumme hillitsemään ihmisen aiheuttamaa ekologista kriisiä. Se ilmenee erityisesti ilmaston kuumenemisena, luonnon monimuotoisuuden hupenemisena ja ympäristön saastumisena.

Ihmisen toiminta on mitoitettava sopimaan ekologisten ja planetaaristen rajojen sisäpuolelle. Yhteiskuntamme on rakennettava ekologisesti uudelleen ja oikeudenmukaisen ilmasto- ja ympäristöpolitiikan on oltava kaiken päätöksenteon keskiössä. Tämä on erityisesti meidän aikakautemme tehtävä, sillä seuraavat sukupolvet eivät enää ehdi sitä tehdä. Ekokriisi on jo käynnissä, ja suunnan kääntämisen on oltava prioriteetti.

Luontokato on ilmastokriisiin verrattavissa oleva uhka. Luonnon monimuotoisuus heikkenee radikaalisti, minkä myötä ovat häviämässä paitsi eliölajit myös kokonaiset ekosysteemit. Suurin uhka luonnon monimuotoisuudelle on elinympäristöjen tuhoutuminen. Vaikka on välttämätöntä suojella riittävästi luontoalueita ja jättää niitä rakentamisen ja ympäristöä muuttavan ihmistoiminnan ulkopuolelle, tulee myös aineelliseen talouteen kohdistaa systeemisistä kestävyysmuutoksia. Keskeisimpiä ovat muutokset ruokajärjestelmässä, energiajärjestelmässä, rakentamisessa ja liikennejärjestelmässä. Kiertotalouden syvälinen ja laaja-alainen soveltaminen voi osaltaan tukea luonnon monimuotoisuutta.

Vasemmisto pyrkii aktiivisella ilmastopolitiikalla välttämään ilmastokriisin katastrofaaliset seuraukset. Ihmisten aiheuttama ilmaston kuumeneminen johtaa kuitenkin jo nyt sään ääri-ilmiöiden yleistymiseen. Ilmastomuutokseen sopeutumiseen on näin ollen panostettava kaikilla hallinnon tasoilla. On arvioitava laajasti, miten sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen sekä uudet eläin- ja kasvilajit vaikuttavat luontoon, kaupunkiympäristöön ja yhteiskunnan toimintoihin. Ilmastomuutoksen vaikutuksiin on varauduttava

myös kaupunkisuunnittelussa, esimerkiksi panostamalla hulevesien hallintaan sekä kaupunkivihreään, joka viilentää hellejaksoina mikroilmastoa.

Ilmastokriisin haitalliset vaikutukset ovat tuntuvia ja etenevät jatkuvasti. Suomessa suorat terveysvaikutukset syntyvät ilmaston lämpötilan noususta ja äärimmäisten sääilmiöiden lisääntymisestä. Epäsuorat vaikutukset aiheutuvat etenkin muutoksista muualla maailmassa: ruokahuolto vaikeutuu, pakolaisuus lisääntyy ja konfliktit heijastuvat myös Suomeen. Tärkeitä syitä ongelmiin ovat viljelykelpoisen maa-alan väheneminen ja vesipula, jotka puolestaan aiheutuvat kuivuudesta, rajuilmoista ja siitä, että merenpinnan noustessa maa-alueita menetetään ja tulvat lisääntyvät. Vuoristojäätiköiden sulaminen huonontaa vesitilannetta ja manner- sekä merijään sulaminen nostavat merenpintaa. On myös varauduttava merivirtojen muuttumiseen, kuten Golf-virran heikentymiseen.

Ekokriisin hillitseminen on täysin välttämätöntä, mutta sen edellyttämä siirtymä on myös mahdollisuus luoda yhteiskunnasta nykyistä reilumpi ja hyvinvointivampi. Fossiilisista polttoaineista luopuminen vähentää hengitys- ja sydänsairauksia. Syömällä kasvispainotteisesti ja liikkumalla esteettömissä ympäristöissä omalla lihasvoimalla tai esteettömällä ja saavutettavalla julkisella liikenteellä teemme ilmastotekoja, mutta myös edistämme terveyttämme. Autoliikenteen vähentäminen vähentää pienhiukkasten määrää, onnettomuuksia ja, yhdistettynä esteettömiin julkisiin tiloihin, lisää omalla lihasvoimalla liikkumista ja luo viihtyisämpää elintilaa. Valitsemalla kestäviä rakennusmateriaaleja, kierrätysmateriaaleja, vähentämällä teollisuuden päästöjä sekä painottamalla korjausrakentamista uudisrakentamisen sijaan voidaan vähentää rakentamisen ilmastokuormitusta. Pelkäämään ekologisempi kulutus ei riitä, vaan kokonaiskulutusta pitää ylipäättään vähentää.

Vasemmistoliiton ympäristöpolitiikan lähtökohta on oikeudenmukaisuus. Oikeudenmukaisuus

ympäristöpolitiikassa tarkoittaa ensisijaisesti sitä, että tarvittava ekologinen siirtymä toteutetaan. Toimimattomuus ja hidastelu on kaikista epäreiluin vaihtoehto. Siirtymä tulee toteuttaa reilulla tavalla eli niin, ettei siitä aiheudu kohtuuttomia kustannuksia pieni- ja keskituloisille eivätkä tuloerot kasva. Myös saamelaisten ja eri vähemmistöjen oikeuksien toteutumisen on oltava tärkeässä roolissa siirtymäpolitiikassa. Siirtymän toteuttamiseen on osallistettava kaikki, jotta ihmiset kokevat toteutettavan muutoksen omakseen ja kokevat siitä omistajuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen on oltava ekologisesti kestävällä pohjalla, sillä ala muodostaa merkittävän osan Suomen hiilijalanjäljestä.

2.1 REILU SIIRTYMÄ - TALOUS JA TEOLLISUUS

Suomessa, Euroopassa ja muualla maailmassa on otettu askelia vihreän siirtymän suuntaan. Toimet ovat vielä riittämättömiä vastaamaan ympäristökatastrofiin. Työllisyys ja hyvinvointi on turvattava ja eriarvoisuutta kavennettava myös muuttuvassa taloudessa. Vauraiden maiden ekologista jalanjälkeä on pienennettävä merkittävästi. Vihertäminen siellä täällä ei riitä, vaan tarvitsemme sotien jälkeiseen jälleenrakennukseen vertautuvan ekologisten jälleenrakennuksen yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

Reilua siirtymää on edistettävä kaikilla aloilla. Maatalous on Suomelle korvaamattoman tärkeä. Maatalousyritykset tukevat huoltovarmuutta, työllisyyttä ja koko elintarvikeketjua. Vasemmistoliitto tukee viljelijöitä rakentamaan ekologisesti kestävä kotimaisen maatalouden ja ruuantuotannon, joka on myös tuottajille taloudellisesti kannattavaa. Teollisuuden reilu vihreä siirtymä tarkoittaa suunnitelmallista siirtymistä pois kestävämmistä teollisuuden tuotantotavoista.

Siirtymän reiluus tarkoittaa, että se toteutetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesti. Siirtymä edellyttää suuria investointeja uuteen tuotantoteknologiaan ja tutkimukseen, mikä mahdollistaa uusien työpaikkojen syntymisen. Työntekijöille on taattava toimeentulo, uudet työpaikat ja mahdollinen jatko- ja uudelleen koulutus. Fossiilisen energian kallistuminen on kompensoitava pienituloisille. Kestävien vaihtoehtojen takaamiseksi uusiutuvan energian ja kestävä infrastruktuurin kohtuuhintaiset ratkaisut

on tehtävä nopeasti ja niitä on tuettava riittävillä julkisilla investoinneilla.

Verotuksen keinoin on nykyistä tehokkaammin tuettava esimerkiksi kestäväää rakennemuutosta ja siirtymää kohti energiatehokasta, älykästä ja uusiutuviin lähteisiin perustuvaa energia- ja tuotantojärjestelmää. Valtion talouden ja toiminnan suunnittelua ohjaavaksi reunaehdoksi on eurojen rinnalle nostettava päästö- sekä luontobudjetit. Verotuksen ohjaavaksi periaatteeksi on eriarvoisuuden torjunnan rinnalle nostettava ympäristöohjaus. Saastuttajan ja ympäristöhaittojen aiheuttajan on maksettava, ja ympäristökestävästä valinnoista on tehtävä taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoja.

Vihreän siirtymän toteuttaminen voi lisätä teollisuuden osuutta Suomen toimialarakenteesta. Teollisuuden osuuden lisääntyminen on toivottavaa silloin, kun se synnyttää laadukkaita työpaikkoja, vastaa vihreän siirtymän tarpeisiin ja keskittyy ennen kaikkea korkean lisäarvon aloille. Teollisuuspolitiikan on edistettävä näitä tavoitteita. Investoinnit kestävään teollisuuteen ja sitä edistävään koulutukseen ja tutkimukseen synnyttävät paljon uutta työtä. Lisäksi Suomessa on korkean osaamisen ja korkean teknologian maana hyvät edellytykset toimia edelläkävijänä teollisuuden uusien ratkaisujen kehittämisessä. Uusien ratkaisujen kehittäminen kasvattaa myös osaamista, jolla on oma vientipotentiaalinsa. Teollisuuden osaamisen ja palvelujen osuutta viennistä voidaan entistään kasvattaa.

Kiertotalouden edistämiseksi on muutettava sekä tuotantorakenteita että kulutustottumuksia. Kiertotalous perustuu kulutuksen vähentämiseen, uusiokäyttöön ja kierrätykseen, joita voidaan tukea esimerkiksi suosimalla korjaamista ja vuokraamista sekä ohjaamalla kuluttajia valitsemaan kierrätettyjä ja käytettyjä tuotteita uusien sijaan. Jotta muutos olisi mahdollinen, on sekä kansalaisten kulutuskäyttäytymisen että yritysten toimintamallien muututtava. Valtion on kannettava globaalia vastuuta ja tuettava tätä muutosta muun muassa verotuksella sekä torjumalla huonolaatuisen halpatavaran, erityisesti epäeettisesti, epäekologisesti tai esimerkiksi lapsityövoimalla tuotetun tavaran, kulutusta. Julkisten hankintojen on tuettava kiertotalousratkaisuja ja luotava markkinoita kestäville tuotteille, ja uusien teknologioiden kehittämiseen on panostettava tutkimuksen ja innovaation kautta.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Talouskasvusta talouspolitiikan ensisijaisena tavoitteena on luovuttava ja tilalle on asetettava taloudellinen tasa-arvo ja ekologisesti kestävä hyvinvointi. Yhteiskunnan ja talouden kehitystä on mitattava monipuolisesti muillakin mittareilla kuin bruttokansantuotteen kasvulla, huomioiden ennen kaikkea ihmisten ja ympäristön hyvinvointi.
- On tuettava kestävien teollisuustyöpaikkojen syntymistä Suomeen. Valtion on osallistuttava investoinnein vihreään siirtymään ja ylläpidettävä omaa yritystoimintaa, mikä hyödyttää sekä suomalaista vientiteollisuutta että kansantaloutta yleisesti.
- On lisättävä kannustimia sellaisten palveluiden ja tuotteiden kuluttamiseen ja tuottamiseen, jotka vahvistavat kierto- ja jakamistalouden kasvua.
- Koneiden, laitteiden ja hyödykkeiden on lähtökohtaisesti oltava korjattavia.
- Autokannan muuttumiseen tähtäävien määräaikaisten tukien, kuten romutuspalkkion tai konversiotuen, tulee jatkua. Romutuspalkkion tulee kohdentua resurssiviisaasti ja saavutettavasti.
- Eri hallinnon, yhteiskunnan ja talouden osa-alueille on määriteltävä vuosittaiset päästö- ja luonnonvarabudjetit, joita ei voi ylittää. Kaikissa julkisissa hankinnoissa on minimoitava päästö- ja luontovaikutukset sekä painotettava kotimaista ja lähituotantoa.
- Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen on lisättävä suomalaisten kulutusperäiset päästöt. Kulutusperäisiin päästöihin sisältyvät tavaroiden ja palvelujen tuottamisesta kotimaassa syntyvien päästöjen lisäksi tuontituotteiden tuotantoketjujen ja kuljetuksen päästöt ulkomailla.
- Rakentamisen ja erityisesti rakennusmateriaalien hiilijalanjälkeä on vähennettävä edistämällä kiertotaloutta. On otettava käyttöön rakennusmateriaalien päästöjä vähentävää sääntelyä. On hyödynnettävä ensisijaisesti olemassa olevaa rakennuskantaa: vanhoja rakennuksia on ylläpidettävä ja korjattava sekä käytettävä uudisrakentamisessa hyödyksi vanhoja rakennusrunkoja ja rakennusosia.
- Ympäristökasvatusta on vahvistettava ja juurrutettava osaksi opetusta kaikilla asteilla. Seuraavalla vaalikaudella on käynnistettävä valtakunnallinen Kestävä koulu -hanke ja varmistettava sille riittävä rahoitus.
- On luotava tulonjakomekanismi kerättyjen ympäristöverojen palauttamiseksi ihmisille alue- ja sosiaalipoliittisin perustein.
- Eläkerahastot on veloitettava poistamaan sijoitukset fossiiliseen energiaan.
- Maataloustukia pitää kehittää voimakkaasti tukemaan maatalouden reilua siirtymää. On edettävä kohti kasvipohjaista ja hiiltä sitovaa ruuantuotantojärjestelmää.
- Maataloustukien maksatuksen viivästykset on korjattava ja tuet on suunnattava aktiiviviljelijöille. Lisäksi tukien maksun ja valvonnan liiallista byrokratiaa on kevennettävä. Kotimaisen maatalouden kannattavuutta sekä tuottajien toimeentuloa ja työoloja on parannettava.

- Maatilojen pienenergia- ja kiertotaloushankkeita on tuettava omavaraisuuden parantamiseksi. On myös luotava kannustimia laajemmille puskurivyöhykkeille alueilla, joilla levitetään lantaa.
- Maatalouden metaanin talteenottojärjestelmää on kehitettävä, tarvittaessa valtion tuella.
- Peltometsäviljelyä on tuettava uutena viljelymenetelmänä. Peltometsäviljelyssä peltokaistojen väliin istutetaan puu- tai pensasrivejä. Tämä metodi tukee luonnon monimuotoisuutta myös isoilla peltoalueilla ja tutkitusti lisää kokonaissadon määrää.
- Ruokajärjestelmän muuttamista kestäväksi on tarkasteltava koko ruokaketjun osalta. On perustettava kasvipohjaisen ruoan toimenpideohjelma ja erillinen investointirahasto.
- Valtioneuvoston kansliaan on perustettava ylivaalikautinen tiedevetoinen teollisen murroksen suunnitteluyksikkö, joka tuottaa monitieteistä tietoa teollisuuden ja yhteiskunnan käyttöön ja koordinoi reilun siirtymän ohjausta.
- On perustettava valtiosektoriin kuuluva vihreän teollisuuden hallintayhtiö, jonka tehtäväksi määritellään reilun siirtymän koordinaatio relevanttien yritysten välillä sekä resurssien koordinaatio ja eri sektoreiden välisten synergioiden etsiminen.
- Taloyhtiöiden yhteiskäyttötavaroita ja -kulkuvälineitä on lisättävä. Yhteiskäyttötavaroille on luotava konkreettinen kannustinjärjestelmä, kuten alv-vapaus.
- EU:ssa on asetettava sitovat kiertotaloustavoitteet luonnonvarojen käytön kohtuullistamiseksi ja niiden käyttöönotosta aiheutuvien ympäristöhaittojen minimoimiseksi. Kiertotaloutta on edistettävä myös kansainvälisesti yhteistyön ja rahoituksen keinoin.
- Suomalaisen teollisuuden on oltava kokonaisuudessaan hiilineutraalia vuoteen 2035 mennessä.
- Kierrätyskapasiteettia on nostettava laajentamalla panttijärjestelmää sekä kierrätettävien materiaalien määrää.
- Valtion on järjestettävä metalliromun kierrätysasteen nostokampanja. On rahoitettava kohdennetusti tutkimusta, jolla teräksen valmistusprosessi voidaan saada mahdollisimman päästöttömäksi.
- On tuettava investoinneilla metallien jalostusasteen nousua Suomessa. Kestävyys sekä kilpailukyky on varmistettava hiilineutraaleilla tuotteilla ja tuotantoketjuilla.
- EU:n hiilirajamekanismia on kehitettävä hiilivuotoa, eli hiili-intensiivisen tuotannon siirtämistä pois EU:sta tai hiili-intensiivisten tuotteiden tuontia EU:n ulkopuolelta, mahdollisimman hyvin ehkäiseväksi.

2.2 ENERGiantuotanto ja Liikenne

Energiantuotanto ja fossiilisten polttoaineiden käyttö aiheuttavat valtaosan globaaleista päästöistä. Fossiilisella kaasulla on myös voimakas geopolitiittinen ulottuvuus. Meidän on päästävä irti riippuvuudesta autoritääristen hallintojen energiatoimituksista. Suomen on investoitava erityisesti tuuli-, aurinko- ja geotermiseen voimaan. Liikenteen ja asumisen päästöjä on vähennettävä korvaamalla fossiiliset polttoaineet muilla käyttövoimilla sekä laajentamalla sähköautojen latausverkkoa ja biokaasun jakelua. Bioetanoli- ja biokaasukonvertoinnin tukeminen on järkevä ja kustannustehokas tapa tukea ilmastotyötä.

Nykyisestä ilmastokestämättömästä sähköntuotannosta luopuminen yhdessä energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämisen kanssa edellyttää merkittävää ilmastokestävän sähköntuotannon lisäämistä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää niin aurinko-, tuuli-, geo- kuin ydinvoiman lisäämistä nykyisestä. Mahdollisten uusien suuren mittakaavan ydinvoimaloiden kotimaisen omistuspohjan varmistamiseksi ja liian monimutkaisiin alihankintaketjuihin liittyvien riskien ehkäisemiseksi on niiden toteuttajaksi ja operoijaksi perustettava erityinen valtionyhtiö. Pienydinvoiman käyttöönottoa on edistettävä turvallisuusvaatimukset huomioiden sekä alan kotimaista ja kansainvälistä kehitystä silmällä pitäen. Kotimaisen ydinvoimaosamisen ylläpitämiseksi on panostettava alan koulutukseen ja tutkimukseen.

Sähkönsiirtoverkko on palautettava julkiseen omistukseen. Kansallinen infrastruktuuri ei saa olla voitontavoittelun väline. Sähkönsiirron kustannukset ovat karanneet käsistä yksityistämisen seurauksena ja siksi verkon hallinta on siirrettävä takaisin yhteiskunnan käsiin. Julkinen sähköverkkoyritys mahdollistaa kohtuulliset hinnat, paremman läpinäkyvyyden ja pitkäjänteisen kehittämisen.

Kaukolämpö on keskeinen osa kotien lämmitysratkaisuja ja energiatehokasta yhdyskuntarakennetta. Järjestelmän kehittäminen vähäpäästöiseksi edellyttää kykyä pitkäjänteisiin investointeihin, läpinäkyvyyttä ja paikallista ohjausvaltaa. Julkinen omistus mahdollistaa asukkaiden, ympäristön ja alueen elinvoiman näkökulmien paremman huomioimisen päätöksenteossa. Yksityistäminen on johtanut hintojen nousuun ja investointien viivästymiseen. Tahdomme

pitää kaukolämpöjärjestelmän hallinnan ja tuotannon paikallisessa omistuksessa ja tukea siirtymää kohti hajautettuja, uusiutuviin energialähteisiin perustuvia lämmitysratkaisuja.

Vesihuollon turvallisuus ja riittävyys on varmistettava kaikissa Suomen kunnissa. Vesihuoltoon tarvitaan pitkäjänteistä infrastruktuuri-investointien rahoitusta sekä hankerahaa, jolla vesihuoltoa kehitetään pitkäjänteisesti vastaamaan tulevaisuuden aiheuttamiin haasteisiin. Tulevaisuuden haasteita ovat esimerkiksi ilmastomuutos sekä rankkasateiden intensiteetin voimakas kasvu. Vesihuolto kuuluu sähkön ja kaukolämmön tavoin kriittiseen infraan, jolle tulee varmistaa myös riittävä kriisivarautuminen sekä kyberturva. Vesihuollolla on voimakas merkitys myös veden laadulle, vesistöjen tilalle sekä ympäristön suojelulle. Vesihuollon rinnalla tulee huolehtia myös hulevesien hallinnasta, joka aiheuttaa erityisesti kaupunkitulvia sateiden intensiteetin ja vanhan verkoston liian pienen kapasiteetin vuoksi. Hulevesien hallinnan puute aiheuttaa kustannusvaikutuksia sekä myös jätevesiverkoston ohituksia, koska hulevedet eivät ohjaudu keskustaajamissa oikein tai riittävällä tavalla. Vesihuoltoalalle tarvitaan vahvaa yhteistyötä laitosten, valvontaviranomaisten sekä julkisen sektorin kanssa.

Energiaverotus on murroksessa. Kun fossiilisten polttoaineiden käyttö vähenee, tulot niiden verotuksesta laskevat. Pienituloiset kotitaloudet käyttävät suhteessa suuremman osan tuloistaan elämän perustarpeisiin, kuten ruokaan ja energiaan. Lisäksi energian verotus siirtyy aina lopulta kuluttajahintoihin. Näistä syistä energian verottaminen sattuu pienituloisiin suhteessa kovemmin.

Joukkoliikenteen saatavuutta ja saavutettavuutta on lisättävä koko maassa ja liikenneköyhyyttä on vähennettävä. Maakuntakeskusten välisen joukkoliikenteen on oltava säännöllistä ja palveltava työssäkäynnin ja palveluasioinnin tarpeita. Tähän voidaan päästä parantamalla vuorotarjontaa, kehittämällä kutsu- ja palveluliikennetarkaisuja myös harvaan asutuille alueille, kohtuullistamalla lipunhintoja, yhteensovittamalla lippujärjestelmiä, kehittämällä liityntäpysäköintiä, lisäämällä joukkoliikenteen vaihtopaikkoja ja raiteita sekä purkamalla ruuhkia. Valtion on tuettava julkisen liikenteen järjestämistä ja hintojen pitämistä kohtuullisina. Riittävästi tuettu esteetön julkinen liikenne tukee myös vammaisten

henkilöiden itsenäistä liikkumista. Vammaisten henkilöiden kulkemista on sujuvoitettava koko maassa, oli se sitten vammaispalvelulain mukaisilla kuljetuspalvelukyvydeillä tai julkisella liikenteellä kulkemista. Vammaisille henkilöille ja heidän avustajilleen joukkoliikenteen tulee olla muita edullisempaa tai maksutonta. Vammaisten henkilöiden mahdollisuus toimia yhteiskunnassa itsenäisesti edellyttää lisäksi riittäviä kuljetuspalveluita silloin, kun julkisen liikenteen käyttö ei ole mahdollista.

Raideliikenteeseen on panostettava myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja poikittaisraideliikennettä on kehitettävä edelleen. Syöttöliikenteen, kuten taajama-alueen ulkopuolelta tulevan linja-autoliikenteen, on oltava joustavaa. Kuntia on kannustettava raideliikenteen hyödyntämiseen.

Henkilöautoliikennettä on vähennettävä etenkin niillä tiheästi asutuilla seuduilla, joilla on kattavat joukkoliikenneyhteydet. On huomioitava, että samat liikenneratkaisut eivät toimi kaikkialla maassa. Henkilöautoja tarvitaan myös tulevaisuudessa erityisesti haja-asutusalueilla. Henkilöautojen päästöjä voidaan leikata muun muassa tukemalla sähkö-, kaasua-, vetä- ja yhteiskäyttöautoilua.

Liikennesuoritteita tulee vähentää yhdyskuntarakenteen järkevällä suunnittelulla: esimerkiksi sijoittamalla palveluita, liiketiloja ja vapaa-ajan toimintoja yhteen vähennetään sekä liikennesuoritteita että helpotetaan ihmisten arkea. Autopaikkoja vähentämällä voi tiivistää rakentamista ja lisätä vehreyttä. Lisäämällä etätyöskentelyä annetaan ihmisille enemmän mahdollisuuksia valita oma asuinpaikkansa, kun työn perässä ei ole ehdottoman pakollista muuttaa.

Lentoliikenteen kasvu on saatava taittumaan. Lentoliikenne on aliverotettua suhteessa muuhun liikenteeseen. Lentoliikenteen sääntelyn on oltava kaiken ilmastopolitiikan tavoin kansainvälistä, mutta myös EU:n laajuista ja kansallista. Julkisen talouden tuki kotimaiselle lentoliikenteelle tulee siirtää kestävien julkisen liikenteen kulkumuotojen yhteyksien kehittämiseen. Meriliikenteen päästöjä on vähennettävä vaikuttamalla kansainvälisiin meriliikenteen päästönormeihin sekä tukemalla uusien kestävämpien käyttövoimateknologioiden kehittämistä yhteistyössä kotimaisen telakkateollisuuden ja korkeakoulujen kanssa.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Energian kokonaiskulutusta on vähennettävä. Vähäpäästöinenkin energia tuottaa päästö-, luonto- ja luonnonvarajalanjäljen.
- Energiasiirtymä on toteutettava suunnitelmallisesti valtiollisten investointien, tukien, verotuksen ja lainsäädännön avulla. Eri energiamuotoja rakennettaessa on huomioitava maan sisäiset erot sekä paikallisten asukkaiden ja alkuperäiskansa saamelaisten oikeudet.
- Suomessa tulee panostaa hajautettuun ja älykkääseen energiajärjestelmään, joka perustuu päästöttömään energiaan, energian varastointiin ja joustoon. Ihmisten omavaraisuutta sähköntuotannossa on tuettava ja edistettävä ylijäämänsähkön hyödyntämistä.
- Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisiä sähkön siirtoyhteyksiä on vahvistettava. Rakennusvaiheessa alueita lunastettaessa on huolehdittava oikeudenmukaisista korvauksista maanomistajille.
- Vanhojen asuntojen energiaremontteja on tuettava entistä enemmän, etenkin energiatehokkuusvaatimusten kiristytessä.
- Luonnolliset monopolit, kuten vesihuolto ja sähköverkot, on säilytettävä julkisessa omistuksessa. Yksityistetyt sähkön jakeluverkot on palautettava julkiseen omistukseen.

- Valtion on edelleen lisättävä taloudellisia kannustimia siirtymiselle pois talokohtaisista fossiilisia polttoaineita käyttävistä lämmitysjärjestelmistä, esimerkiksi tukemalla rahallisesti lämmitysmuodon vaihtamista maalämpöön, ilmalämpöpumpppuihin tai kestävästi tuotettuun kaukolämpöön.
- Kaiken Venäjältä peräisin olevan öljyn käytöstä on luovuttava välittömästi. Fossiilisia polttoaineita ei pidä korvata biomassan kestävämmällä käytöllä.
- Fossiilisen kaasun käytöstä energiantuotannossa ja vedyn tuotannossa on luovuttava nopealla aikataululla.
- Metsäteollisuuden jalostusastetta on nostettava ja kiinteitä puupolttoaineita verotettava. Biomassaa poltetaan Suomessa liikaa energiaksi suhteessa muihin, kestävämpiin ja korkeamman arvonlisän käyttötarkoituksiin.
- Turpeen poltosta on luovuttava. Sodat ja geopolitiittiset jännitteet eivät saa olla tekosyy ilmastotoimista luopumiselle. Turpeen sijaan on panostettava voimallisesti uusiutuvaan ja polttoon perustumattomaan energiaan. Kasvuturpeen käytöstä on luovuttava asteittain.
- Pienydinreaktoreiden käyttämistä vähäpäästöisen energian tuotantoon Suomessa on selvitettävä sillä edellytyksellä, että pienreaktorihankkeet täyttävät kaikki turvallisuusvaatimukset, uraanin tuotanto ja ydinjätteen loppusijoitus ratkaistaan kestävästi ja laitostoimittajat ovat demokraattisista maista.
- Energiayhteisöjen, kuten osuuskuntien, syntymistä on edistettävä kunnissa. Energiayhteisö mahdollistaa energiatehokkaan, päästöttömän ja paikallisen energiatuotannon saavutettavasti, edullisesti ja toimitusvarmasti. Valtion ja kuntien tulee tukea taloudellisilla kannustimilla mm. taloyhtiöitä, naapurustoja ja maatiloja kohti energiayhteisöjä.
- On toteutettava elvyttäviä väylä- ja infrastruktuuri-investointeja pääväyliin ja rataverkkoon. Investointipaketin koko on arvioitava vallitsevan tuotantokuilun perusteella, mutta myös paremmassa kysyntätilanteessa resurssien uudelleensuuntaamista infrastruktuurin päivittämiseen on todennäköisesti tehtävä.
- Lentoliikenteen päästöjä on vähennettävä saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti. Lentoliikennealalta on edellytettävä tiekarttaa näiden päästövähennyksen saavuttamiseksi.
- On lisättävä kannustimia kestäviin ja vähäpäästöisiin liikennemuotoihin siirtymiseen myös joukko- ja raskaassa liikenteessä. Ruuhkamaksujen käyttöönotto on mahdollistettava.
- Ajo-opetuksen nykyistä määrää ja laatua on arvioitava uudelleen ja muokattava liikenneonnettomuustilastojen valossa.
- On otettava käyttöön kerosiinivero ja lentovero mahdollisuuksien mukaan EU:n laajuisena tai kansallisella tasolla.
- Joukkoliikennetukea on lisättävä ja kohdennettava riittävästi myös haja-asutusalueille. Lippujen hintoja on kohtuullistettava ja pitkällä aikavälillä on siirryttävä maksuttomaan julkiseen lähiseudun joukkoliikenteeseen.
- Koko maahan on rakennettava sähkö- ja kaasuautojen lataus- ja tankkausverkosto.
- Niin kaupungeissa kuin maaseudulla on investoitava pyöräilyväyliin. Samoin on edistettävä kaupunkipyöräjärjestelmiä, ajonopeuksien laskemista ja kävelykeskustoja.

- Junamatkailusta on tehtävä taloudellisesti mahdollista kaikille laskemalla lippujen hintoja ja parantamalla maan sisäisiä raideyhteyksiä.
- Joukkoliikenteen liityntäpysäköintiä on lisättävä ja parannettava tiheään joukkoliikenneverkoston rajaseuduilla.
- Raideliikenteen investointien on jatkuttava. Junamatkustamisen kehittämiseen on edelleen ohjattava rahaa ja laajennettava lähijunaliikenteen verkostoja. EU:n laajuisia ratayhteyksiä tulee parantaa ja investoida kattavaan pikajunaverkostoon.
- Yhdyskuntarakennetta on tiivistettävä liikennesuoritteiden vähentämiseksi ja ihmisten arjen helpottamiseksi.
- Junien tietoliikenneyhteyksien toimivuuteen on panostettava maanlaajuisesti.
- Hyvinvointialueiden tulee huomioida ympäristövaikutukset kaikessa toiminnassaan, kuten tarvikkeiden hankinnoissa, rakennusten energiatehokkuudessa, logistiikassa ja teknologiaratkaisuissa.

2.3 YMPÄRISTÖ JA LUONNON MONIMUOTOISUUS

Ilmastokriisin ja luontokadon vastaisessa taistelussa metsät, maatalousmaa, suot ja vesistöt ovat erittäin tärkeitä. Hiilinielujen ja -varastojen kasvattaminen turvaa maapallon kyvyn sitoa hiiltä ilmakehästä hilliten ilmaston kuumenemista. Ilmaston lisäksi suomalaisella luonnolla on suuri merkitys niin ekosysteemien monimuotoisuudelle, ihmisten hyvinvoinnille kuin taloudellekin. Vasemmisto näkee, että luonnolla on myös itseisarvo.

Suomalaista luontoa voi suojella vain Suomessa. Jokaiselle luontotyyppille, kuten metsille, soille, vesistöille ja perinnebiotoopeille, tulee luoda tutkimustietoon pohjautuen sellainen monimuotoisuuden tavoitetaso, joka turvaa lajiston ja ekosysteemien elinvoiman. Tavoitteena tulee olla luontopositiivisuus, jossa luonnon tila paranee, kunnes valtaosa lajeista on saatu palautumaan elinvoimaisiksi.

Itämeren tilaa on parannettava vähentämällä siihen kohdistuvaa ravinnekuormitusta puuttamalla etenkin maataloudesta aiheutuvaan typpi- ja fosforikuormaan. Samoin mikromuovin ja muiden haitallisten aineiden päätymistä vesistöihin on ehkäistävä nykyistä tehokkaammin.

Hakkuiden määrän tulee olla ilmaston sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta kestävällä tasolla sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kaikki valtion vanhat ja luonnontilaiset metsät on jätettävä

hakkuiden ulkopuolelle ja yksityismetsien suojelua on tuettava. Metsäteollisuuden jalostusarvoa sekä puun käyttötapoja on kehitettävä kestävyuden lisäämiseksi ja potentiaalisimpia metsäalueita on ennallistettava. Kestävä metsien käytön taso sekä kestävät metsien uudistamis- ja hoitomenetelmät tulee määritellä parhaan saatavilla olevan tieteellisen asiantuntemuksen perusteella siten, että ne tukevat biodiversiteetin säilyttämistä ja edistämistä sekä hiilivarastojen ja -nielujen kasvua. Lisääntyvä paine puunkäyttöön ei saa johtaa hakkuiden lisäämiseen, vaan ne on pidettävä tasolla, joka mahdollistaa nielun kasvattamisen. Pienempi hakkuumäärä johtaa puuston kasvun lisääntymiseen ja siten hiilinielun elpymiseen. Hakkuiden vähentämistä voisi edesauttaa se, että metsäsektorin nettopäästövaikutus sisällytettäisiin EU:n päästömarkkinaan.

Epäonnistuneita metsäojoituksia tukkimalla tai patoamalla voidaan useimmissa tapauksissa ja pitkällä aikavälillä vaikuttaa myönteisesti maaperän ilmastopäästöihin sekä turvemaiden vesistöpäästöihin. Puuntuotantoon käytettävillä soilla pohjaveden pinta on pidettävä mahdollisimman muuttumattomana. Tätä voidaan edistää peitteisellä metsänhoidolla sekä välttämällä ojien perkausta ja täydennysojitusta. Turvemaiden sijaitsevat pellot tuottavat yli puolet Suomen maatalouden ilmastopäästöistä. Aktiivisen ruuantuotannon ulkopuolella olevat turvepellot tulee ennallistaa kosteikoiksi tai metsittää.

Akkutuotanto vaatii massiivisia määriä kaivannaisia nyt ja vielä useita vuosikymmeniä tulevaisuuteenkin. Kaivostoimintaa koskevien lakien ja viranomaisvaatimusten on taattava, että kaivostoiminta ei aiheuta merkittävää tuhoa ympäristölle, vaikutukset rajautuvat pienelle alueelle ja että kyseisestä kaivostoiminnasta hyötyvät tahot myös kustantavat sekä kaivostoiminnan haittojen kompensoinnin toiminnan aikana että alueen ennallistamisen. Luonnonsuojelualueet tulee rajata kaivostoiminnan, mukaan lukien malminetsintä, ulkopuolelle.

Euroopan unionin on kansainvälisillä areenoilla toimittava edelläkävijänä ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillinnässä. EU:n on kannettava historiallinen vastuunsa aiheuttamistaan päästöistä ja tuettava kehittyviä maita sekä esimerkiksi arktisia alueita, joilla ilmastonmuutoksen seuraukset ovat erityisen voimakkaita, ilmastonmuutoksen hillinnässä sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- On säädettävä luontolaki. Luontolaki määrittelee ilmastolain tavoin tavoitteet ja polun luonnon monimuotoisuuden hupenemisen pysäyttämiseksi.
- Luonnontuhonta on kriminalisoitava kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) Rooman perussäännössä.
- Erityyppisten luonnonsuojelualueiden pinta-alaa, kattavuutta ja kytkeytyneisyyttä on kasvatettava. Tavoitteena on EU:n biodiversiteettistrategian mukaisesti vähintään 30 prosentin suojeluaste, joka kattaa monipuolisesti erityyppisiä alueita. EU:n biodiversiteettistrategia tulee toimeenpanna siten, että kaikissa maakunnissa suojellaan tiukasti vähintään 10 prosenttia pinta-alasta.
- Luonnonsuojelun rahoitusta on korotettava merkittävästi. Luonnonsuojelun ja ennallistamisen rahoitus tulee sitoa BKT:hen (0,5–1 %), kunnes luontotavoitteet on saavutettu. Myös meriluonnon ja vesien suojelun tasoa ja rahoitusta täytyy nostaa.
- On perustettava uusia kansallispuistoja. Uusien ja nykyisten kansallispuistojen ja virkistysalueiden saavutettavuutta ja esteettömyyttä on edistettävä luonnon kannalta kestäväällä tavalla.
- Erilaisia ekosysteemejä on ennallistettava takaisin luonnontilaisiksi ja uhanalaisten luontotyyppien tuhoamisen kompensoiminen on tehtävä pakolliseksi. Soiden ja turvemaiden ennallistamiseen varattuja määrärahoja on lisättävä epäonnistuneiden metsäojitusten vaikutusten kumoamiseen.
- Vesistöjen kunnostuksia, erityisesti metsäojitusten ennallistamistöitä, tulee lisätä huomattavasti. Erityisesti Lapissa metsien ojitukset ovat ylivoimaisesti suurin vesistöjen tilaa kuormittava tekijä. Lisäksi vaellusesteet tulee poistaa virtavesistä. Vesivoimayhtiöiden tulee rakentaa ohitusuomat voimalaitoksiin.
- Ympäristöhallinnon ja -valvonnan toimintaedellytykset ja resurssit on turvattava.
- Uusien turvepeltojen raivaus on lopetettava ja toimittava hiilen vapautumisen ehkäisemiseksi nykyisiltä turvemailta. Metsähallituksen omistajaohjauksella kielletään turvemaiden avohakkuut ja siirrytään jatkuvapeitteiseen kasvatukseen metsätalouskäytössä olevilla turvemaidella.
- On tuettava kaupunkeja viheralueiden monimuotoisuuden lisäämisessä ja lähimetsien tärkeyden korostamisessa. Julkisen sektorin kiinteistöjen katto-,

seinäpinta- ja piha-aloja on käytettävä vehreyden ja monimuotoisuuden lisäämiseksi. Kiinteistöjen omistajia on kannustettava viherpinta-alan ja muiden monimuotoisuutta tukevien toimien lisäämiseen.

- Metsien hakkuutasoa on alennettava, jotta hiilinielut voidaan elvyttää ja Suomen ilmastolaki toteutuu.
- Kaikki valtion mailla olevat vanhat, luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset metsät on suojeltava pysyvästi. Metsähallituksen hakkuutavoitteille on asetettava katto lähivuosisikymmenille. Talouskäytössä olevilla metsäalueilla hakkuiden ulkopuolelle on jätettävä luonnontilaiset alueet sekä uhanalaisiin luontotyyppeihin lukeutuvat korkean luontoarvon metsät. Virkistyskäyttöön tarkoitettuja metsiä sekä kulttuurihistoriallisten kohteiden alueita on hoidettava niiden käyttötarkoituksen mukaisesti. Saamelaisalueella sijaitsevat metsät on rajattava Metsähallituksen tulostavoitteen piiristä, poronhoidolle tärkeät luonnonmetsät on suojeltava sekä heikennettyjen alueiden ennallistaminen on aloitettava.
- Metsälakia on päivitettävä metsänhoito- ja metsänkäsittelymenetelmien kestävyys takaamiseksi. Metsälaissa tulee säätää muun muassa velvoitteesta perustaa suojavyöhykkeitä erityisesti herkkien vesistöjen läheisyyteen sekä ojituksen luvanvaraisuudesta. Metsälakiin tulee palauttaa päätehakkuiden puuston ikää ja järeyttä koskevat vähimmäisvaatimukset.
- Metsien suojeluastetta on nostettava, erityisesti Etelä-Suomessa. Vanhojen metsien kriteerit on laadittava vastaamaan tieteellistä tietoa ja Suomen biodiversiteettisitoumuksia. On tarjottava riittävä rahoitus suojeltavien alueiden ennallistamiseen kohteissa, joissa tälle on tarvetta.
- Metsiensuojelun rahoitus on turvattava. Jotta kestävä suojelutavoite saavutettaisiin myös alueilla, joilla luonnontilaisen kaltaisia metsiä on vähän suojeltavaksi, on niillä edistettävä rakenteellisesti ja kasvupaikkajakauman suhteen arvokkaimpien metsien ennallistamistoimia.
- Jokaiselle hakkuualalle on jätettävä hehtaaria kohden 20–30 m³ mahdollisimman järeää säästöpuustoa monilajisina ryhminä lahoppuujatkumon turvaamiseksi niin jaksollisessa kuin jatkuvapeitteisessä kasvatuksessa. Etelä-Suomen kaikissa talousmetsissä on tavoiteltava pysyvästi 30 m³ ja Pohjois-Suomessa 20 m³ pystyssä olevaa säästöpuustoa hehtaaria kohden.
- On luotava hiilinielujen hintaohjausmekanismi, joka koostuu hiiliverosta ja metsänomistajille suunnatusta hiilensidonnan tuesta. Näin verotetaan nieluja heikentäviä toimia ja kannustetaan hiilensidontaan.
- On otettava käyttöön metsänomistajille myönnettävä jatkuvan kasvatuksen siirtymätuki.
- Ympäristötuen määrärahoja tulee kasvattaa ja metsäluonnonhoidon tukemisessa tulee siirtyä menetysten korvaamisesta kannustinpalkkioihin eli luontoarvokauppaan.
- Metsänomistajille ja metsätaloustoimijoille suunnattua koulutusta ja neuvontaa on lisättävä valtakunnallisesti, jotta näiden toimijoiden tietoisuus ilmasto- ja ympäristöasioista lisääntyy. Tämä on tärkeä osa metsäsektorin kestävyystavoitteiden toteutumista.

- Maanmuokkaukset on minimoitava, koska ne lisäävät maalähtöisiä hiilipäästöjä. Maata on muokattava sellaisissa tilanteissa, joissa se turvaa metsän riittävän uudistumisen, mutta silloinkin se on tehtävä mahdollisimman kevyesti.
- Tarpeetonta pellonraivausta tulee kitkeä ottamalla käyttöön maankäytön muutosmaksu.
- Joutoalueiden metsitystä on tuettava.
- Kaivosalaa on säädeltävä niin, että paikallisella demokraattisella päätöksenteolla on vahvempi rooli perustamispäätöksissä, yhteiskunta saa yritysten voitoista reilun korvauksen ja ympäristönäkökulmat huomioidaan nykyistä paremmin. Valtiolla on oltava mahdollisuus tarvittaessa sulkea yksityiset kaivokset ympäristösyistä.
- Kaivostoiminnan on oltava demokraattisesti ja vastuullisesti ohjattua. Kaivosmineraalien ja pohjavesien tulee olla julkisessa omistuksessa, ja yksityinen sektori voi hyödyntää niitä vain kohtuullista korvausta vastaan. On selvítettävä valtiollisen kaivosyhtiön perustamista. Mikäli saamelaisalueelle halutaan perustaa kaivos, sillä on oltava alueen yhteisöjen ja asukkaiden tuki.
- Kaivosveroa on nostettava. Kaivospaikkakuntien on saatava kaivosten verotuksen kautta reilu kompensatio kaivoksen avaamisesta aiheutuvista infrastruktuurin rakennuskustannuksista sekä muiden palveluiden tuottamisesta. Yksityisiltä maanomistajilta kaivospiirin alueiksi otetuista maista perittävä kiinteistövero on siirrettävä kaivosten maksettavaksi.
- Saamelaisalueella asuvilla saamelaisilla, saamelaiskäräjillä ja poronhoitajilla sekä Paliskuntain yhdistyksellä on oltava oikeudenhaltijoina erityisasema maankäytön päätöksissä alueellaan. On vahvistettava vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen toteutumista kaikissa valtion toimissa saamelaisten kotiseutualueella ja tehtävä kumuloituvien vaikutusten arviointi kaikissa merkittävässä saamelaisalueille sijoittuvissa maankäyttöhankkeissa.
- Haitallisten vieraslajikasvien torjuntaa on tehostettava. Tietoa torjuntatavoista on jaettava, hyviä käytäntöjä levitettävä ja valtion vastattava torjunnasta valtion tieverkon pientareilla. Valtion on myös tarjottava taloudellista tukea kunnille vieraslajien torjuntaan.
- Julkisissa hankinnoissa eläinperäisen ruoan määrä tulee puolittaa ja tilalle tuoda kestävämpää, kasvipohjaista ruokaa. Julkisessa ruokailussa kasvisruoan tulee olla vapaasti valittavissa ja tarjolla kaikille. Julkisen ruokailun on oltava linjassa voimassa olevien ravitsemussuosittelujen kanssa. Julkisissa hankinnoissa lähiruoan määrää tulee lisätä. Kouluruokailussa on huomioitava koululaisten toiveet.
- EU:n ilmastolain edellyttämä vuoden 2040 sitova ilmastotavoite on asetettava tieteellisten suositusten mukaisesti. Vasemmistoliiton tavoitteena on vahvistaa tavoitteita ja vastustaa kaikkia mahdollisia heikennyksiä lakiin.
- Luontokadon ulkoistaminen Euroopan ulkopuolelle on estettävä sääntelyllä, muun muassa asettamalla sitovia tavoitteita EU:n ekologisen jalanjäljen pienentämiselle. Samalla luontokadon estäminen on integroitava keskeiseksi osaksi EU:n kauppa- ja ulkopoliittikkaa.
- Maatalouden päästövähennyksiä on vauhditettava EU:n tasolla, etenkin maataloustukien ympäristökriteerejä uudistamalla sekä tukemalla maanviljelijöitä muutoksessa.

- EU:ssa on varmistettava vahva, erillinen ja riittävästi resursoitu rahoitus ilmasto-, luonto- ja ympäristötoimille. LIFE-ohjelma on säilytettävä itsenäisenä ja tavoitteellisenä välineenä, joka tukee EU:n ilmasto- ja biodiversiteettisitoumusten toteutumista. Ilmasto- ja luontoon kohdistuvia investointeja sekä niihin liittyviä rahoitusosuustavoitteita on vahvistettava nykyisestä.
- EU:ssa on ajettava sosiaalisesti oikeudenmukaisen ja tieteellisesti perustellun ilmasto- ja ympäristöpolitiikan lisäksi kaikkien vihreää siirtymää heikentävien toimien perumista. Tällaisia sisältyy esimerkiksi Euroopan komission Omnibus-hankkeeseen.

2.4 ELÄINPOLITIikka

Eläimet ovat tuntevia ja kokevia olentoja, joilla on itseisarvo. Ihminen on osa eläinkuntaa. Lainsäädännön ja yhteiskunnallisen päätöksenteon perustana on oltava kaikkien eläinten itseisarvo, joka ei riipu eläimen taloudellisesta tai muusta arvosta ihmiselle. Eläintä ei lainsäädännössä tule rinnastaa esineeseen tai omaisuuteen. Kirjaus eläinten oikeuksista on lisättävä osaksi Suomen perustuslakia.

Eläimiä koskeva lainsäädäntö ei turvaa eläinten hyvinvointia maito- ja lihatiloilla, turkistarhoilla tai kananmunatuotannossa. Eläinten tehotuotanto aiheuttaa turhaa kärsimystä eläimille. Nykyinen eläimiä koskeva lainsäädäntö sallii edelleen eläimen pitämisen kytkettynä tai häkissä. Eläimet eivät pysty elämään lajityypillisesti ja toteuttamaan itseään luonnollisella tavalla. Laiduntilat ovat pienoiselinympäristöjä, joilla elää lukuisia muualta puuttuvia eläin- ja kasvilajeja. Niiden monimuotoisista lajeista voidaan pitää huolta eläinten oikeuksia kunnioittaen. Jotta eläinten hyvinvointi voisi toteutua, on keskeisimpinä toimenpiteinä vähennettävä tuntuvasti eläinmääriä sekä tuettava kasviperäiseen ruoantuotantoon siirtymistä kohdentamalla maataloustukia uudelleen

ja kehittämällä aktiivisesti kasviperäisen ruoan koko arvoketjua.

Luonnonvaraisille villieläimille on taattava mahdollisuus elää lajille ominaista elämää osana ekosysteemiä. Jokaisella lajilla on oma paikkansa ja merkityksensä. Kaikkia luonnonvaraisia eläimiä on kohdeltava elämää kunnioittavasti ja siten, että millekään lajille ei tuoteta tarpeetonta kärsimystä. Suurimmat luonnonvaraisten eläinten hyvinvointia uhkaavat tekijät ovat elintilan kaventuminen, rakentaminen, metsästys sekä salametsästys. Vasemmistoliiton tavoitteena on ihmisten ja muunlajisten eläinten rauhanomainen rinnakkaiselo ja riskien ennaltaehkäisy. Suomessa erityistä huolta aiheuttaa suden suojelun heikko tilanne. Myös sudelle on annettava mahdollisuus lajille ominaiseen elämään.

Eläinten kaltoinkohtelu eläintiloilla ja turkistarhoilla sekä luonnonvaraisten villieläinten salametsästys osoittavat, että eläinten hyvinvoinnin valvonta on riittämätöntä. Eläimille on taattava hyvä elämä, jossa oikeus käyttäytyä lajille ominaisella tavalla toteutuu. Ilman riittäviä resursseja ja osaamista tätä ei voida viranomaistyönä turvata. Vasemmistoliiton tavoite on turvata ja vakauttaa eläinten hyvinvointi ja oikeudet osaksi oikeudenmukaista yhteiskuntaa.

- Eläinten oikeudet on lisättävä perustuslakiin.
- Eläinten hyvinvointilakia on parannettava kirjaamalla eläimen itseisarvo suoraan lain pykälisiin, lyhentämällä siirtymäaikoja sekä siten, että kaikki liikkumista estävät rakenteet, kuten olemassa olevat porsitushäkit ja parsinavetat, kielletään lyhyen

siirtymäajan jälkeen. Lisäksi eläinten hyvinvointia on parannettava lisäämällä eläintä kohden käytössä olevaa sisätilaa sekä parantamalla mahdollisuuksia ulkoiluun. Eläintuotannossa emon ja jälkeläisen on voitava muodostaa suhde .

- Tuotantoeläinten on saatava elää lajityypillistä elämää eläinten hyvinvointilain hengen mukaisesti. Eläinten tehotuotanto on kiellettävä.
- Turkistarhaus on kiellettävä niin Suomessa kuin Euroopassa. Turkistarhaajien siirtymistä muiden elinkeinojen piiriin on tuettava.
- Tuotantoeläinten pito ja kasvatusta häikeissä on kiellettävä.
- On lopetettava sellainen eläinjalostus, joka aiheuttaa kärsimystä ja rakennevikoja eläinyksilöille tai vaikeuttaa niiden lajityypillistä käyttäytymistä. Esimerkiksi hyvin nopeakasvuisiksi jalostettujen broilereiden tuotannosta tulee luopua.
- Kukkotipujen tappaminen kananmunateollisuudessa on kiellettävä lailla.
- Porsaiden kirurgisen kastration kieltä on saatettava heti voimaan.
- Tuotannossa käytettävien kalojen hyvinvointia on lisättävä ja säädettävä lajikohtaiset asetukset. Ensimmäisenä asetus tulee tehdä kirjolohen tuotantoon.
- Verotuksellisia keinoja kasviproteiinien käytön lisäämiseksi on selvitettävä.
- Eläinasiavaltuutetun ja eläinpoliisin virat on saatava lakisääteisiksi. Poliisin, tuomioistuinten jäsenten, erävalvonnan ja rajavartioston koulutukseen on lisättävä opintoja eläinsuojelusta.
- Eläinten oikeussuojaa on parannettava tekemällä eläimistä asianosaiskelpoisia viranomaisissa ja tuomioistuimissa. Eläimen puhevaltaa käyttää eläimen laillinen edustaja. Lisäksi eläinsuojelujärjestöille on säädettävä valitusoikeus eläimiä koskevista hallintopäätöksistä.
- Löytöeläinten kuljetus on säädettävä kunnan tai hyvinvointialueen vastuulle, ja löytöeläimille on järjestettävä ympärivuorokautinen vastaanottomahdollisuus.
- Eläintarhojen on keskityttävä eläin- ja luonnonsuojelukasvatukseen ja pidettävä vain uhanalaisia eläimiä. Eläinten käyttö sirkuksissa on kiellettävä.
- Vastuu metsästys- ja kalastusasioiden hallinnoinnista on siirrettävä maa- ja metsätalousministeriöltä ympäristöministeriölle.
- Salametsästyksen kaltaiseen piilorikollisuuteen pitää puuttua erätarkastajien alueellista toimivaltaa laajentamalla sekä valvontaa tehostamalla.
- Erittäin uhanalaista Suomen susikantaa on suojeltava. Susihaittojen torjumiseksi on käytettävä ensisijaisesti muita keinoja kuin metsästystä. Näitä ovat esimerkiksi petoaidat ja muut suojauskeinot sekä korvausjärjestelmä ja sellaisten hankkeiden tukeminen, joilla lisätään tietoa suurpedoista ja niiden käyttäytymisestä.
- Pienpetoraudat on kiellettävä lailla koko maassa.
- Trofeiden eli metsästysmuistojen maahantuonti on kiellettävä osana luonnonsuojelulakia eläinlajien, erityisesti petoeläinten, häviämisen ehkäisemiseksi.
- Luonnonvaraiset eläimet on huomioitava kaupunkisuunnittelussa, rakentamisessa ja hakkuissa. Myös lemmikkien tarpeet on huomioitava kaupunkisuunnittelussa.

3. Hyvä elämä

Palvelujärjestelmämme on viime vuosikymmeninä eriarvoistunut yhteiskunnan turvaverkkojen ja julkisten palveluiden heikennysten, leikkausten sekä yksityistämisten seurauksena.

Eriarvoisuuden kasvu näkyy ongelmien kasautumisena ja köyhyyden ja sosiaalisten ongelmien ylisukupolvisuutena. Eriarvoistuminen ilmenee Suomessa myös poikkeuksellisen suurina terveyseroina. Pienituloiset sairastavat enemmän ja jonottavat kohtuuttomia aikoja saadakseen hoitoa. Varakkaat käyttävät verovaroin tuettuja yksityisiä palveluja ja sairastavat vähemmän. Terveyserot näkyvät myös eliniänodotteessa. Pienituloiset miehet elävät jopa 10 vuotta vähemmän kuin varakkaammat miehet.

Voitontavoittelu ei sovi hyvinvointipalveluihin. Tämä on myös demokratiakysymys. Kun palvelut pysyvät julkisessa omistuksessa, turvataan myös pääsy niitä koskevaan tietoon. Kuntien ja hyvinvointialueiden onkin syytä tuottaa palvelunsa pääasiassa omana toimintana tai yhdessä voittoa tavoittelemattomien tahojen, kuten järjestöjen, kanssa. Hyvinvointivaltion on pidettävä huolta ihmisestä kaikissa elämänvaiheissa. Sen on turvattava jokaiselle ihmiselle oikeus elää ihmisarvoista elämää. Yhteiskunnan esteettömyyttä ja saavutettavuutta on parannettava. Julkisten toimijoiden tulee viestinnässään käyttää ymmärrettävää ja syrjimätöntä kieltä ja niiden on panostettava moni- ja selkokielisyyteen. Ruotsia puhuvien oikeus saada palveluja äidinkielellään tulee turvata ja oikeuksien toteutuminen varmistaa. Koke-musasantuntijuuden hyödyntäminen palveluita koskevassa päätöksenteossa luo päättäjille ja viranomaisille suoran väylän huomioida loppukäyttäjien asema.

Suomen väestö ikääntyy muita EU-maita nopeammin vähäisen syntyvyyden ja eliniän pidentymisen vuoksi. Samaan aikaan ikääntyvät ihmiset ja vanhuksat uhkaavat jäädä yhteiskunnassa ja poliittisessa päätöksenteossa marginaaliin. Ikääntyvät ihmiset ja vanhuksat eivät ole pelkkä yhteiskunnan kuluerä, huoltosuhteen ongelma ja kestävyysvajeen lähde. Ikääntyvät ihmiset ja vanhuksat ovat aktiivisia

kansalaisia, kuluttajia, vapaaehtoistyön ja ylisukupolvisen hoivatyön tekijöitä. Heidän ääntään on kuultava niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin päätöksenteossakin. eikä heitä tule sulkea ulkopuolelle heidän ylitettyään tietyn ikärajan. Ikääntyneiden määrän kasvu edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa ikääntymisen tuomiin tarpeisiin (esimerkiksi Ikääntyvien suomalaisten hyvinvointiohjelma), jotta hyvä ja ihmisarvoinen elämä olisi mahdollinen kaikille ikäihmisille.

Vasemmistoliiton perusarvoja voidaan edistää vain demokratiassa, jossa jokainen ihminen on poliittiseen toimintaan oikeutettu yhteiskunnan jäsen. Demokratia ja oikeusvaltio ovat sivistyneelle yhteiskunnalle välttämättömiä. Kaiken julkisen valtionkäytön on perustuttava lakeihin, joiden säätämiseen kaikki yhteiskunnan jäsenet pääsevät vaikuttamaan. Perus- ja ihmisoikeuksista on pidettävä kiinni myös ja erityisesti vaikeina aikoina, kun väkivaltaiset konfliktit, pandemiat ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat ilmiöt ravistelevat turvallisuudentunnettamme. Rasismi on Suomessa sitkeä ja laajamittainen ongelma, jonka kitkemiseksi on toimittava määrätietoisesti yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

Vasemmistolaisen koulutuspolitiikan ytimessä ovat sivistys, tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus. Kestävän ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamisessa koulutuksella, osaamisen vahvistamisella ja tieteellä on merkittävä rooli. On tärkeää, että jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet kasvuun ja oppimiseen kaikissa elämänkaaren vaiheissa. Samoin taidetta ja kulttuuria on vaalittava itseisarvona ja moninaisena ja niiden tulee olla kaikkien saatavilla. Suomessa tehdään sisällöllisesti ja laadullisesti rikasta ja elinvoimaista taidetta, joka ei pysy elävänä ilman julkista tukea.

3.1 TYÖELÄMÄ

Viime vuosina elinkeinoelämän eliitti ja oikeisto ovat hyökänneet Suomessa rajusti työntekijöiden oikeuksia ja ammattiyhdistysliikettä vastaan. Samalla kun palkkaköyhyys ja työelämän epävarmuus lisääntyvät,

pyritään koko yleissitoviin työehtosopimukseen perustuvaa työmarkkinajärjestelmää murentamaan ja korvaamaan se vanhanaikaisella isäntävallalla. Sen sijaan, että palaisimme takaisin menneisyyteen, Vasemmistoliitto haluaa lisätä työntekijöiden valtaa työpaikoilla sekä turvata ihmisarvoisen palkkauksen ja työolot kaikille työn tekemisen muodosta ja työntekijän kansalaisuudesta riippumatta.

Vasemmisto pyrkii uudistamaan työelämää niin parlamentaarisen politiikan kuin ammattiyhdistystoiminnan keinoin. Tämä tarkoittaa **työntekijöiden toimeentulon ja aseman vahvistamista sekä työehtosopimusjärjestelmän että lainsäädännön kautta**. Työntekijöiden järjestäytymisastetta ja työehtosopimuksien kattavuutta on pyrittävä aktiivisesti vahvistamaan, jotta työelämän eriarvoistumiskehitys voidaan pysäyttää. EU-komissio on linjannut, että kollektiivisia neuvotteluja itsensä työllistäjien työn vähimmäisehdoista on mahdollista käydä kilpailuoikeuden estämättä. Neuvotteluoikeuden toteutuminen on varmistettava myös Suomessa. **Kaikki työntekijöiden lakko-oikeuteen tehdyt heikennykset on peruttava, ja työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen on oltava verovähennettäviä.**

Vasemmistoliiton mielestä työntekijöiden asemaa pitää vahvistaa lisäämällä työpaikkademokratiaa. Tämä tarkoittaa niin työntekijöiden suoran kuin edustuksellisen vallan lisäämistä työpaikoilla ja yritysten hallinnossa. Jokaisen työntekijän on voitava vaikuttaa työn organisointiin, työvuorosuunnitteluun ja työtapojen kehittämiseen omalla työpaikallaan. Luottamusmiesten asemaa sekä henkilöstön edustusta yritysten hallinnossa on vahvistettava. Demokraattiseen työelämään kuuluu myös työlainsäädännön jatkuva uudistaminen työntekijöiden aseman ja toimeentulon vahvistamiseksi sekä väärinkäytösten kitkemiseksi.

Kannatamme työajan lyhentämistä ansiotasoa alentamatta. Osana siirtymää lyhyempään työaikaan toteutetaan lyhyemmän työajan kokeilu erilaisilla työaika- ja palkkamalleilla sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Aiemmissa kokeiluissa on todennettu lyhyemmän työajan johtavan työttömien työllistymiseen, vähentävän työntekijöiden rasitusta ja stressiä sekä parantavan palvelutasoa, tuottavuutta ja työssä jaksamista.

Vakituisten ja kokoaikaisten palkkatyösuhteiden rinnalla lukuisat ihmiset työskentelevät osa- ja

määräaikaisissa palkkatyösuhteissa, nollatuntisopimuksilla ja vuokratyössä. Moniansioperusteisuus on yleistynyt ja myös palkkatyösuhteen ulkopuolella työllistyminen, erilaiset itsensä työllistämisen muodot, alustavälitteinen keikka- tai pysyväisluonteinen työ, yksinyrittäjäyys ja apurahatyöskentely ovat vakiintuneet osaksi työmarkkinoita. Työntekijän oikeudet ja suoja ovat vakituisen ja kokoaikaisen palkkatyösuhteen ulkopuolella heikot. Vasemmistoliitto haluaa parantaa kaikkien työntekijöiden asemaa niin, että työllistymisen tapa ei jatkossa määritä oikeuksia, suojaa eikä niiden toteutumista.

Työtä teetetään 2020-luvulla vakiintuneesti sadoil-latuhausilla ihmisillä määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa. On säädettävä uusi haittali-tilanteisiin, joissa ihmisten työsuhteilla tehdään joustoja. **Työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat on palautettava ja korotettava 500 euroon kuukaudessa,** jotta osa-aikaisen ja lyhytkestoisen työn vastaanottaminen olisi kannattavaa. Kaikkien määräaikaisten työsuhteiden niiden kestosta riippumatta on oltava laillisesti perusteltuja. Työstä olisi maksettava uusi olosuhdelisä aina, kun työtä teetetään määrä- tai osa-aikaisena. Uuden olosuhdelisän maksaminen kannustaisi työnantajaa järjestämään kokoaikaista ja vakituista työtä ja luopumaan perusteettomista määrä- ja osa-aikaisuuksista.

Oikeus sopia työehdoista kollektiivisesti mahdollistaa jokaiselle työn tekemisen oikeudenmukaisin työehdoin. Työehtosopimusten yleissitovuus on suomalaisen työmarkkinajärjestelmän kulmakivi, jota on edelleen vahvistettava. Ammattiyhdistysliike suojaa jokaisen oikeutta tehdä ihmisarvoista työtä oikeudenmukaisin työehdoin. Järjestäytyminen ammattiliittoihin ja kollektiivinen sopiminen mahdollistavat kaikkien työehtojen parantamisen. Reilusti toteutettuna paikallinen sopiminen on työntekijöiden ja työnantajien etu, mutta viime vuosina oikeisto ja työnantaja-puoli ovat tehneet siitä palkkadumppauksen työkalun. Paikallisen sopimisen on tapahduttava reilusti ja luottamusmies-/edustajajärjestelmän puitteissa, jotta sen varjolla ei päädytä ainoastaan heikentämään työntekijöiden mahdollisuuksia varmistaa itselleen riittävät ja turvalliset työehdot. Suomalaiseen koulutukseen perusasteelta korkeakoulutukseen on sisällytettävä riittävä määrä opetusta suomalaisesta työmarkkinamallista, jotta jokaisella tulevallakin työntekijällä on

riittävät valmiudet osallistua sen ylläpitämiseen ja tarpeelliseen kehittämiseen.

Työelämän väärinkäytöksiä on kitkettävä lisäämällä työsuojeluvalvonnan resursseja ja toimivaltuuksia sekä kiristämällä sanktioita väärinkäytöksistä. **Ihmiskauppaan syyllistyneen oikeus toimia työnantajana on estettävä ja valvontaa tehostettava.** Rakennuslalla ja telakoilla käytössä olevan veronumeron käyttöä on laajennettava ja tilaajavastuulakia on kiristettävä. **Lisäksi alipalkkaus on krimina-lisoitava ja ammattiliitoille annettava kanne-oikeus.** Kanne-oikeus tarkoittaa sitä, että ammattiliitolle tulee oikeus viedä ratkaistavaksi tuomioistuimiin työntekijöiden työsuhteisiin, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita. Työntekijöille on säädettävä myös Ruotsin mallin mukainen tulkintaetuoikeus työehtoja koskeissa ristiriitatilanteissa. Julkisten palveluiden ulkoistaminen ja yksityistäminen on pysäytettävä, jotta työehtojen polkeminen ja alipalkkaus estetään ja palvelut säilyvät demokraattisessa hallinnassa.

Jokaiselle työkykyiselle tai osatyökykyiselle suomalaiselle on turvattava oikeus heille sopivaan työhön. Valtion ja kuntien pitää työllisyyspolitiikallaan aktiivisesti ja systemaattisesti poistaa esteitä työllistää vaikeasti työllistyviä ihmisiä, kuten pitkäaikaistyöttömiä, vammaisia ja osatyökykyisiä. Pitkäaikaistyöttömille on säädettävä 12 kuukauden työtakuu, jossa julkinen ja kolmas sektori toimivat viimekätisinä työllistäjinä. Eläkkeiden ja palkkatulon yhteensovittamista sekä henkilökohtaisen avun ja apuväline-, hoitotarvike-, tulkkaus-, kuntoutus- ja kuljetuspalveluiden toimivuutta on parannettava. Tosiasiallisesti työkyvyttömät ihmiset on vapautettava työttömyysturvabyrokratiasta ja päästettävä eläkkeelle tai kuntoutukseen.

Työllisyyspalveluista vastaaville kunnille on turvattava riittävät resurssit työllisyydenhoitoon, mihin tarvitaan myös norminpurkutalkoot. Työttömien mekaaniset työnhakuvelvoitteet, sanktiot ja muut tarpeeton byrokratia on purettava, ja säästävät resurssit käytettävä yksilöiden tarpeita vastaaviin palveluihin. Ilmais-työmarkkinoita on purettava ja etenkin vammaisten ihmisten oikeutta palkkasuhteiseen työhön edistettävä.

Suomalaisia työmarkkinoita leimaa jakautuminen sukupuolen mukaan, minkä vuoksi valtaosa aloista on selkeästi joko mies- tai naisvaltaisia. Monet naisvaltaiset alat, kuten palvelualat sekä julkisen sektorin hoiva- ja kasvatusalat, ovat palkkakuopassa, mikä

kertoo konkreettisesti arvostuksen puutteesta. Tämä kertoo myös siitä, ettei hoivan merkitystä yhteiskunnassa ja ihmiselämässä yleensä tunnisteta, vaan näiltä aloilta voidaan esimerkiksi kilpailukyvyyn nimissä leikata. Julkisen sektorin naisvaltaisia aloja uhkaa valtava työvoimapula ja myös moni jo alalla oleva harkitsee alan vaihtoa, mikä uhkaa yhteiskunnan toimivuutta.

Viime vuosina oikeisto on entisestään heikentänyt naisvaltaisten alojen tilannetta lukuisilla toimilla, kuten säätämällä vientivetoisen palkkamallin, joka asettaa naisvaltaisille aloille käytännössä palkkoro-tuskaton. Jatkossa valtakunnansovittelijan tehtäväksi on määriteltävä palkkatasa-arvon edistäminen, eivätkä vientialojen korotukset saa toimia kattona muille. **Palkkatasa-arvoa on edistettävä merkittävällä tasa-arvokorotuksilla sekä säätämällä laki mahdollisimman laajasta palkka-avoimuudesta.**

Työelämässä on nykyistä paremmin ymmärrettävä perhemuotojen moninaisuus, perheiden erilaiset tilanteet ja töiden erilaisuus. Esimerkiksi epäsuorallista vuorotyötä tekevillä on monesti enemmän vaikeuksia yhdistää työ ja muu elämä kuin säännöllisesti virka-aikaan työskentelevillä ja heillä, joiden työajat joustavat. Hoivan yhdistäminen työn tekemiseen ei ole vain pikkulapsiperheiden asia, vaan se voi olla ajankohtaista monissa muissakin elämäntilanteissa eri elämänkaaren vaiheissa. Muun elämän ja työn yhteensovittaminen ja sen onnistuminen liittyvät sukupuolen lisäksi työmarkkina-asemaan ja luokkaan.

Työmarkkinakeskustelua käydään Suomessa edelleen pitkälti kotimaan poliittisena kysymyksenä, jossa työvoiman kansainvälistä rekrytointia käsitellään poikkeuskysymyksenä ja kuriositeettina. Työvoimaa on kuitenkin rekrytoitu Suomeen ylikansallisilta työmarkkinoilta jo kohta kaksikymmentä vuotta ja toiminta kiihtyy entisestään tulevien vuosien aikana. Vasemmistoliitto on työväen puolue, joka ajaa kaikkien Suomessa työskentelevien oikeuksia, kansalaisuudesta ja taustasta riippumatta. Me emme kysy, pitääkö Suomeen rekrytoida työvoimaa, vaan miten ja millä ehdoilla se tehdään ja miten Suomen tulee suojella myös kansainvälisesti Suomeen työllistyvien oikeuksia. Työnantajien velvollisuus on huolehtia ulkomailta rekrytoitavien työntekijöidensä kielikoulutuksesta.

Kansainvälisiä rekrytointeja tulee ensisijaisesti ohjata kansainvälinen ihmisoikeusnormisto ja

eettisetperiaatteet, eivät työnantajien toiveet halpatyövoimasta. Vastuullisen kansainvälisen rekrytointimallin kehittäminen parantaa Suomen kilpailukykyä ylikansallisilla työmarkkinoilla, sillä osajat valitsevat maan, jossa heitä kunnioitetaan ja jossa heidän on turvallista elää ja työskennellä. Tämä edellyttää ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön kitkemistä nykyistä vahvemmallalla sääntelyllä ja sanktioilla sekä niiden tehokkaalla toimeenpanolla aina työsuojeluvalvonnasta oikeusistuimiin.

Vasemmistoliitto edistää syrjimättömän ja antirasistisen työelämän kehittämistä, rekrytointiinpa työvoimaa Suomesta tai ulkomailta. Kansainvälisesti rekrytoidun työvoiman ja opiskelijoiden osaamisen ja tutkintojen tunnistamista ja tunnustamista tulee kehittää. Myös työn ja opintojen vuoksi Suomeen muuttaville tulee taata riittävät kotoutumis- ja asettautumispalvelut, kielikoulutus mukaan lukien, eikä näitä voi jättää suomalaisten työyhteisöjen vastuulle.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Työntekijöiden ostovoimaa on parannettava siirtämällä nykyistä suurempi osa sosiaaliturvamaksuista työnantajien maksettavaksi. Tämä on aloitettava palauttamalla kiky-sopimuksessa työntekijöille siirretyt maksut työnantajille.
- On säädettävä työehtosopimusjärjestelmää täydentävä laki 15 euron vähimmäistuntipalkasta.
- Suomen on sitouduttava EU:n vähimmäispalkkadirektiivin tavoitteisiin.
- Alipalkkaus eli palkkavarkaus on kriminalisoitava. Työelämän väärinkäytösten tutkimiseen ja oikeuskäsittelyyn on turvattava riittävät resurssit koko ketjussa työsuojeluviranomaisesta poliisin kautta oikeusistuimiin.
- Tulorekisteriä on kehitettävä siten, että työnantaja ilmoittaa sinne palkan lisäksi työajan, jolta palkka on kertynyt. Tämä mahdollistaa tietojen automaattisen vertaamisen työehtosopimukseen ja työaikasäädöksiin. Muutos tehostaa viranomaisten mahdollisuutta valvoa ja tutkia työrikkoksia.
- Tuomioistuimille on säädettävä oikeudenkäymiskaaren velvollisuus määrätä työrikkosten yhteydessä asianomistajille oikeudenkäyntiavustaja. Julkisen oikeusavun saamisen tulorajoja on nostettava, jotta pienipalkkaiset ihmiset kykenevät saamaan oikeusapua mm. työriidoissa.
- Luottamusmiesten asemaa on vahvistettava lainsäädännössä työpaikan koosta riippumatta. Luottamusmiesten toimintaedellytyksiä ja tiedonsaantia on parannettava erityisesti palkkasyrjintäepäilyissä. Luottamusmiesten tiedonsaanti- ja edustusoikeutta tulee laajentaa yrityksen hyödyntämien vuokratyöntekijöiden kohdalla.
- Sukupuolittuneet ammatti- ja luottamustehtävänimikkeet kuten luottamusmies, virkamies, puhemies, lakimies, esimies, asiamies ja vastaavat on muutettava lainsäädännössä sukupuolineutraaleiksi, kun lakeja päivitetään. Paikallisen sopimisen on tapahduttava aina luottamusmiesjärjestelmän puitteissa myös järjestäytymättömissä yrityksissä. Mikäli työpaikalla ei ole luottamusmiestä, ei heikommista työehdoista tule voida sopia.
- Luottamushenkilöille, ja niiden puuttuessa ammattiliitolle, tulee taata mahdollisuus ja riittävä aika esitellä järjestäytymistä sekä sen merkitystä työpaikkademokratian

toteutumisessa työpaikalla osana uuden henkilöstön perehdytystä työpaikan henkilöstön määrästä riippumatta.

- Kaikki lakko-oikeuteen tehdyt rajoitukset on purettava. Lainsäädäntöä on uudistettava estämään turvaamistoimihakemusten käyttämistä työtaisteluoikeuden perusteettomaan rajoittamiseen.
- Lakkoavustukset on säädettävä verovapaiksi.
- Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen on oltava verovähennettäviä. Ammattiyhdistyksen jäsenmaksujen työnantajaperintä on kirjattava lakisääteiseksi. Korkeaa järjestäytymisastetta ja työehtosopimuksien kattavuutta täytyy edistää EU:n vähimmäispalkkadirektiivin mukaisesti.
- Säännöllinen työaika on lyhennettävä 30 viikkotuntiin mahdollisimman laajasti eri aloilla ilman, että palkkataso alenee. Osana siirtymää lyhyempään työaikaan on toteutettava työajan kokeilu erilaisilla työaika- ja palkkamalleilla sekä yrityksissä että julkisella sektorilla.
- Yritysten työntekijöomisteisuutta ja työpaikkademokratiaa on lisättävä. On edistettävä omistus pohjaa laajentavien palkansaajarahastojen käyttöönottoa ja lisättävä työntekijöiden lakisääteistä edustusta yritysten hallintoelimissä.
- Hallintoedustuksen soveltamisraja on laskettava Ruotsin tasolle 25 työntekijään. Vähintään 150 henkeä työllistävissä yrityksissä hallintoedustajien vähimmäismääräksi on asetettava 2 hallintoelimen jäsentä. Lainsäädännöllä on taattava edustus hallituksessa, jos neuvotteluteitse ei päästä ratkaisuun. Samalla on lisättävä valvontaa ja sanktioita, sillä tällä hetkellä noin joka toisessa yrityksessä, jolta laki hallintoedustusta edellyttää, ei sitä ole järjestetty.
- Työmarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi on lisättävä palkansaajien tiedonsaantioikeutta. Ristiriitatilanteissa tulkintaetuoikeus on siirrettävä palkansaajille oikeuden päätökseen saakka ja säädettävä laki myötämääräysoikeudesta työntekijöille.
- Orpon hallituksen tekemät muutokset lakiin työriitojen sovittelusta on peruttava ja lakiin on kirjattava sovittelijalle velvollisuus ottaa huomioon palkkatasa-arvoon pyrkiminen ja syrjimättömyys sovintoesityksissään.
- Kollektiivista irtisanomissuojaa on vahvistettava pidentämällä irtisanomisaikoja ja vahvistamalla muutosturvaa. Henkilöperusteista irtisanomista ei tule voida sallia ilman painavaa syytä.
- Määräaikaisia sopimuksia ei tule voida solmia ilman lainmukaista syytä edes lyhyeksi ajaksi. Myös perusteetonta osa-aikatyötä on rajoitettava ja kaikesta osa-aikatyöstä on maksettava lakisääteistä haittalisää.
- Yhteistoimintalakiin tehdyt heikennykset on peruttava. Riittävät suoja- ja neuvotteluajat on palautettava ja lain soveltamisraja alennettava 20 työntekijään.
- Pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseksi ja työtakuun toteuttamiseksi on lisättävä palkkatuen määrärahoja kaikilla työnantajasektoreilla ja edistettävä palkkatuen käyttöä yrityksissä automatisoimalla se mahdollisimman pitkälle. Kuntien palkkatuen käytölle säädetyt rajoitukset on poistettava.
- Kaikille on taattava subjektiivinen oikeus opinto-ohjaukseen läpi opintojen ja työuran. Työttömien opiskelua ja sivutoimista yrittäjyyttä ei pidä rajoittaa, eikä se saa johtaa työttömyysturvan menettämiseen.

- Työllisyyspalveluiden resursseja on vahvistettava kohti pohjoismaista tasoa. Resurssien kohdentumista on parannettava luopumalla mekaanisista työnhakuvelvoitteista ja muusta byrokratiasta.
- Oikeus palkkasaataviin kuukauden kuluessa on turvattava. Tämä toteutetaan lisäämällä työvoimaviranomaisten palkkaturvaresursseja.
- Ammattiliitoille on annettava kanneoikeus niiden jäsenten työsuhteeseen ja työsuhteasumiseen liittyvissä riita-asioissa. Lisäksi työehtosopimusten tulkintaan ja noudattamiseen liittyvissä asioissa ammattiliitolle on mahdollistettava ryhmäkanneoikeus, jossa ammattiliitolla olisi oikeus ajaa myös liittoon järjestäytymättömien työntekijöiden asiaa osana ryhmäkannetta.
- On luotava työntekijöille anonyymi väylä ilmoittaa väärinkäytöksistä viranomaisille.
- Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö työmarkkinoilla on pysäytettävä mm. kattavien työsuhteiden kautta sekä lisäämällä työsuojeluvalvonnan resursseja ja ammattiliittojen valvontamahdollisuuksia.
- Ulkomailta rekrytoivalle työnantajalle on säädettävä velvollisuus kielikouluttaa työntekijöitä yhteistyössä viranomaisen kanssa. Koulutuksen on tapahduttava työajalla.
- Hyväksikäyttö työmarkkinoilla on pysäytettävä mm. työnantajien valvontaa lisäämällä sekä kasvattamalla työsuojeluvalvonnan resursseja ja ammattiliittojen valvontamahdollisuuksia.
- Luonnonmarjanpoimijoiden oikeuksien vahvistamista ja hyväksikäytön kitkemistä on jatkettava arvioimalla viimeaikaisten muutosten vaikutusta, jatkamalla lainsäädännön kehittämistä ja tehostamalla valvontaa.
- On kehitettävä läheisvapaamalli, jonka avulla omaishoitaja voi ansiosidonnaisen tuen turvin tarvittaessa hoitaa omaistaan kotona määräajan.
- Suomeen syntyneitä ilmais- ja halpatyömarkkinoita on purettava. Palkkatyötä vastaavaa työtä ei tule teettää harjoittelijoita ketjuttamalla tai kuntouttavalla ja avotyötoiminnalla.
- Työtoiminnan epäkohdat pitää kartoittaa ja korjata. Työsuhteen tunnusmerkit täyttävästä työstä on maksettava työehtosopimuksen mukainen palkka ja siitä saatava työhön kuuluva suoja. Työtoiminnan pitää olla mielekästä ja tähdätä työsuhteeseen työllistymiseen.
- Työttömien henkilöiden työllistymistä edistäviin palveluihin, kuten kuntouttava työtoiminta, työkokeilu ja työvoimakoulutus, osallistumisen ajalta saamaa päivittäistä kulukorvausta on parannettava.
- Työsuhteen naamiointi yrittäjyydeksi on estettävä sekä alustataloudessa että myös laajemmin työmarkkinoilla. Tämä edellyttää työsuhteollettaman käyttöönottoa.
- Valvovalle viranomaiselle on varattava riittävät resurssit, jotta työntekijä voi helposti tarkistuttaa työntekonsa muodon oikeellisuuden.
- Vuosilomalakia on muutettava niin, etteivät lauantait kuluta lomapäiviä. Myös uusien ja määräaikaisten työntekijöiden oikeutta kesälomaan on vahvistettava. Lyhyissä työsuhteissa työllistyville tulee kertyä yhtä paljon vuosilomaa kuin yli vuoden mittaisissa työsuhteissa työllistyville.
- On vahvistettava sovittelijan roolia ja resursointia sekä yhteisen tilannekuvan tuottamista.

- Matalapalkka-aloille on tehtävä tasa-arvoerin muita suuremmat palkankorotukset. Valtakunnansovittelijan tehtäväksi on määriteltävä palkkatasa-arvon edistäminen ja ns. vientivetoisesta mallista on luovuttava.
- Samasta ja samanarvoisesta työstä tulee maksaa sama palkka. Palkkatietojen on oltava työpaikalla avoimia. Laajasta palkka-avoimuudesta on säädettävä lailla.
- Velvoitteen laatia tasa-arvosuunnitelma ja palkkakartoitus tulee koskea kaiken kokoisia työpaikkoja.
- Perhevapaa uudistuksen tasa-arvotavoitteiden edistymistä on seurattava. Vanhempainvapaiden uudistamista 6+6+6-mallin mukaisesti on jatkettava.
- Lapsistaan yksin huolehtivien mahdollisuuksia työntekoon on tuettava joustavilla työajoilla. Osa-aikatyön tukeminen taloudellisesti mahdollistaa sen myös perheen ainoalle vanhemmalle ja tukee hänen jaksamistaan.
- Julkisen sektorin on muutettava rekrytointi lakisääteisenä anonymiksi. Tavoitteena on oltava työnhaun anonymiteetti myös yksityisellä puolella. Anonyymin rekrytoinnin hyödyntämiseen niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla on kehitettävä sääntelyä.
- On toteutettava kunnianhimoisia ja konkreettisia tekoja sisältävä samapalkkaohjelma, johon työmarkkinaosapuolet sitoutuvat.
- Työelämän joustoja omaishoitajien kohdalla on lisättävä. Työlainsäädännön tulee esimerkiksi mahdollistaa osa-aikaisuus tai lyhennetty työaika läheistä hoitavalle työntekijälle.
- Kansainvälisesti rekrytoitun työvoiman ja opiskelijoiden osaamisen ja tutkintojen tunnistamista ja tunnustamista on kehitettävä.
- Myös työn ja opintojen vuoksi Suomeen muuttaville on taattava riittävät kotoutumis- ja asettautumispalvelut, kielikoulutus mukaan lukien.
- Suomessa tutkinnon suorittaneille kansainvälisille opiskelijoille on myönnettävä hakemuksesta pysyvä oleskelulupa. Opiskelijan oleskeluluvan toimeentuloedellytystä on laskettava.
- Suomeen työn, opiskelun, perhesiteiden tai humanitäärisistä syistä muuttaneiden työllistymistä koulutustaan vastaavaan työhön täytyy tukea. Kotoutumispalveluihin tulee kuulua koulutusta suomalaisesta työmarkkinajärjestelmästä, työntekijän oikeuksista ja järjestäytymisen merkityksestä.
- Ulkomaisen työvoiman tarveharkintaa on tarkasteltava osana työehtojen ennakoivalvontaa ja työvoiman hyväksikäytön torjumista. Tarveharkinnasta ei tule luopua ilman riittäviä kompensoivia keinoja, joilla väärinkäytökset pystytään kitkemään nykyistä tehokkaammin.
- Työntekijöiden oikeutta eriyttää työ- ja vapaa-aika on parannettava. Työntekijällä on oltava oikeus esimerkiksi olla lukematta työviestejä työajan ulkopuolella.
- Työntekijöiden jaksamisen tueksi on kehitettävä korvaaja vuorotteluvapaalle.
- Työneuvostoa ei tule lakkauttaa ja Suomessa on oltava yhteistoiminta-asiamiehen virka.
- Maahan muuttaneiden työperustaisella oleskeluluvalla maassa asuvien henkilöiden velvoite löytää uusi työ kolmen kuukauden kuluessa oleskeluluvan perumisen uhalla on poistettava.

3.2 SOSIAALI- JA TERVEYSPOLITIikka

Julkisia sosiaali- ja terveyspalveluita on viime vuosina tietoisesti heikennetty leikkauspolitiikalla sekä kanavoimalla yhä enemmän verorahoja terveysjättien voitontavoitteluun. Kasvavat asiakasmaksut ja monikanavaisen terveydenhuoltojärjestelmän eriarvoisuus ovat jo johtaneet siihen, että eniten palveluita tarvitsevien ihmisten on niitä vaikein saada. Ilman politiikan suunnanmuutosta Suomi etenee kohti terveydenhuoltojärjestelmää, jossa monikansallisten hoivayhtiöiden ja vakuutusyhtiöiden rooli korostuu. Tämä on äärimmäisen eriarvoistava, kallis ja tehoton suuntaus.

Vasemmiston tavoitteena on sekä parantaa koko väestön hyvinvointia ja terveyttä että kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Haluamme siirtää verorahat keskittyvästä terveysbisneksestä julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, jotta hoitoon pääsyä voidaan nopeuttaa yhdenvertaisesti ja hoidon jatkuvuutta vahvistaa. Panostamalla ennaltaehkäisyyn ja perustason palveluiden parempaan saatavuuteen turvataan sote-palveluiden rahoitus väestöllemme myös tulevaisuudessa.

Sosiaalihuollon tehtävänä on tasata hyvinvointieroja ihmisryhmien välillä ja edistää asukkaiden osallisuutta yhteisössään. Aikuissosiaalityön ja yhteisösosiaalityön keinoin tuetaan ihmisten vaikutusmahdollisuuksia omaan elämäänsä ja tuetaan ihmisiä vaikeissa elämäntilanteissa. Yksilötyöllä ei voida ehkäistä tai poistaa laajoja rakenteellisia ongelmia. Tämän lisäksi hyvinvointialueilla on varmistettava riittävät sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kaikille niitä tarvitseville. Kalliiden erityispalveluiden avulla ei tule paikata peruspalveluiden puutteita.

Valtiolla pitää jatkossakin olla päävastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden rahoituksen riittävyydestä, mutta alueellisen demokratian toteuttamiseksi hyvinvointialueille on annettava verotusoikeus. Valtion rahoitusta tulee myös uudistaa siten, että se huomioi nykyistä paremmin kustannuksien ja palvelutarpeen kasvun. Keskittyvän terveysbisneksen voittoihin valuvista yksityisen hoidon Kela-korvauksista tulee luopua ja kohdentaa ne julkisen terveydenhuollon kasvattamiseen.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden jakautuminen yhä heikommin rahoitettuihin julkisiin palveluihin ja hyväosaisten käyttämiin yksityisiin palveluihin on pysäytettävä ja kehitys käännettävä toiseen

suuntaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuoannon yksityistäminen ja yhtiöittäminen on keskeytettävä ja julkista palvelujärjestelmää vahvistettava ja resursoitava nykyistä paremmin. Julkisin varoin tuotetuilla yksityisillä sosiaali- ja terveyspalveluilla ei tule tavoitella taloudellista voittoa. Esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa voitontavoittelu on kiellettävä kokonaan.

Palvelutarpeen arviointiin pääsyn, hoitoon pääsyn ja hoidon jatkuvuuden takuita tulee laajentaa ja vahvistaa sekä määräaikoja lyhentää niin fyysisen terveyden ja mielenterveyden palveluissa kuin sosiaalipalveluissa. Takuiden tulee taata palveluja tarvitsevan oikeudet tarvitsemiinsa palveluihin ja hyvinvointialueiden rahoitus palvelujen tarjontaan. Perusterveydenhuoltoon on rakennettava hoidon jatkuvuuden turvaavat omalääkäri-, omahoitaja- ja omatiimimallit, joissa kiireettömään hoitoon on päästävää aina viikon sisällä maksutta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatiota ja moniammatillisuutta on edelleen vahvistettava. Sosiaalityön palveluiden täytyy olla tarjolla terveyspalveluiden rinnalla sote-keskuksissa siten, että ihmiset saavat apua ja tukea ongelmiinsa nopeasti ja matalalla kynnyksellä. Sosiaalipalveluissa on tarjottava matalan kynnyksen kasvokkaista neuvontaa palveluita tarvitseville. Näin taataan palveluihin pääsyn yhdenvertaisuus ja saavutettavuus.

Palvelujärjestelmän lähtökohtana on oltava hyvinvoinnin edistäminen ongelmia, haittoja ja sairauksia ehkäisemällä, asiakaslähtöisesti, yhdenvertaisesti ja ihmisten voimavaroja tukien. Sosiaali- ja terveyspalveluissa ihminen on kohdattava ja häntä on autettava kokonaisvaltaisesti ja tarvittaessa moniammatillisesti. Palvelujärjestelmän on tuettava ihmistä eri elämäntilanteissa, eivätkä asiakasmaksut tai byrokratia saa muodostua esteiksi hoidon ja tuen hakeemiselle. Sen sijaan sairastamisen kuluja on alennettava merkittävästi laajentamalla palveluiden maksuttomuutta, alentamalla lääkekustannuksia ja parantamalla sairausajan toimeentuloa.

Suomeen tarvitaan vuoteen 2035 mennessä arviolta 200 000 uutta sote-alan työntekijää, mikä edellyttää alan pito- ja vetovoiman vahvistamista. Siksi hoito- ja hoivatyön palkkausta, työehtoja ja työoloja tulee parantaa systemaattisesti. Riittävien henkilöstömitoituksien ja vakituisten työsuhteiden on oltava kuntien ja hyvinvointialueiden työnantajapolitiikan perusta. Sote-työyhteisöille on annettava hoiva- ja

palvelutyön järjestämiseen riittävästi autonomiaa, valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia, myös työvuorosuunnitteluun ja lisäkouluttautumisen sisältöön. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansainvälisen rekrytoinnin käytäntöjen vastuullisuus tulee varmistaa hyvinvointialueilla, ja käytäntöjä tulee valvoa kansallisella tasolla.

Oikeus arvokkaaseen vanhuuteen kuuluu jokaiselle ikäihmiselle. Suomen on varauduttava kasva-vaan hoivatarpeeseen huolehtimalla vanhuspalveluiden riittävästä resursseista, henkilömitoituksista ja valvonnasta. Ikäihmisten hoito ei saa riippua hänen tai omaistensa taloudellisista voimavaroista. Vasemmisto edellyttää, että jokaisella vanhuksella on subjektiivinen oikeus tarvitsemaansa hoivaan ja hoitoon. Subjektiivinen oikeus hoitoon on välttämätöntä, jotta ikäihmiset saavat oikea-aikaista ja laadukasta hoitoa ja hoivaa tarpeidensa mukaan.

Kaikille vammaisille on turvattava oikeus tarvitsemiinsa vammaispalveluihin, eikä palveluiden ulkopuolelle saa rajata iän tai muun epäasiallisen syyn perusteella. Itsemääräämisoikeuden on oltava vammaispolitiikan ja vammaispalveluiden perusta. Vammaisen henkilön ja hänen perheenjäsentensä on voitava osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon.

Tällä hetkellä mielenterveyspalvelut ovat painotuneet erikoissairaanhoidon, ja tarpeenmukaisen ja

oikea-aikaisen avun saaminen on liian vaikeaa ja hidasta. Matalan kynnyksen psykososiaalisia palveluita ja terapioiden saatavuutta on parannettava. Perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluita on vahvistettava hoidon saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden lisäksi on turvattava myös pitkäaikaista ja vaativaa hoitoa tarvitsevien oikeus psykiatriseen hoitoon sekä kuntoutumista ja itsenäistä selviytymistä tukeviin asumispalveluihin. Mielenterveyden turvaamiseksi on panostettava erityisesti ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Päihde- ja riippuvuuspolitiikan lähtökohtana tulee olla haittojen vähentäminen, käyttäjiin kohdistuvan leiman poistaminen ja hoitoon hakeutumisen kynnyksen madaltaminen. Alkoholihaitat ovat mittavia niin inhimillisesti yksilön ja perheiden kannalta kuin kansanterveydellisesti ja kansantaloudellisesti. Hyvinvointialueiden tulee resursoida päihde- ja riippuvuuspalvelut vastaamaan alueen todellista tarvetta ja palvelut tulee räätälöidä tarpeen mukaan. Ihmisiä ei saa pompottaa luukulta toiselle, eikä mielenterveysongelma saa olla este päihde- ja riippuvuuspalveluiden saamiselle tai toisin päin.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Hyvinvointialueille on annettava verotusoikeus, jota täydennetään alueellisia eroja tasaavalla valtionosuudella. Väärän säästämisen ehkäisemiseksi rahoituslain alijäämämenettelyn kesto on lavennettava. Rahoituslakia on uudistettava siten, että valtion antama rahoitus vastaa nykyistä paremmin kustannuksien ja palvelutarpeen kasvua.
- Yksityisen sairaanhoidon Kela-korvauksista on luovuttava asteittain samalla kun julkisen terveydenhuollon saatavuutta ja rahoitusta vahvistetaan.
- Julkisesti rahoitettuja sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluita on palautettava julkisesti tuotetuiksi. Ihmisille välttämättömien palveluiden tuottamisen päätarkoitus ei voi olla voitontavoittelu. Julkisin varoin rahoitettujen yksityisten sosiaali- ja terveyspalveluyritysten taloudellisen voiton tekemisen mahdollisuuksia sekä terveysmarkkinoiden keskittymistä on rajoitettava lailla.
- Perusterveydenhuoltoa on vahvistettava valtakunnallisesti omalääkäri- ja omahoitajamallilla, jossa kiireetöntä hoitoa tarvitsevat potilaat saavat

lähtökohtaisesti oman vastuulääkärin ja -hoitajan. Paljon palveluita tarvitsevien potilaiden kohdalla on sovellettava omatiimimallia.

- Jokaisen on päästävä oman terveyskeskuslääkärin tai hoitajan vastaanotolle maksutta viikon sisällä yhteydenotosta. Perusterveydenhuollon lisäksi hoitotakuuaikoja on lyhennettävä kaikissa sote-palveluissa.
- Valmistuville lääkäreille on säädettävä määräaikainen työskentelyvelvoite julkisessa perusterveydenhuollossa, jotta yhdenvertaiset lääkäripalvelut voidaan turvata koko maassa.
- Suun terveydenhuolto ja sen asiakasmaksut on rinnastettava muuhun terveydenhuoltoon. Suun terveydenhuollon hoitojonot on purettava.
- Alueellista eriarvoisuutta lisäävästä ja potilasturvallisuutta heikentävästä erikoissairaanhoidon keskittämisestä on luovuttava. Hyvinvointialueiden tulee itse saada päättää sairaalaverkon kehittämisestä.
- Erikoislääkäreiden vastaanottoja on voitava järjestää säännöllisesti myös hyvinvointialueiden pienempien yksiköiden terveyskeskuksissa, jolloin lääkäri liikkuu potilaan sijaan. Toimintamalli vähentää ihmisten turhaa liikkumista, parantaa palvelutasoa edullisesti ja edistää terveyttä.
- Myös harvaan asutuille alueille on turvattava synnytysosastot kohtuullisien etäisyyksien päähän. Julkisin varoin tuotettuihin hedelmöityshoitoihin on lisättävä resursseja jonojen lyhentämiseksi. Munasolujen pakastamisesta on tehtävä maksutonta. Hedelmöityshoitojen tulee olla saatavilla yhdenvertaisesti kaikille perhemuodoille.
- On alennettava sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden asiakasmaksuja ja luovuttava terveyskeskus- ja päivystysmaksuista. Sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävien velkaantumista on ehkäistävä parantamalla hyvinvointialueiden asiakasmaksujen huojentamis- ja perintäkäytäntöjä. Maksut eivät saa päätyä perintään.
- Lääkekorvauksia on korotettava pitkäaikaissairaiden ja paljon lääkkeitä tarvitsevien kustannuksien helpottamiseksi. Lääkkeiden alkuomavastuu on poistettava. Lääkkeiden maksukattoa on merkittävästi alennettava.
- Vanhusten ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen on oltava vähintään 0,7 työntekijää asiakasta kohden. Ikääntyneiden yhteisöllistä asumista ja omaishoitoa ei saa käyttää säästökeinoina, joilla vähennetään ympärivuorokautista hoivaa.
- On laadittava valtakunnallinen ikäihmisten hyvinvointiohjelma. Tavoitteena tulee olla sosiaalisen, kulttuurisen ja terveydellisen hyvinvoinnin sekä aktiivisen kansalaisuuden edistäminen.
- Kotihoidon resursseja on vahvistettava niin, että hoitajilla on aidosti aikaa kohdata ikäihminen. Hoitokäyntejä tulee lisätä, eikä esimerkiksi teknologian hyödyntämisellä saa perustella niiden vähentämistä.
- Omaishoitajien jaksamisen turvaamiseksi on panostettava omais- ja perhehoitoa tukeviin laadukkaisiin palveluihin ja lisättävä omaishoitajien vapaita ja sijaisjärjestelyitä. Omaishoidon tuki on nostettava sellaiselle tasolle, että omaishoitaja voi elää saamallaan palkkiolla. Omaishoidon tuen määrärahasidonnaisuus on poistettava.

- Palliatiivinen hoito ja saattohoito ovat jokaisen parantumattomasti sairaan oikeus. Saattohoito-osastoja ja -koteja on perustettava myös muualle kuin isoihin kaupunkeihin.
- Parantumattomasti ja vakavasti sairaalla pitää olla oikeus avustettuun kuolemaan. Siksi aktiivisen eutanasian sallivan lainsäädännön valmistelua on edistettävä. Lainsäädännön valmistelussa tulee huolehtia, ettei aktiivisen eutanasian avulla ratkaista hoito- ja hoivajärjestelmän resurssien puutteita.
- Sosiaalityön laadun turvaamiseksi sosiaalityöntekijöille on määriteltävä enimmäisasiakasmäärät. Sosiaalityöntekijään tai -ohjaajaan on saatava yhteys viikossa. Sosiaalityöntekijöiden riittävästä pätevyysvaatimuksista on pidettävä kiinni myös tilapäisten työntekijöiden kohdalla.
- Hyvinvointialueiden on lisättäviä omia lastensuojeluyksiköitä ja panostettava riittävästi työoloihin ja palkkaukseen, jotta ne saavat rekrytoitua pysyviä työntekijöitä. Voitontavoittelu lastensuojelun sijaishuollossa on kiellettävä.
- Vaativa lääkinnällinen kuntoutus tulee laajentaa koskemaan myös yli 65-vuotiaita.
- Vanhus- ja vammaispalveluissa sekä lastensuojelussa on lisättävä valvonnan määrää ja laatua merkittävästi. Viranomaisten tarkastuskäynnit yksiköihin pitää aina voida tehdä ennalta ilmoittamatta. Julkisen sektorin on valvottava niin itse tuotettuja kuin osto- ja palvelusetelipalveluita. Hyvinvointialueiden ylläpitämien omien toimipaikkojen laadun systemaattiseen kehittämiseen ja omavalvontatyöhön on perustettava hyvinvointiyksiköiden yhteistyöllä laatutyökeskuksia.
- On huolehdittava tulkkaus-, hoitotarvike-, apuväline-, vanhus- ja vammaispalveluiden riittävydestä kaikille niitä tarvitseville ihmisille. Henkilökohtaisen avustajan saamista tulee helpottaa nykyisestä. Asunnon muutostyöt on taattava niitä tarvitseville vammaisille ihmisille.
- Vammaispalvelulain soveltamisalaan säästösyistä tehdyt heikennykset on peruttava, eikä ikääntyneitä vammaisia saa sulkea palveluiden ulkopuolelle. Lain soveltamisalan on oltava riittävän laaja, ettei väliinpuotoajaryhmiä pääse syntymään. Sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain suhdetta toisiinsa on selkeytettävä ja varmistettava, ettei lain tulkinnassa synny väliinpuotoajaryhmiä. Hyvinvointialueilla on taattava riittävät sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kaikille ikäryhmille.
- Lasten ja nuorten matalan kynnyksen sosiaali- ja terveyspalveluita on vahvistettava. Peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen oppilashuollon ammattilaisten määrää on lisättävä.
- Lapsiperhesosiaalityön resurssit on turvattava. Tuen ja palvelujen on ulotuttava kaikkiin alaikäisiin ja tarpeen mukaan yli 18-vuotiaille. Myös mielenterveys- sekä päihde- ja riippuvuuspalveluissa tulee huomioida koko perhe.
- Yhden vanhemman perheille on turvattava matalan kynnyksen maksuttomia lastenhoitopalveluja vanhemman jaksamisen tukemiseksi.
- Korkeakouluopiskelijoille on taattava riittävän nopea hoitoon pääsy lisäämällä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön resursseja ilman, että opiskelijoiden YTHS-maksua kasvatetaan. Opiskelijoiden YTHS-maksut eivät saa mennä perintään.
- Psykoterapian ja matalan kynnyksen psykososiaalisten palveluiden saatavuutta julkisessa terveydenhuollossa on lisättävä ja hoitoketjuja vahvistettava. Päihde- ja

mielenterveyspalveluiden integraatiota on vahvistettava. Myös päihteiden käyttäjillä täytyy olla yhtäläinen oikeus saada mielenterveyspalveluita. Kelan tukemaan kuntoutuspsykoterapiaan on päästävä myös muilla kriteereillä kuin työ- tai opiskelukyvyn ylläpito tai palauttaminen.

- Psykiatristen osastohoitopaikkojen riittävyys on turvattava koko maassa. Lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteistyötä pitää tiivistää.
- Psykiatrisen avohoidon resursseja on kasvatettava niin, että avohoito pystyy vastaamaan myös vaikeampien psykiatristen sairauksien sekä kaksoisdiagnoosin omaavien henkilöiden hoidon tarpeeseen.
- Kelan kuntoutuspsykoterapian tulee olla maksutonta pienituloisille, työelämän ulkopuolella oleville sekä alle 30-vuotiaille opiskelijoille.. Kuntoutuspsykoterapian käyntikertakohtaista Kelan tukea tulee myös muiden ihmisryhmien kohdalla suurentaa. Keinotekoinen viiden vuoden tukitauko kolmen vuoden kuntoutuspsykoterapian päätteeksi tulee poistaa. Lisäksi tukikertamääriä on oltava mahdollisuus lisätä harkinnanvaraisesti yksilöllisin perustein asettamalla potilaan hyvinvointi ja hoidontarve etusijalle.
- Psykoterapeutti- ja seksuaaliterapeuttikoulutus on muutettava maksuttomaksi erikoistumiskoulutukseksi.
- On varmistettava, että sosiaali- ja terveyspalveluissa tiedostetaan, miten erilaiset neuropsykiatriset ominaisuudet ja häiriöt vaikuttavat kaikenikäisiin yksilöihin ja perheisiin. Neuromoninaisille ihmisille on varmistettava riittävät tukitoimet läpi elämän.
- Alle 25-vuotiaille, alle vuoden sisään synnyttäneille sekä päihdepalveluiden asiakkaille iästä riippumatta on taattava oikeus maksuttomaan ehkäisyyn koko maassa.
- Oikeus vasektomiaan ja sterilisaatioon on taattava kaikille omaan tahtoon perustuen myös ilman lääketieteellistä perustetta. Suomen sterilisaatiolaki tulee päivittää itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi ja nykyaikaiseksi sekä vastaamaan muiden Pohjoismaiden sterilisaatiolakeja.
- Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen rahoitusta on vahvistettava sekä valtakunnallisin että alueellisin rahoituskeinoin. Kansalaisyhteiskunnan riippumattomuuden turvaamiseksi on painotettava yleisavustuksia. Hyvinvointialueiden ja kuntien on kehitettävä ja syvennettävä yhteistyötään kolmannen sektorin kanssa.
- Terveystenhuollon monikanavarahoituksen aiheuttamaa eriarvoisuutta on purettava. Hyvinvointialueiden tarjoamia vastaanottopalveluja ja kuntoutusta esimerkiksi gynekologian, psykiatrian, silmätautien, ortopedian, lastentautien ja geriatrian aloilla on lisättävä, jotta palvelujen käyttö perustuisi tarpeeseen eikä maksukykyyn.
- Gynekologille pääsyä julkisessa terveydenhuollossa on helpotettava. Terveyskeskuksiin tarvitaan gynekologista osaamista sekä osaamista esivaihdevuosista ja vaihdevuosista.
- Pienyrittäjille ja ammatinharjoittajille on tarjottava nykyistä paremmat mahdollisuudet sote-palveluiden tuottamiseen hankintamenettelyjä kehittämällä, suurten kansainvälisten yritysten paineesta huolimatta. Hankinnoissa on painotettava vaikuttavuusperusteisuutta.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon työvuorosuunnittelussa on otettava työntekijöiden näkemykset vahvasti huomioon. Toimintalähtöisessä työvuorosuunnittelussa näin ei välttämättä käy. Esimerkiksi hoitohenkilöstön puolella on hyviä kokemuksia yhteisöllisestä työvuorosuunnittelusta, joka parantaa työtyytyväisyyttä ja helpottaa elämänhallintaa.
- Sosiaali- ja terveydenhuoltoon suuntautuva kansainvälinen rekrytointi tulee toteuttaa kansainvälisen ihmisoikeusnormiston ja eettisten ohjeiden mukaisesti. Hyvinvointialueiden tulee kehittää kilpailutusosaamistaan hankkiessaan rekrytointipalveluita ja panostaa hinnan sijasta laatuun. Työnantajien tulee taata ulkomailta rekrytoidulle työvoimalle niin riittävä kielikoulutus ja kotouttamispalvelut kuin tutkintojen tunnistamiseen ja tunnustamiseen tähtäävät pätevyitymispolut osaamisen mitätöimisen välttämiseksi. Jos rekrytointiprosesseissa käy ilmi hankintaketjun eri vaiheissa hyväksikäyttöä, kuten kynnysrahojen perimistä, työnantajan tulee kantaa vastuunsa ja tarjota kansainvälisesti rekrytoidulle työntekijälle tukea ja apua.
- Paperittomien oikeus välttämättömään hoitoon on turvattava lainsäädännössä.
- On parannettava tulkkauspalveluita ja varmistettava lainsäädännöllä muunkielisen kuntoutuspalvelujen käyttäjän oikeus tulkkaukseen kuntoutuksessa. Sosiaali- ja terveyspalveluihin on palkattava päivystäviä tulkkeja. Etähätätulkkauspalvelu on otettava käyttöön virallisesti.
- On lisättävä väkivallan ja syrjinnän vastaista työtä miesten keskuudessa ja kohdennettava sitä myös pojille ja nuorille miehille.
- Itsemurhien ehkäisyohjelman toteuttamiseen on varattava tarvittavat resurssit.
- Vaihtoehtohoitojen sääntelystä on säädettävä laissa niin, että se parantaa potilaiden oikeusturvaa ja tukee heidän itsemääräämisoikeuttaan sekä vahvistaa valvontaa ja suojaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevia.
- Sosiaali- ja terveyspalveluja kehitettäessä tulee huomioida sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus, ja työntekijöille tulee järjestää koulutusta näistä teemoista. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tulee olla sukupuolisensitiivisiä ja niissä on tunnistettava esim. naisten erityistarpeet. Tarpeen mukaan tulee olla nais erityisiä palveluita.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluihin on palkattava vertais- ja kokemusasiantuntijoita.
- Pienituloisille on taattava maksuttomat kuukautissuojat ja inkontinenssi- eli virtsankarkailusuojat myös lievään virtsankarkailuun.
- Raskauden ja synnytyksen aiheuttaman inkontinenssin ennaltaehkäisyyn tulee panostaa integroimalla äitiysneuvoloiden palvelupolkuun lantionpohjan fysioterapian palveluita siten, että synnyttäjän hyvinvoinnista huolehditaan ennen ja jälkeen synnytyksen.
- Turvakotipaikkojen määrän lisäämistä on jatkettava. Turvakotiin on päästävä kaikkialla Suomessa riippumatta asuinpaikasta, vammaisuudesta, iästä, sukupuolesta, päihteidenkäytöstä tai muista tekijöistä. Turvakotien lisäksi Seritukikeskuksia, nettiturvakoteja sekä muita väkivaltaa kokeneiden palveluja ja ennaltaehkäiseviä palveluja on lisättävä ja kehitettävä. Sote-henkilöstön, pelastuspalveluiden, poliisin ja muiden toimijoiden koulutusta on lisättävä

lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja uhrien kohtaamisen parantamiseksi. Koulutuksissa on huomioitava naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteet sekä vähemmistöihin kohdistuva väkivalta, kunniaväkivalta ja monikulttuurisissa suhteissa tapahtuva lähisuhdeväkivalta. Myös turvakotijakson jälkeiseen aikaan on panostettava muun muassa turvallisen asumisen ja lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. On lisättävä sellaisten turvakotien määrää, joihin lähisuhdeväkivaltaa pakeneva voi tuoda mukanaan turvaan myös lemmikkinsä.

- Henkisen väkivallan tunnistamista on parannettava ja rikoslain aukkoja on paikattava kriminalisoimalla pakottava kontrolli, kuten oikeusministeriön selvitys ja ihmisoikeusjärjestöt ovat esittäneet ja Istanbulin sopimus Suomelta edellyttää.
- Kannabiksen käyttö on laillistettava ja sen myynti siirrettävä valtionomisteisiin myymälöihin. Lisäksi on sallittava kannabiksen pienimuotoinen kasvatusta.
- Muiden huumeiden käytön rangaistavuus on poistettava. Huumeiden käyttöön tulee puuttua sosiaali- ja terveyspolitiikalla, ei tuomioilla. Käytön ja pienen määrän hallussapidon rangaistavuuden poiston jälkeenkin huumausaineiden valmistus, tuonti ja vienti, kuljetus ja myynti olisivat rangaistavia tekoja.
- Suomesta puuttuu toimiva stimulanttiriippuvuuksien hoitopolku. Suomen päihdehuollossa tulee ottaa käyttöön stimulanttikorvaushoito ja/tai stimulanttiriippuvaisten vieroitushoito sekä muita tutkimuspohjaisia menetelmiä stimulanttiriippuvuudesta kärsivien hoidossa. Kokemusasiantuntijoita tulee kuulla toimivien palveluiden luomisessa.
- Päihteiden testausmahdollisuus ja hallussapito on vapautettava muillekin näitä tutkiville tahoille kuin poliisille ja tullille.
- On laadittava valtakunnallinen ohjelma huumekuolemien estämiseksi.
- Huumeiden käytöstä johtuvia kuolemia on estettävä helpottamalla opioidikorvaushoitoon pääsyä, mahdollistamalla ainetunnistuspalvelu sekä turvallisemman huumeidenkäytön mahdollisuus esim. käyttöhuoneissa. Lisäksi on selvitettävä yliannostusten vasta-aineena käytettävän naloksonin jakelun mahdollisuutta ja lisättävä kohderyhmälle tiedotusta siitä, ettei avun soittamisesta voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen. Päihdepalveluihin, katkaisuhoidon ja kuntoutukseen on päästävä välittömästi henkilön niin halutessa. Lääkkeellisen hoidon lisäksi on oltava tarjolla lääkkeettömiä vaihtoehtoja ja psykososiaalista tukea.
- Rahapelien markkinointi on kiellettävä täysin rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä erityisesti haavoittuvien ryhmien suojelemiseksi. Tutkimus ja WHO:n suositukset tukevat markkinointikiellon tehokkuutta, ja useat Euroopan maat ovat jo rajoittaneet markkinointia tiukasti lisenssijärjestelmän käyttöönoton jälkeen.
- Pelihaittoja ja muita riippuvuuksia kokeville sekä heidän läheisilleen on tarjottava asianmukaista hoitoa ja tukea. Kaikille sosiaali- ja terveysalan työntekijöille on tarjottava koulutusta rahapelihaittojen puheeksi ottamisesta ja hoitoonohjauksesta.
- Terveydelle haitallisten tuotteiden haittoihin on puututtava verotuksella ja mainonnan rajoituksilla. Terveellisen ruuan ja kestävien liikumistapojen on oltava myös edullisimpia.

- Pelastusalan koulutusten aloituspaikkoja on lisättävä, jotta pätevää henkilöstöä riittäisi kaikkialle maahan.
- Naisten hakeutumista pelastusalalle sekä etenemistä päällystötehtäviin tulee edistää. Pelastusalalla esiintyvään naistyöntekijöiden häirintään, syrjintään ja epäasialliseen kohteluun tulee puuttua. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön kaikkien hyvinvointialueiden pelastuslaitoksissa.
- Sopimuspalokuntien toiminnan rahoitus on varmistettava jatkuvuuden takaamiseksi.
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen kielellistä saavutettavuutta ja saatavuutta on vahvistettava siten, että ruotsinkielisten oikeus saada palvelua äidinkielellään toteutuu kaksikielisillä alueilla.
- Poikien ei-lääketieteellisiä ympärileikkauksia koskevaa oikeustilaa on selkeytettävä. Tavoitteena tulee olla itsemääräämisoikeutta loukkaavien toimenpiteiden lopettaminen.

3.3 KOULUTUS, KULTTUURI JA LIIKUNTA

Vasemmistoliitolle koulutus on itseisarvo ja osaamisen ja sivistyksen vaaliminen kriittisen ajattelun ja demokratian kulmakivi. Lukutaidon lasku on uhka koko demokraattiselle järjestelmälle. Tulevina vuosina suomalaista koulutusjärjestelmää haastaa erityisesti ikäluokkien pienenemisestä ja kaupungistumisesta johtuva Suomen koulujen ja kuntien erilaistuminen. Samaan aikaan perheiden sosioekonominen tausta ja resurssit vaikuttavat yhä enemmän lasten ja nuorten koulumenestykseen ja oppimiserojen kasvuun. Eriarvoistumiskehitystä tapahtuu maanlaajuisesti, mutta myös suurten kaupunkien sisällä. Vasemmistolle tärkeintä on turvata jokaisen lapsen yhdenvertainen oikeus oppia ja käydä koulua riippumatta sukupuolesta, äidinkielestä, vanhempien varallisuudesta tai koulutustaustasta tai oppilaan oppimisen tuen tarpeista. Jokaisen lapsen lähikoulun tulee olla maailman paras koulu ja opettajien maailman parhaimmin koulutettuja. Kouluissa tulee olla riittävästi turvallisia aikuisia, yksilöllistä tukea ja riittävän pienet ryhmäkoot, jotta oppimisrauha turvataan. Koulutuksen riittävällä resursoinnilla turvataan opettajien työrauha ja hyvinvointi sekä huolehditaan siitä, että kasvatuksen ja koulutuksen tilat ovat turvallisia ja terveellisiä.

Korkeatasoisesta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta hyötyvät kaikki lapset mutta erityisesti ne

lapset, joiden perheessä on työttömyyttä, varattomuutta, sairautta tai muuta näköalattomuutta. Laadukas varhaiskasvatus kaventaa tutkitusti sosioekonomisen taustan synnyttämiä eroja ja tukee myöhempiä oppimista sekä valmiuksia pärjätä elämässä. Vasemmiston tavoite on nostaa varhaiskasvatukseen osallistumisen astetta panostamalla laatuun ja tasa-arvoon sekä henkilöstön jaksamiseen, palkkaukseen ja hyvinvointiin. Palkkauksessa tulee huomioida työn vaativuus. Henkilöstöpula ja henkilöstön uupuminen ovat tällä hetkellä suurimmat uhat laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumiselle. Palvelusetelien yhä lisääntyvä käyttö varhaiskasvatuksessa kasvatetaan erityisesti isojen monikansallisten päiväkotiyri-tysten valtaa. Tämä johtaa muun muassa korkeampiin maksuihin ja siihen, että päiväkodit voivat valikoida asiakkaansa. Tämä heikentää varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuutta.

Perusopetusta on vahvistettava niin, että riittävät perustiedot ja -taidot voidaan turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle ja että kaikilla on riittävät valmiudet siirtyä toisen asteen opintoihin. Jotta koulutuksesta saadaan nykyistä tasa-arvoisempaa, on perusopetuksen resursseja vahvistettava erityisesti oppimisen ja kasvun tuen paremmaksi mahdollistamiseksi.

Ikäluokkien pieneneminen ja kaupungistuminen aiheuttavat painetta toisen asteen koulutuksen saatavuuteen. Vasemmiston tavoitteena on, että koko maassa tarjotaan laadukasta toisen asteen koulutusta, jolla vastataan sekä oppivelvollisten että jatkuvan

oppimisen tarpeisiin. Yhdenkään nuoren ei tule joutua muuttamaan pakosta pois kotoaan toisen asteen opintojen vuoksi.

Oppivelvollisuuden pidentäminen ja maksuton toinen aste ovat vahvistaneet koulutuksen tasa-arvoa. Jotta koulutustaso voi nousta ja osaamistaso vahvistua, tulee toisen asteen koulutuksen antaa vahva yleissivistävä pohja, tarvittavat tiedot ja taidot yhteiskuntaan osallistumiseksi sekä valmiudet jatkaa opintoja korkeakoulussa. Ammatillinen toisen asteen koulutus on lukiokoulutusta työelämälähtöisempi koulutuspolku, mutta tulevaisuuden ammatillaiset tarvitsevat myös nykyistä paremmat valmiudet päivittää osaamistaan. Työelämän muuttuvat osaamistarpeet edellyttävät, että opiskelija voi valita joustavasti opintoja sekä lukiosta että ammatillisesta koulutuksesta. Samalla kun opetusmenetelmiä ja -sisältöjä kehitetään, on pidettävä huolta lähiopetuksen riittävästä määrästä ja nuorten kyvyistä selviytyä opinnoista, mutta myös nuorten hyvinvoinnista. Oppimisen tuen tulee jatkua toiselle asteelle yksilöllisen tarpeen mukaan, jotta jokainen saavuttaa valmiudet työelämään ja jatko-opintoihin. Vaativan erityisen tuen opiskelupaikkoja tulee olla alueellisesti riittävästi ja monipuolisesti tarjolla, jotta vammaisten nuorten oikeus löytää omat vahvuutensa ja kouluttautua toteutuvat. Tukea ja toimenpiteitä tulee edelleen osoittaa koulupudokkuuden ehkäisemiseen, etenkin ammatillisessa koulutuksessa.

Suomi elää osaamisesta, joten korkeakoulutukseen, tieteeseen ja innovaatioihin panostaminen on tieteen itseisarvon lisäksi kansantaloudellisesti tärkeää. Tulevaisuudessa tavoitteena on, että ainakin 50 prosenttia nuorten aikuisten ikäluokista suorittaa korkeakoulututkinnon. Korkeakoulututkintoja lisättäessä on huolehdittava, että tutkintojen sisältöjä ei kevennetä. Tavoitteeseen pääsemiseksi on edelleen lisättävä aloituspaikkoja ja nostettava korkeakoulujen perusrahoitus aloituspaikkamääriä vastaavalle tasolle. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää erityisesti ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien valmiuksien vahvistamista ja vahvempaa tukemista kohti korkeakoulututkintoa. Nykyinen matala opintotuen taso ja lainapainotteisuus eriarvoistavat nuoria. Opiskelijoiden hyvinvointi ja mahdollisuus keskittyä opintoihin täysipäiväisesti tulee taata riittävällä opintorahalla, asumistuella ja opiskelijoiden terveyspalveluihin panostamalla. Opiskelijan päätehtävä on

opiskeleminen, eikä kenenkään pidä joutua tekemään pakosta töitä toimeentulo-ongelmien vuoksi. Koulutustason nosto ja osaamistason vahvistaminen merkitsevät, että myös korkeakoulujen henkilöstön jaksamisesta, työhyvinvoinnista ja palkkauksesta on huolehdittava. Aloituspaikkamäärien lisääminen ilman täysimääräistä rahoitusta on jo johtanut korkeakoulujen henkilökunnan kuormittumiseen ja tutkintojen laadun heikkenemiseen. Uudelleen kouluttautuminen ja osaamisen päivittäminen ovat myös tärkeä osa korkeaa koulutustasoa. Tutkintoja on oltava mahdollista tehdä useita. Tutkintoa suorittamaan hakeutumisen on oltava avointa ja yhdenvertaista.

Koulutuksen tasa-arvoon panostamalla puretaan sukupuolen mukaan segregoituneita eli eriytyneitä työmarkkinoita. Opinto-ohjausta on kehitettävä niin, että jokainen oppija saa tehdä yksilölliset koulutus- ja uravalinnat. Opinto-ohjauksessa on huomioitava koulutusjärjestelmän syrjivät rakenteet ja tuettava vähemmistöihin kuuluvia ja sosioekonomisesti hauraassa asemassa olevia oppijoita toteuttamaan täyttä potentiaaliaan. Lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota sukupuolelleen epätyypilliselle alalle hakeutuneiden opiskelijoiden hyvinvointiin, puututtava syrjintään opinnoissa ja työharjoitteluissa sekä pyrittävä ehkäisemään opintojen keskeyttämistä. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja lukiodien on annettava kaikille riittävä yleissivistys ja työelämävalmiudet. Demokratiakasvatusta kaikilla koulutusasteilla on lisättävä ihmisten osallisuuden kasvatamiseksi. Viime vuosina lähiopetuksen määrä on vähentynyt dramaattisesti niin toisella asteella kuin korkeakouluissa. Tämä heikentää merkittävästi nuorten osaamista mutta myös nuorten hyvinvointia, kun he eivät kiinnity opiskelijayhteisöön. Lähiopetuksen riittävästä määrästä on siten huolehdittava.

Korkeakoulujen perusrahoituksen vahvistaminen on avainasemassa laadukkaan ja vapaan tieteen ja tutkimuksen tekemiselle sekä asiantuntijoiden kouluttamiseksi työelämän tarpeisiin. Tieteen ja tutkimuksen sekä koulutuksen ja kouluttautumisen vapaus on elinehto koko sivistysyhteiskunnalle ja demokratialle, mutta viime vuosien korkeakoulu-uudistukset, tulosohjaus ja rahoitusleikkaukset ovat heikentäneet sitä vakavasti. Globaali demokratian ja oikeusvaltion kaventuminen heijastuu myös akateemiseen maailmaan esimerkiksi tieteen sensurointina. Perustuslain edellyttämä tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen

vapaus ei nykytilanteessa toteudu riittävästi. Yliopistodemokratia on palautettava täysimääräisesti ja hallintojärjestelmiä on tarkasteltava myös ammattikorkeakouluissa. Bisnes- ja hallintoammattilaisvetoiset hallitukset ja alistuminen elinkeinoelämälle ja poliittiselle ohjaukselle eivät kuulu yliopistoihin ja muihin korkeakouluihin. Yliopistojen tutkimuspoliittisen hallinnon tulee olla akateemisen yhteisön itsensä, eli siellä tutkivien, opettavien ja opiskelevien, käsissä. Myös hallinto- ja tukihenkilöstöllä tulee olla edustus yliopistojen päätöksenteossa. Ammattikorkeakouluilla on tulevaisuudessakin tärkeä rooli aluekehityksessä ja työllisyyden edistäjänä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön kehittäminen ei saa johtaa ammattikorkeakoulujen autonomian ja duaalimallin kapenemiseen.

Osaamisen täydentäminen tai uuden ammatin opiskelu kesken työuran on jatkossa merkittävästi nykyistä yleisempää, ja yhteiskunnan on myös kannustettava siihen. Tämän vuoksi tarvitsemme koulutusjärjestelmän, joka kykenee tarjoamaan tutkintoja, tutkinnon osia ja yksittäisiä taitoja kenelle tahansa kaikissa elämänvaiheissa. Elinikäisen oppimisen on oltava mahdollista kaikille, eikä se saa olla yksilön omista resursseista kiinni. Toimiva koulutusjärjestelmä on edellytys osaaajapulaan vastaamiseksi. Erityisesti työelämässä on satsattava nykyistä enemmän heihin, joiden perustaidot ovat heikot.

Vapaa sivistystyö on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Vapaan sivistystyön oppilaitokset mahdollistavat elinikäisen oppimisen matalalla kynnyksellä tarjoamalla koulutusta ympäri maan, tavoittaen myös sellaisia ryhmiä, joita muodollinen, tutkintoihin johtava koulutus ei tavoita. Vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtäviin kuuluu yhteiskunnan eheyden, tasa-arvon ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen. Vapaan sivistystyön oppilaitoksista opintokeskukset kouluttavat suuren osan suomalaisista vapaaehtois- ja järjestötoimijoista. Vapaan sivistystyön oppilaitokset eivät kouluta ihmisiä ensisijaisesti työelämää, vaan sivistystä ja demokraattista toimijuutta varten. Vapaa sivistystyö tukee ihmisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä kohentaa hyvinvointia. Vapaan sivistystyön merkitys osana suomalaista koulutusjärjestelmää on tunnustettava ja sen toimintaedellytykset on turvattava.

Monipuolinen taide- ja kulttuurielämä sekä vilkas kansalaisyhteiskunta ovat toimivan demokratian

perusedellytys ja osa sivistynyttä yhteiskuntaa. Taiteella on keskeinen asema myös demokraattisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnan kriittisen tarkastelun eri näkökulmista takaava taiteen vapaus tulee turvata. Tämä edellyttää puuttumattomuusperiaatteen noudattamista taiteen rahoituksesta päätettäessä ja julkisen rahoituksen turvaamista taiteelle.

Taide ja kulttuuri ovat inhimillisen elämän ja sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeita ja niiden tulee olla ihmisen perusoikeuksia. Vasemmisto katsoo, että mahdollisuus nauttia kulttuurista sekä kehittää omia luovia kykyjään ja itseilmaisun taitojaan on oikeus, joka kuuluu kaikille. Taidetta ja kulttuuria pitää viedä nykyistä enemmän sinne, missä ihmiset asuvat ja liikkuvat. Taiteilijoiden toimeentuloedellytykset on turvattava. Valtakunnallisten ja ylikunnallisten taidejärjestöjen sekä kulttuurin ammattilaisyhteisöjen rahoitus pohjaa on vahvistettava.

Kulttuurin, taiteiden ja liikunnan harrastamisella on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle. Ikääntyville ihmisille hyvissä ajoin suunnatut liikunta- ja kulttuuripalvelut ennaltaehkäisevät fyysisiä ja psyykkisiä sairauksia. Yhteiskunnan on turvattava jokaiselle mahdollisuus harrastaa kulttuuria, taiteita ja liikuntaa, myös vammaisille, pitkäaikaissairaille ja ikäihmisille. Kaikkien hallinnonalojen tulee lisätä toimia, joilla voidaan laskea lasten ja nuorten harrastamisen kustannuksia. Lapsella tai nuorella on oltava kaikkialla Suomessa oikeus ainakin yhteen maksuttomaan harrastukseen, myös pitkäkestoisempaan tavoitteellisempaan harrastamiseen. Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden arvonlisävero on laskettava 10 %:iin ja kirjojen 0 %:iin.

Järjestöjen, vapaaehtoistyöntekijöiden ja seurakuntien tekemä vapaaehtoistyö on arvokasta ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset onkin turvattava. Opintokeskusten rahoitusta tulee vahvistaa, jotta ne voivat tukea kansalaistoiminnan jatkuvuutta ja vaikuttavuutta. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden tulee ottaa kansalaisjärjestöt, työntekijät ja asukkaat aidosti mukaan päätöksentekoon. Julkisen sektorin on myös tuettava kansalaisjärjestöjen työtä. Seuratoiminta on liikkuvan kansalaistoiminnan ydin. Urheiluseuroilta vaaditaan yhtäältä ammattimaista valmennusta ja ohjausta, toisaalta maksuttomuutta. Tämä yhtälö on monelle vapaaehtoistyöllä pyörivälle seuralle liian vaikea. Yleishyödyllisen kansalaistoiminnan edellytyksiä tulee tukea nykyistä vahvemmin.

Opintokeskukset kouluttavat vapaaehtoistoimijat, luottamushenkilöt ja päättäjät. Opintokeskusten toiminnan turvaaminen on kansalaisten demokratiataitojen turvaamista. Kirjastolaitos on sivistyksemme kehto. On meidän velvollisuutemme pitää huoli, että

kirjaston rahoitus on tasolla, jolla se voi taata laadukkaan palvelunsa tulevaisuudessakin. Kirjaston maksuttomuudesta on pidettävä kiinni. Kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä on tuettava.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Koulutuksen riittävästä rahoituksesta on huolehdittava kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin ja tieteeseen ja tutkimukseen kattavasti koko maassa. Tarveperustaisen rahoituksen osuutta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa on nostettava. Tasa-arvorahoitus on ulotettava myös toiselle asteelle.
- Peruskoulujen, toisen asteen ja päiväkotien ryhmäkokoja on pienennettävä. On otettava käyttöön sitovat henkilöstömitoitukset, kuten opettajamitoitukset.
- 2-vuotisen esiopetuskokeilun tulokset on hyödynnettävä ja jatkettava esiopetuksen laajentamista koko 5–6-vuotiaiden ikäluokalle. Lisäksi on kehitettävä valtakunnallisesti joustavaa esi- ja alkuopetusta 5–8-vuotiaille.
- On laadittava suunnitelma kokonaan maksuttomaan varhaiskasvatukseen siirtymiseksi.
- Osa-aikaisen varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus on nostettava kokoaikaisen kanssa samalle tasolle.
- Varhaiskasvatus on toteutettava kuntien omana palveluna. Voitontavoittelusta varhaiskasvatuksessa luovutaan perusopetuksen tapaan ja puututaan kuntien palvelusetelikäytäntöihin. Jos kunnassa on käytössä palveluseteli, tulee sääntökirjaan kirjata, ettei palveluntuottajalla ole oikeutta periä palvelusetelin arvoa ylittäviä maksuja.
- Kuntien on järjestettävä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 1.–4.-luokkalaisille. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa on pyrittävä maksuttomuuteen.
- Koulujen iltapäiväkerhotoiminta on laajennettava koskemaan kaikkia 1.–2.-luokkalaisia, ja siitä on tehtävä maksutonta. Kuntien tehtävä on taata jokaiselle 1.–2.-luokkalaiselle maksuton iltapäiväkerhopaikka ja valtion on tuettava kuntia tässä tehtävässä rahallisesti. Niin sanotun Suomen mallin kerhotoimintaa on kehitettävä niin, että jokaisella alakouluikäisellä lapsella on mahdollisuus valita mieluisa, ilmainen harrastus.
- Subjektiiivinen varhaiskasvatusoikeus on ulotettava myös haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin, joilla ei ole vakituista kotipaikkaa Suomessa, kuten turvapaikanhakijoihin ja paperittomiin lapsiin. Perusopetukseen valmistava opetus on saatava subjektiiviseksi oikeudeksi juuri maahan tulleille lapsille.
- Oppimisen tuen uudistamista on jatkettava. Tavoitteena on rakentaa oppimisen tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lähtökohtana tulee olla nykyistä selkeämpi tuen resursointi ja kohdentuminen. Osana uudistusta on tarkasteltava henkilöstömitoituksia varhaiskasvatuksessa ja esi- ja

perusopetuksessa. Kunnissa on huolehdittava, että oppimisen tuen uudistukseen osoitettu valtionosuuden lisäys kohdentuu ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin.

- Jokaiselle oppilaalle on annettava mahdollisuus valita elämäkatsomustieto riippumatta oppilaan tai huoltajien uskonnollisesta yhteisöstä. Tavoitteena on luopua erillisestä uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksesta ja siirtyä kohti elämäkatsomustiedon pohjalle perustuvaa uutta oppiainetta.
- Ammatillisen koulutuksen lähiopetukseen on ohjattava lisäresursseja oppimistulosten turvaamiseksi ja kokonaisten koulupäivien varmistamiseksi. Työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen on oltava tarjolla laadukasta ja henkilökohtaista ohjausta, mihin päästään muun muassa työpaikkaohjaajia kouluttamalla.
- Ylioppilastutkinnosta on saatava vahva yleissivistys. Ylioppilaskirjoitusten liiallisen painottamisen sijaan on opetuksessa tavoiteltava kokonaisvaltaisempaa oppimista ja opiskeluvalmiuksien lisääntymistä.
- On turvattava fyysiset painetut kirjalliset oppimismateriaalit perusopetuksesta toiselle asteelle.
- Vähemmistökielten opetusta on vahvistettava. On panostettava toisen kotimaisen kielen opetuksen laadun ja opetusmenetelmien parantamiseen. Saamen kieliä puhuvilla tulee olla oikeus opetukseen omalla äidinkielellään koko oppivelvollisuuden ajan. Saamenkielisten oppimateriaalien saatavuutta ja opettajankoulutusta on edistettävä yhteistyössä Pohjoismaiden kesken. Lisäksi on taattava kieliyhteisöön kuuluville mahdollisuus opiskella saamen kieliä, suomen- ja ruotsinkielistä viittomakieltä, Suomessa puhuttua romanikieltä sekä karjalan kieltä koko oppivelvollisuuden ajan maksutta. Kielensä menettäneiden kielen oppimista on vahvistettava. Eri saamen kielillä toimivien kielipesien rahoitus on turvattava ja tarjontaa lisättävä.
- Todistusvalinnasta ensisijaisena väylänä korkeakoulutukseen on luovuttava. Hakijan soveltuvuutta mittaavan alakohtaisen valintakokeen tai alan yhteisvalintakokeen on oltava ensisijainen väylä yliopistoon. Korkeakoulujen ensikertalaisuuskiintiö on poistettava ja selvitettävä korkeakoulututkintojen keskeytyksiin johtavat syyt.
- Lukioden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä on kehitettävä vastaamaan jokaisen yksilöllisiä osaamistarpeita. Toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen alueellinen saatavuus on turvattava. Koulutuksen järjestäjien yhteistyötä lisäämällä turvataan toimintaedellytykset alueellisesti kattavasti. Ammatillisen koulutuksen rahoitus on toteutettava niin, että se takaa laadukkaan koulutuksen oppivelvollisille ja vastaa jatkuvan oppimisen tarpeisiin. Lukioden rahoitus on turvattava, samoin mahdollisuus suorittaa lukiodiplomeja kaikissa lukioissa.
- Sukupuolisensitiivinen ja antirasistinen kasvatus on huomioitava koulutuksen kaikilla tasoilla. Sukupuolisensitiivinen kasvatus ja koulutus on saatava vahvemmin osaksi opettajien koulutusta. Myös vanhemmille on tarjottava tukea sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta neuvolasta lähtien. Sukupuolisensitiivinen ja antirasistinen työote on valtavirtaistettava osaksi kaikkea oppilas- ja opiskelijahuoltoa.

- On lisättävä ja parannettava ikätason mukaista suostumusperustaista seksuaalikasvatusta kaikilla kouluasteilla. Seksuaalikasvatuksen tulee perustua WHO:n määrittelemiin kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen perusteisiin, joiden mukaisesti seksuaalikasvatus käsittää koko ihmisen elinkaaren, perustuu tieteellisesti pätevään tietoon seksuaalisuuden eri ulottuvuuksista moninaisuus huomioiden, edistää vastuullista ja ennakoluulotonta suhtautumistapaa ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen sekä auttaa kehittämään oikeudenmukaisempia yhteiskuntia, joissa toimitaan syrjintää, häirintää ja väkivaltaa vastaan.
- On parannettava opiskelija- ja oppilashuollon palveluiden saatavuutta ja koulupsykologien ja -kuraattoreiden mitoitusta sekä varmistettava koulupsykologien ja -kuraattorien mahdollisuus tehdä ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä työtä oppilaitoksissa.
- Korkeakouluopiskelijoille on turvattava yhdenvertaiset opiskeluhoollon palvelut säätämällä laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluhoollosta. Lakiin on kirjattava mitoitus, jolla varmistetaan riittävät psykologi- ja kuraattoriresurssit.
- On toteutettava koko koulutuspolun kattavat koulutuksen sitovat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat sekä kunnissa että oppilaitoksissa. Niissä on huomioitava erityisesti aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten ihmisten, romanien ja saamelaisten, pääsy korkeakoulutukseen.
- On huolehdittava, että inkluusio-opetuksessa olevat viittomakieliset lapset saavat opetusta ja tukea oman kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä vahvistamiseen.
- Pienille koululaisille on tarjottava vuorohoitoa. Myös varhaiskasvatuksen vuorohoidon saavutettavuutta on parannettava koko maassa.
- Saamen kielten opetusta koskevaa lainsäädäntöä ja rahoitusta on kehitettävä niin, että myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvilla saamelaisoppilailla on yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus sukunsa kielen oppimiseen.
- Oppilaitosten korjausrakentamista on vauhditettava niin, että turvataan turvalliset ja terveelliset työskentelytilat sekä oppilaille että henkilökunnalle.
- Korkeakoulutuksen aloituspaikkoja on kasvatettava ja koulutustason nousua tuettava niin, että puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon. Korkeakoulujen perusrahoitus on nostettava opiskelijamäärää vastaavalle tasolle. Samalla on varmistettava riittävät resurssit laadukkaan opetuksen ja ohjauksen turvaamiseksi. Erityisesti ammatillisen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksia on tuettava. Tutkintoon johtavan koulutuksen tulee olla maksutonta. Korkeakoulujen perusrahoitusta on lisättävä ja aloituspaikkalisäykset rahoitettava täysimääräisesti.
- Korkeakoulutuksessa on huolehdittava ryhmäkokorajoituksilla siitä, että verkko-opetus menetelmänä ei johda opettajan työvoiman riistoon ja opiskelijoiden oppimisen heikkenemiseen.
- Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) nimike on muutettava muotoon maisteri (AMK), jotta se on tunnistettavassa ja tasavertaisessa asemassa yliopistosta myönnettävän maisterintutkinnon kanssa.
- Yliopistolakia on uudistettava yliopistojen sisäisen demokratian, autonomian ja työilmapiiirin vahvistamiseksi. Yliopistojen hallinnossa on siirryttävä parlamentaariseen malliin, jossa ylintä valtaa käyttää yliopistoyhteisön yleisellä

ja yhtäläisellä vaalilla valitsema monijäseninen elin, jonka luottamuksen varassa yliopiston hallituksen ja rehtorin on toimittava.

- Ammattikorkeakoulujen johtamisen edustavuutta on vahvistettava lisäämällä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien määrää ammattikorkeakoulujen hallituksissa. Henkilöstön ja opiskelijoiden edustus on taattava jokaisella ammattikorkeakoulujen hallinnon tasolla.
- EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksuista on luovuttava.
- Maksullisten tilauskoulutusten toimintaperiaatteisiin on puututtava niin, että estetään opiskelijoiden hyväksikäyttö taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi.
- Avoimen yliopiston ja avoimen AMK:n on lisättävä kaikille maksuttomien kurssien määrää. Avoimen yliopiston ja avoimen AMK:n opintojen tulee olla maksuttomia ihmisille, joilla ei ole korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa. Maksujen enimmäistaso on palautettava 15 euroon. Yksinomaan avoimen yliopiston kautta suoritettavat opinnot eivät saa johtaa tutkintoon ja siten maksullisen korkeakoulutuksen kehitykseen Suomessa.
- On turvattava oppilaille ja opiskelijoille riittävät mielenterveyspalvelut ja seurattava oppilashuollon mitoitusten riittävyttä ja palveluiden saavutettavuutta.
- On kehitettävä jatkuvan oppimisen malleja kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja työnantajien kanssa. On luotava jatkuvan oppimisen rahoituksen järjestelmä, johon osallistuvat yhteiskunta, työnantaja ja yksilöt.
- Ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien rahoitus on turvattava valtionosuudella.
- On lisättävä ammatillista työvoimakoulutusta.
- Vapaa sivistystyö on resursoitava nykyistä paremmin.
- Aikuiskoulutustuki on palautettava. Oikeutta aikuiskoulutustukeen on laajennettava siten, että myös ilman pitkää voimassa olevaa työsuhdetta on oikeutettu tukeen.
- Kaikille työttömille työnhakijoille on taattava oikeus omaehtoiseen opiskeluun. Tutkinto-opiskelua työttömyysaikana on joustavoitettava.
- Hallituksen päätöksentekoa tukemaan on asetettava korkean tason tiedepaneeli tai -paneelit. Eri alojen tutkijoiden asiantuntemusta on hyödynnettävä erityisesti lainsäädännön kehittämisen tukena.
- Ulkomaisille tutkinto-opiskelijoille on annettava riittävä määrä kotimaisten kielten tunteja, jotta heillä on paremmat edellytykset työllistyä Suomessa valmistumisensa jälkeen.
- Opiskeluhyvinvoinnin ja fyysisen aktiivisuuden edistämisen tulee jatkossakin olla osa korkeakoulujen rahoitusta.
- Liikkuva koulu -toimintamalli on laajennettava valtakunnalliseksi kaikille koulutusasteille varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Tavoitteena on tuoda fyysisistä aktiivisuutta koulupäiviin kaikille kouluasteille.
- Jokaisella on oltava oikeus harrastaa. Harrastustilojen tulee olla esteettömiä ja saavutettavia. Harrastustiloista on löydyttävä myös sukupuolineutraalit pukeutumis-, peseytymis- ja wc-tilat.
- Harrastamisen Suomen mallia on laajennettava toiselle ja korkeaa-asteelle sekä toteutettava niin, että myös pienemmät seurat voivat toimia järjestäjinä. On

selvitettävä tapoja, joilla taiteen perusopetusta on mahdollista lisätä osana harrastamisen Suomen mallia.

- Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden saavutettavuuden lisäämiseksi kunnissa on tarjottava liikunta- ja kulttuuriseteleitä pienituloisille, kuten takuu- ja kansaneläkeläisille, pientä takuueläkettä saaville sekä pitkäaikaistyöttömille.
- On luotava kannusteita toimintarajoitteisten ja erityis-/aliedustettujen ryhmien huomioimiseen yleisissä harrastus- ja kulttuuripalveluissa.
- Kuntien on tarjottava perusliikuntapaikat maksuttomasti erityisesti lasten ja nuorten liikuntaan. Liikuntapaikkojen käyttövuorojen jakoperusteet on laadittava kunnissa ja hyväksyttävä virallisesti.
- Nuorisotyön rahoitusta ja nuorisotyön profession asemaa on vahvistettava. Nuorisotyön merkitys nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tulee tunnustaa ja nuorisolakiin kirjattuja kirjauksia nuorisotoiminnan järjestämiseen velvoittamisesta tulee täsmentää ja konkretisoida. Koulunuorisotyön toimintamalleja ja ammattinimikkeitä tulee yhdenmukaistaa sekä varmistaa valtakunnallisen kehittämistyön jatkuvuus. Nuorten hyvinvoinnin kysymyksiä valvomaan tulee perustaa erillinen nuoriasiainvaltuutettu, jonka vastuulla on pitää huolta nuorten hyvinvoinnista lapsiasiainvaltuutetun tapaan.
- Valtion kulttuurille ja liikunnalle osoittamaa budjettirahoitusta on nostettava ja sidottava se budjettiin. Ylihallituskautinen minimirahoitus taiteelle ja kulttuurille (1 %) sekä liikunnalle (0,5 %) valtion budjetista on kirjattava lakiin, eikä sen tule olla alisteista lyhytnäköiselle leikkaus- tai suhdannepolitiikalle.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painotusta kuntien ja hyvinvointialueiden valtionosuuksissa on korotettava HYTE-kerrointa nostamalla ja mahdollistettava kertoimessa kuntien ja hyvinvointialueiden erityinen palkitseminen konkreettisista toimenpiteistä. HYTE-kerrointa tulee kehittää siten, että yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen HYTE-kertoimissa huomioidaan vammaisten ihmisten, pitkäaikaistyöttömien ja pitkäaikaissairaiden hyvinvointi ja terveys sekä kunnan tai hyvinvointialueen toimet niiden parantamisen eteen.
- Valtion ja kuntien MAL-sopimuksiin on sisällytettävä kattavia lähiluontoliikuntapaikkoja asuinalueille ja painotettava liikuntatilojen liikenteellistä saavutettavuutta.
- Verovapaa työsuhteinen polkupyöräetu on palautettava.
- Työntekijöiden omaehtoisen kulttuuri- ja liikuntatoiminnan verovapaata enimmäismäärää on korotettava.
- On vahvistettava riippumatonta taidekenttää lisäämällä taiteilija-apurahojen, kohdeapurahojen sekä taiteen ja kulttuurin yleisavustusten määrää ja kattavuutta sekä korottamalla niiden tasoa. Myös taiteen järjestökenttää sekä valtakunnallisia sekä paikallisia taiteilijajärjestöjä on vahvistettava. Rahoituksen hakemisen käytäntöjä on kehitettävä selkeämmiksi ja saavutettavammiksi, jotta rahoitus kattaisi nykyistä laajemman ja moninaisemman joukon ihmisiä ja taidetta.
- Taiteilijoiden sekä taiteen ja liikunnan muiden ammattilaisten työttömyysturvaa on kehitettävä vastaamaan paremmin kokoaikaisessa, vakituksessa työsuhteessa olevan työntekijän turvaa muuttamalla lainsäädäntöä ennakoitavammin omassa työssä työllistymisen tulkittamisen osalta. Taiteilijoiden sekä taiteen, kulttuurin ja

liikunnan ammattilaisten työttömyys- ja eläketurvaa on vahvistettava ottamalla käyttöön yhdistelmävakuutusmalli, johon on mahdollista sisällyttää apurahat, palkka- ja yritystulot samanaikaisesti.

- Uusien taiteenalojen mahdollisuuksia päästä tukien piiriin on helpotettava.
- Taiteen autonomian turvaamiseksi riittävästä “käsivarren mitasta” ja vertaisarvioinnin asemasta apurahahakemusten arvioinnissa on pidettävä kiinni valtion hallintoa uudistettaessa.
- Taiteen, kulttuurin ja liikunnan prosenttiperiaatteet on kirjattava lakiin. Rakennuskustannusten lisäksi on asetettava oma prosenttiperiaate koskemaan sosiaali- ja terveyspalveluissa tarjottavaa toimintaa.
- Kuntien kulttuuritoimintalaista on tehtävä velvoittavampi.
- Kulttuurikasvatusohjelmat on säädettävä pakolliseksi osaksi opetussuunnitelmia.
- Taiteen perusopetuksen rahoitusta on vahvistettava ja parannettava sen taloudellista, kielellistä ja alueellista saavutettavuutta kuntien järjestämänä palveluna.
- Taiteen perusopetuksen valtionosuusrahoitukseen on lisättävä tasa-arvoraha, jolla vahvistetaan taiteen perusopetuksen sosioekonomista ja alueellista saavutettavuutta.
- Kotimaisten elokuvien tukea on nostettava asteittain lähemmäs muiden Pohjoismaiden tasoa. Lakia valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen on muutettava niin, että elokuvasäätiön tukirahat tulee käyttää pääosin Suomessa. AVMS-direktiivin mukainen maksuvelvoite on otettava käyttöön Suomessa ja sen kriteereiksi tulee asettaa esimerkiksi kuvauksien toteuttaminen Suomessa. Näin voidaan vahvistaa Suomessa asuvien tekijöiden työllistymistä ja kasvattaa kotimaisen av-alan osaamista ja tuotantojen määrää, mikä on myös investointivelvoitteelle asetetuissa tavoitteissa.
- Kirjailijoiden ja kääntäjien lainauskorvausten tasoa on nostettava ja verkkokirjahyllyt sisällytettävä e-lainauskorvauksen piiriin.
- Kirjastopalveluiden saatavuus on taattava myös haja-asutusalueilla esimerkiksi laajasti palvelevilla kirjastoautoilla. Kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä on tuettava.
- On pidettävä huolta kirjastoalan laadukkaasta koulutuksesta.
- Kansalaisjärjestöjen elintärkeä rooli matalan kynnyksen tuen tarjoamisessa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä on tunnustettava. Järjestöjen valtionavustusten tason on oltava pitkäjänteisesti ennakoitavissa ja pysyvästi riittävällä tasolla.
- Vähälevikkisen laatukirjallisuuden tuki on palautettava. Tukea tulee antaa kirjastojen ostotuen lisäksi myös kustantamoille, esimerkiksi suomenkielisen tieto- ja tiedekirjallisuuden kustantajille, jotta tällaisen kirjallisuuden olemassaolo suomeksi voidaan turvata. Avoimen tieteellisen julkaisemisen rahoitus täytyy ratkaista sellaisella tavalla, että kotimaisten tiedejulkaisijoiden toimintaedellytykset turvataan.
- Taiteen ja kulttuurin julkinen rahoitus on kohdistettava ensisijaisesti ihmisten tekemään luovaan työhön. Julkisesti rahoitettujen toimijoiden tulee käyttää tekoälyä vain täydentävänä välineenä, ei korvaamaan luovia tekijöitä.

3.4 ALUEET JA ASUMINEN

Suomessa on paljon erilaisia voimavaroja ja vahvuuksia niin kaupungeissa kuin maaseutumaisilla seuduilla. Kaupungistuminen on maailmanlaajuisen ilmiö, jossa harvaan asutulta maaseudulta väestö siirtyy kasvukeskuksiin työn ja koulutuksen perässä. Jo 70 prosenttia suomalaisista asuu kaupungeissa tai niiden kehysalueilla. Parhaimmillaan kaupungit tarjoavat asukkaille ilmastoviisasta asumista, työpaikkoja ja koulutusmahdollisuuksia, moninaista kulttuuria sekä harrastus- ja liikuntamahdollisuuksia.

Nopea kaupungistuminen on johtanut tilanteeseen, jossa erityisesti maakuntakeskusten ympärillä sijaitsevat harvaan asutut kehyskunnat ovat kärsineet väestömäärän laskusta. Muuttuvasta tilanteesta huolimatta on tärkeää, että valtakunnallinen päätöksenteko tähtää tukemaan myös vähäisemmän väkiluvun alueiden elinvoimaisuutta, palveluiden laatua sekä asukkaiden mahdollisuuksia hyvään elämään. Maaseudulla asumisen on oltava mahdollista myös tulevaisuudessa. Yhteistyöllä luodaan pohja elinvoimaisille kaupungeille ja maaseudulle alueiden erityispiirteet huomioiden.

Kaikkien tulee voida asua haluamallaan seudulla tai kaupungissa tulotasostaan riippumatta. Emme voi luoda yhteiskuntaa, jossa varakkuus määrittelee asuinalueen ja jossa pienituloiset, joilla ei ole varaa asua kasvukeskuksissa, joutuvat tekemään hyvin pitkiä työmatkoja.

Alueiden kehittämiseen voidaan vaikuttaa infrastruktuurin, koulutuksen ja elinkeino- ja asuntopolitiikan kautta. Suomessa erottuvat tässä suhteessa erityisesti pääkaupunkiseudun metropolin, maakuntien keskustaupunkien ja harvaan asutun maaseudun tarpeet. Niiden välille ei tule rakentaa vastakkainasettelua. Lisäksi on huomioitava ruotsin- ja kaksikielisten alueiden tarpeet ja vahvuudet. Vasemmistolainen aluepolitiikka kehittää maata kunkin alueen omien vahvuuksien pohjalta ja alueiden ominaispiirteet tunnistaen sekä huomioi maan kokonaishuoltovarmuuden.

Ainoastaan markkinoiden ehtoihin perustuva oikeistolainen asuntopolitiikka johtaa entistä vauhdikkaampaan eriarvoisuuden kasvuun sekä asumisen laadun heikkenemiseen. Asumisen tuista leikataan ja kohtuuhintaista asuntotuotantoa ajetaan alas. Asumistuet ja julkisrahoitteinen asuntotuotanto halutaan

rajata entistä harvemmalle ja sysätä yhä useampi suomalainen köyhyyteen ja toimeentulotuen varaan. Asumistuen heikennykset on peruttava.

Jokaisella ihmisellä on oikeus kohtuuhintaiseen kotiin. Asumisen korkea hinta ja muuttotappioalueilla nopeasti laskevat asuntojen arvot estävät ihmisiä muuttamasta työn perässä maan sisällä. Erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla on rakennettava lisää kohtuuhintaisia asuntoja. On otettava käyttöön asumistakuu sekä välivuokrausmalli, jossa asukkaan sijaan asunnon vuokraa asukkaan puolesta esimerkiksi kunta tai hyvinvointialue. On rakennettava lisää tuki- ja ensiasuntoja sekä tilapäismajoituspaikkoja. Asunnottomuuden poistamiseksi vaaditaan sekä lisää kohtuuhintaista asumista että tuettua asumista. On panostettava etsivään asunnottomuustyöhön, asuminisneuvontaan ja velkaneuvontaan sekä päihde- ja mielenterveyspalveluihin. On ohjattava lisää resursseja asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla elävien moniammatilliseen tukemiseen sekä ennaltaehkäiseviin palveluihin. Asunnottomien palveluissa ja asunnottomuutta ehkäisevässä työssä on kiinnitettävä erityistä huomiota sukupuolittuneisiin eroihin sekä sateenkaarevaan asunnottomuuteen. Naisten asunnottomuus on usein ns. piiloasunnottomuutta, eikä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen korostunutta riskiä asunnottomuudelle yleensä tunnisteta palvelujärjestelmässä.

Koska vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrataso on etenkin pääkaupunkiseudulla karanut tavallisten ihmisten ulottumattomiin, on asuntotuotannon määrän lisääminen keskeisin keino hillitä tarjonnan aiheuttamaa vuokrien korotuspainetta. Tarvitaan kuitenkin lisää myös kohtuuhintaista ja hintasäänneltyä asuntotuotantoa. VARKE (entinen ARA) -tuetun rakennuskannan kasvu myös osaltaan hillitsee yleistä vuokrakehitystä ja siten tervehdyttää asuntomarkkinoita kauttaaltaan. Kaupunkien ja kuntien omaa asunto-omistamisen määrää tulee kasvat-
taa, jotta kohtuuhintaisen tuotannon riittävyys voidaan taata. VARKE-asuntojen asukkaiden asunnonvaihdot estävät tulontarkastusrajat on poistettava, jotta rakenteellisesti ei tuoteta tilannetta, jossa elämäntilanteen muuttuessa asukkaat asuvat vääränkoisissa asunnoissa.

Yhteiskunnan on varmistettava, että ikääntyville on tarjolla kohtuuhintaisia ja tarkoituksenmukaisia asumisvaihtoehtoja eri elämäntilanteisiin eri puolilla

maata. Tarvitaan sekä esteettömiä vuokra-asuntoja, yhteisöllistä asumista että palveluasumista, joka tukee arjessa selviytymistä. Suunnittelussa on huomioitava myös yhteisöllisyyden ja turvallisuuden merkitys.

Kaupunkirakenteen tasapainoinen kehittäminen ja sosiaalisen eriytymisen estäminen on tärkeää. Eriytymistä voidaan estää panostamalla alueiden viihtyisyyteen, lähipalveluihin ja -kouluihin, rakentamalla eri alueille sekaisin vuokra- ja omistusasumista ja

erilaisia asumistyypppejä sekä suuntaamalla erityispanoksia matalan tulotason asuinalueiden kehittämiseen.

Seuraavalla eduskuntavaalikaudella on perustettava uudelleen asuntoasiainkeskusvirasto, joka vastaisi myös asumisen ja rakentamisen kehittämisestä. Valtion takaamia korkotukilainoja (21 miljardia euroa) ei jatkossa pidä laskea osaksi julkista velkaa. Tämä edellyttää vaikuttamista EU:ssa ja nykyisen tukijärjestelmän uudistamista.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Valtion asuntorahaston lakkautus on peruttava. On perustettava uudelleen asuntoasiainkeskusvirasto, joka vastaisi myös asumisen ja rakentamisen kehittämisestä. Valtion takaamia korkotukilainoja (21 miljardia euroa) ei jatkossa pidä laskea osaksi julkista velkaa. Tämä edellyttää vaikuttamista EU:ssa ja nykyisen tukijärjestelmän uudistamista.
- Julkiseen asuntotuotantoon on panostettava tuntuvasti lisää.
- Vuokrien kasvua on hillittävä asettamalla vuokrankorotuksille jarru: vuokria on saatava nostaa ainoastaan elinkustannusindeksin tai VARKE (entinen ARA) -rahoitteisissa kohteissa toteutuneiden kulujen verran.
- Suomessa on toteutettava ikäystävällistä ja esteetöntä kaupunkikehitystä kannustaen alueelliseen innovointiin ja kehitykseen. Tässä on huomioitava palvelujen synergisyys, alueellinen yhteiselo sekä virkistys- ja muiden alueiden esteettömyys ja saavutettavuus. Alueiden saavutettavuuden parantamiseksi ja maakunnallisten kaupunkiseutujen kehittämiseksi on laadittava kasvusopimukset. Esimerkiksi raidehankkeet ovat ensiarvoisen tärkeitä monen alueen elinvoimaisuuden kannalta.
- Jokaisessa Suomen maakunnassa tulee turvata korkeakoulun säilyminen, ja myös toisen asteen koulutuspaikkoja on oltava riittävästi maakunnittain.
- Harvaan asuttujen alueiden perusväylänpidon rahoitus on turvattava. Erityinen huomio on kiinnitettävä talvikunnossapidon tasoon.
- Joukkoliikenteestä, kutsuliikenne mukaan lukien, tulee kehittää pätevä vaihtoehto yksityisautoilulle.
- Nopean laajakaistaverkon on katettava koko Suomi.
- Valtionosuusjärjestelmä tulee kokonaisvaltaisesti uudistaa vastaamaan nykyisiä tarpeita. Uudistuksen tavoitteina tulee olla kuntien polarisaatiokehityksen hillitseminen, laadukkaan ja kattavan palveluverkon turvaaminen koko maassa sekä kuntien elinvoiman vahvistaminen. Uudistuksessa tulee poistaa valtionosuuksien sotesiirtoerät ja varmistaa, ettei negatiivisen valtionosuuden saaminen ole mahdollista.

- Valtion kaupungeille jakamia rahoitusmalleja on kehitettävä tasa-arvoisemmiksi. **On tutkittava mahdollisuuksia laajentaa maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimusmenettelyjä myös alle 100 000 asukkaan kaupunkiseuduille.**
- On säädettävä asumistakuulaki, jolla taataan jokaiselle oikeus turvalliseen ja kohtuuhintaiseen asuntoon. Tarvittaessa asumista on tuettava yksilöllisillä palveluilla.
- Asumisneuvonnalle on turvattava riittävät resurssit häätöjen ja asunnottomuuden torjumiseksi.
- VARKE (entisen ARA) -tuotannon määrää kasvukeskuksissa on kasvatettava korkotukea lisäämällä ja kehittämällä sen ehtoja niin, että sen käyttö on houkuttelevaa nykyisellä korkotasolla. Tämä mahdollistaa uusien aidosti yleishyödyllisten toimijoiden saamisen markkinoille. VARKE-rahoitusta tulee ohjata kaupunkien lisäksi myös pienempiin asuntopulasta kärsiviin taajamiin.
- On kohdennettava tukea kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamiseen käynnistysavustusten kautta ja ohjattava lisäpanostuksia valtion omistamalle, kohtuuhintaisia asuntoja tarjoavalle A-kruunulle, jotta se voi kasvattaa tuotantovolyymiaan.
- On turvattava lainsäädännöllä vuokrasopimuksen heikoimman osapuolen, eli vuokralaisen, oikeudet ja irtisanomissuojat nykyistä vahvemmin etenkin vuokrankorotustilanteissa. Maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimuksissa kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon osuutta on nostettava.
- Arvoaan menettävien alueiden asunto-osakeyhtiöiden perusparannuslainoihin on annettava valtiontakuu, kun markkinoilta ei ole mahdollista hakea lainaa.
- Julkisen sektorin on rakennettava itse ja tuettava esteettömien asuntojen rakentamista ja lisättävä niiden saatavuutta.
- **Erityisryhmien investointiavustusta on korotettava ja palautettava takaisin jaettavaksi myös nuorille, opiskelijoille, ikääntyneille ja mielenterveyskuntoutujille tarkoitettuun asuntotuotantoon.**
- **Kohtuuhintaisemman asumisen takaamiseksi on suosittava kaavoittamista kunnan omistukseen hankittavalle tai siirretylle maapohjalle.** Oikeusministeriön johdolla on ryhdyttävä kartoittamaan sitä, miten ryhmä- ja laitospuolisesti asuvia ihmisiä kohdellaan. Selvityksen perusteella on tehtävä suunnitelma laitospuolisesti asuvien ihmisten elinolojen korjaamiseksi.
- Valtion on kompensoitava itärajan sulkemisesta kärsineiden alueiden kaikin puolin heikentynyttä tilannetta toimilla ja investoinneilla, jotka tukevat alueiden kestävä kasvua ja elinvoimaa.

4. IHMISOIKEUKSIA KUNNIOITTAVA MAAILMA

Aseisiin nojaava voimapolitiikka, suurvaltakilpailun kiihtyminen sekä kansainvälinen populismin ja nationalismin nousu uhkaavat sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää. Euroopan turvallisuustilanne on heikentynyt viime vuosina merkittävästi.

Venäjän aloittama laajamittainen hyökkäyssota Ukrainassa 2022 ja sen pitkittyminen muodostavat uhan myös laajemmalle globaalille rauhalle ja vakaudelle. Euroopan unionin sisällä oikeusvaltioperiaatteiden murentuminen näkyy esimerkiksi monien jäsenmaiden autoritaarisessa kehityksessä.

Kansainvälisen toimintaympäristön ennakoimattomuutta ja epävarmuutta ovat lisänneet myös Trumpin paluu Yhdysvaltain presidentiksi ja liittovaltion uuden hallinnon kriittinen suhtautuminen niin transatlanttiseen yhteistyöhön ja Eurooppaan kuin oikeusvaltioon, sananvapauteen ja demokratiaan. Kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää kyseenalaistetaan ja maailmanrauhaa horjutetaan ennennäkemättömällä tavalla.

Samanaikaisesti historiallisten maailmanpoliittisten muutosten kanssa on meneillään useita muutoksia, jotka heikentävät ihmisten terveyttä ja hyvinvointia maailmanlaajuisesti: ilmastonmuutos, biodiversiteetin väheneminen, saasteiden lisääntyminen ja antibioottiresistenssi. Ongelmat ovat toisistaan riippuvia ja tärkeinä yhteisinä nimittäjinä niille ovat luonnonvarojen ylikäyttö ja materiaalien kiertokulun häirintä. Samanaikaisesti – ja yhteisvaikutuksessa fyysiseen ympäristöön – käynnissä on vaarallisia sosiaalisia ilmiöitä: konfliktit ja sodat, varallisuuden keskittyminen ja köyhyyden lisääntyminen.

4.1 DEMOKRATIA, OIKEUSVALTIO JA IHMISOIKEUDET

Ihmisoikeudet, demokratia ja oikeusvaltio ovat suomalaisen yhteiskunnan ja Vasemmiston perusarvoja. Hyvinvointivaltion on turvattava jokaisen perus- ja

ihmisoikeudet sekä todelliset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet niistä nauttimiseen. Viime vuosina olemme todistaneet Suomessa ja globaalisti kehitystä, jossa politiikka hierarkisoituu ja demokratia heikkenee. Ympäri maailmaa oikeusvaltiota, sääntöpohjaista järjestelmää, kansainvälisiä sopimuksia ja keskeisiä ihmisoikeuksia kyseenalaistetaan yhä avoimemmin ja laajemmin myös lainsäädännön tasolla esimerkiksi kansalliseen turvallisuuteen vedoten. Suomessa räikein esimerkki tästä on niin sanottu käännetyislaki, joka rikkoo Suomen perustuslakia, kansainvälisiä sopimuksia ja EU-oikeutta. Suomalainen oikeusvaltio ja nykyinen perustuslakivalvonnan malli on hauras. Suomi ei ole immuuni monissa maissa nähtävälle huolestuttavalle oikeusvaltiokehitykselle, ja hälytysmerkkejä on ilmassa myös meillä.

Oikeusvaltion ja demokratian puolesta joudutaan kamppailemaan aivan eri tavalla kuin vuosikymmeniin. Vähemmistöt kokevat yhä avoimempaa vihaa myös parlamentaarisen järjestelmän sisäpuolelta ja tasa-arvokehitys on Suomessa ja maailmalla ottanut takapakkia. Sukupuolittunut ja rasistinen vihapuhe vähentää tutkitusti erityisesti naisten ja vähemmistöjen halukkuutta osallistua yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Suomalaiseen kansalaisyhteiskuntaan ja järjestöihin viime vuosina kohdistetut ennennäkemättömän suuret rahoitusleikkaukset sekä heikentävät suomalaisten yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia että murentavat kolmannen sektorin luomaa hyvinvointia.

Demokratian tilaa kaventavat myös hyökkäykset vapaata mediaa vastaan. Riippumaton media ja toimittajat ovat kohdanneet Suomessa maalittamista myös hallitusvastuussa olevien puolueiden edustajilta, mikä on kaventanut journalistisen median työskentelyrauhaa ja vaarantanut sanan- ja mielipiteenvapauden toteutumisen. Maalittamisen kohdistuessa esimerkiksi toimittajiin, viranomaisiin, oikeuslaitokseen ja tutkijoihin se tulee tunnistaa oikeusvaltiota ja demokratiaa uhkaavana rikoksena.

Elävä, osallistava ja toimiva demokratia vaatii moniäänistä ja elinvoimaista kansalaisyhteiskuntaa

ja riippumatonta moniäänistä journalistista mediaa. Vasemmistoliitto ajaa demokraattisen kulttuurin vahvistamista. Demokratian peruspilareiden, kuten oikeusvaltion, vapaan tieteen ja lehdistönvapauden, puolustamisen lisäksi meidän on huolehdittava myös kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista ja oikeudesta osoittaa mieltä, kulttuurin ja taiteen tekemisen edellytyksistä sekä kouluttautumisen saavutettavuudesta. Myös ruotsin kielen asemaa tulee puolustaa ja ruotsinkielisten palvelujen saatavuus turvata, sillä ne ovat erityisen herkkiä aggressiiviselle leikkauspolitiikalle.

Vihamielinen ja väkivaltainen anti gender -liike uhkaa naisten ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen demokraattisia kansalaisoikeuksia, mikä on tunnistettava kaikilla hallinnon tasoilla, työelämässä, kasvatuksessa ja koulutuksessa. Vasemmistoliitto edistää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista, jotta jokaisen ihmisen demokraattiset oikeudet osallistumiseen ja osallisuuteen vahvistuvat.

Vasemmistoliiton mielestä jokainen ihminen on yhtä arvokas riippumatta taustastaan, kuten iästään, vammaisuudestaan tai terveydentilastaan. Hyvinvointivaltion on turvattava jokaiselle hänen tarvitsemansa palvelut ja tuet eri elämänvaiheissa, painottaen ihmisen omien voimavarojen ja toimintakyvyn tukemista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Vähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää, häirintää ja väkivaltaa on ennaltaehkäistävä ja siihen on puututtava tehokkaasti.

Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys maassamme on räikeä ihmisoikeusongelma. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tapahtuu erityisesti lähisuhteissa. Myös lapset ja vähemmistöt ovat riskissä joutua väkivallan uhreiksi. Vammaiset naiset ja tytöt ovat erityisen suuressa riskissä joutua lähisuhdeväkivallan uhreiksi. Kunniaan liittyvää väkivaltaa on ehkäistävä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Matalan kynnyksen palveluita lähisuhdeväkivallan uhreille on vahvistettava ja kehitettävä koko maassa.

Vallankäytön oikeutus tulee kansalta. Kansanvaltaista järjestelmää on jatkuvasti kehitettävä ja luotava uusia osallistumisen muotoja. Osallistumisen mahdollisuudet ja edellytykset on turvattava kaikille. Suomessa tulee edistää toimia, joilla demokraattisessa päätöksenteossa aliedustetut ryhmät tulevat paremmin osallisiksi. Parlamentaarisiin vaikeisiin osallistuminen ei voi olla resursseista ja koulutustasosta kiinni. Kehitys, jossa mahdollisuudet

tulla valituksi eri poliittisiin elimiin ovat kiinni yhä enemmän resursseista, syventää yhteiskunnan polarisaatiota, sillä päätöksenteko etääntyy yhä enemmän ihmisten eletystä arjesta.

Vasemmistoliitto tukee kansalaisfoorumien, kansalaisaloitteiden ja kansanäänestysten kaltaisten suoran ja osallistavan demokratian työkalujen kehittämistä edustuksellisen demokratian rinnalle. Osallistuvat budjetoinnit on toteutettava niin, että ne eivät vahvista vain jo valmiiksi aktiivisia kunnan asukkaita, vaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kantojen keräämistä tulee vahvistaa. Lapsilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti oikeus tulla kuulluksi itseään koskevissa päätöksissä ikätasoisesti. Vasemmistoliitto pyrkii edistämään lasten ja nuorten osallisuuden ja osallistumisen muotoja ja mekanismeja osana yhteiskunnallista demokratiakasvatusta ja lapsen oikeuksien toteutumista.

Oikeusvaltiossa julkisen vallan käyttö perustuu lakiin, jonka edessä kaikki ovat yhdenvertaisia ja jossa yksilöiden ja vähemmistöjen oikeudet turvataan. Oikeusvaltiossa jokaisella on mahdollisuus saada oikeutta. Oikeusvaltiomme vahvuudet, vakaus ja ennustettavuus, tulee turvata myös tulevaisuudessa ja huolehtia luottamuksesta oikeusvaltion eri toimijoihin. Oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia on puolustettava epädemokraattisilta pyrkimyksiltä.

Saamelaisväestö on Suomessa historiallisesti kohdannut syrjintää, ennakoluuloja ja sulauttamispolitiikkaa. Syrjivän politiikan seuraukset on tunnustettava ja korjattava sekä saamelaisten perustuslailliset oikeudet ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan turvattava. Totuus- ja sovintokomitean työ on vietävä loppuun.

Turvallisuuden takaaminen on yhteiskunnan tärkeä tehtävä. Poliisin ja muiden turvallisuusviranomaisten toimintakyky on turvattava koko maassa. Turvallisuus on nähtävä laajemmin kuin vain poliisin ja muiden viranomaisten valtuuksina ja toimintakykynä. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen ja syrjäyttämisen ehkäiseminen ovat keskeisiä tapoja lisätä turvallisuutta. Kansalaisten vapauksia ja perusoikeuksia on vahvistettava ilman kohtuutonta kontrollin ja valvonnan lisäämistä. Poliisin on nautittava myös vähemmistöjen ja yhteiskunnan haavoittuvassa asemassa olevien jäsenten luottamusta ja Poliisin on tehtävä määrätietoisesti työtä tämän luottamuksen eteen.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Oikeusvaltion suojamekanismeja on vahvistettava. Perustuslakivaliokunnan asemaa poliittisesta ohjauksesta vapaana, riippumatonta oikeudellista harkintaa toteuttavana elimenä on tarkennettava. Tuomioistuinten ja tuomarien riippumattomuutta sekä perustuslain keskeisten osien pysyvyyttä on vahvistettava. Tuomioistuinten mahdollisuutta sivuuttaa perustuslain kanssa ristiriidassa oleva laki on laajennettava poistamalla perustuslaista ristiriidan ilmeisyyttä koskeva vaatimus. On selvitetävä perustuslakivalvonnan vahvistamista uusilla keinoilla, kuten erityisellä tuomioistuimella tai asiantuntijaelimellä.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden vaikuttamiselinten, kuten vammais- ja vanhusneuvostojen sekä nuorisovaltuustojen, aitoja vaikuttamismahdollisuuksia on parannettava. Kuntien ja hyvinvointialueiden on järjestettävä työntekijöitä huolehtimaan vaikuttamistoimielintensä toimivuudesta. Kuntien vaikuttamistoimielimille tulee myöntää läsnäolo- ja puheoikeus kuntien valtuustoissa, lautakunnissa, jaostoissa, valiokunnissa ja kunnanhallituksessa. Vastaavasti hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimille on myönnettävä läsnäolo- ja puheoikeus aluevaltuustoissa, aluehallituksessa, valiokunnissa, lautakunnissa ja jaostoissa.
- On lisättävä julkisella sektorilla toimivien viranhaltijoiden, päättäjien ja työntekijöiden tietoisuutta perus- ja ihmisoikeuksista, vähemmistöjen oikeuksista, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta.
- Lainvalmistelun laatua on parannettava vahvistamalla perus- ja ihmisoikeusarviointia, kehittämällä vaikutusarviointia ja lisäämällä lakimuutosten yhteisvaikutusten selvittämistä.
- Äänestysikärajaa on laskettava 16 vuoteen kaikissa vaaleissa sekä kansanäänestyksissä.
- Hyvinvointialueilla ja kunnissa on edistettävä ilmoituskanavia epäasialliseen ja lainvastaiseen kohteluun puuttumiseksi.
- Oikeudenkäyntien kesto ja hinta ovat ihmisoikeusongelma. Jokaisen on voitava saada oikeutta varallisuudesta, asuinpaikasta tai taustasta riippumatta. Oikeudenhoidon rahoituksen vahvistamista on jatkettava ja lyhennettävä oikeudenkäyntien kestoa. Oikeudenkäyntien kohtuutonta hintaa ja kuluriskiä yksityisten asianosaisten riita-asioissa on pienennettävä määräämällä pakolliseksi tuomioistuinsovittelu ennen varsinaista oikeudenkäyntiä ja kiinteät kohtuulliset avustajien oikeudenkäyntikulutaksat vuokra-, kuluttaja- ja velkomusasioihin, joiden taksojen suuruuteen ei vaikuta oikeusavustajien työmäärä. Taksahinnoittelun on perustuttava julkisen oikeusavun kohtuulliseen työmäärään ja hintaan kussakin asiatyypissä. Julkisen oikeusavun saannin tulorajoja on korotettava ja ne on sidottava elinkustannusindeksiin.
- On perustettava ilmastopolitiikan kansalaisfoorumi valmistelemaan järjestelmämuutoksen mahdollistavia toimenpiteitä päätöksentekijöille valtiollisissa elimissä. Eduskunta on veloitettava käsittelemään kansalaisfoorumin päätöslauselmat.

- Vaalikampanjoille on säädettävä euromääräiset katot yhdenvertaisen ja demokraattisen ehdolle asettumisen sekä edustuksellisen demokratian turvaamiseksi. Vaalirahoituksen ennakkoilmoitus on säädettävä pakolliseksi, vaalirahoituslain aukkoja on paikattava ja lain valvontaa on tehostettava.
- Vaalijärjestelmää on kehitettävä edelleen vahvistamaan vaalien suhteellisuutta ja demokratiaa. Eri vaalijärjestelmien etuja suhteessa nykyiseen on selvitettävä.
- Osallistuvan budjetoinnin ja kansalaisraadien kaltaisia toimintamalleja on edistettävä kaikissa kuntien ja hyvinvointialueiden toimielimissä sekä kansallisella tasolla ja niiden päätösten tulee olla nykyistä sitovampia. Osallistuvassa budjetoinnissa on satsattava haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tavoittamiseen.
- Kansalaisaloite on todettu toimivaksi suoran demokratian muodoksi, ja sitä on kehitettävä. Käsittelykäytänteet tulee kirjata nykyistä tarkemmin lakiin. Kansalaisaloitteiden ei tule raueta vaalikauden vaihtuessa eikä muotovirhe aloitteessa saa olla peruste sen käsittelyn hylkäämiselle. Vastuuministerillä on velvollisuus tuoda eduskunnan kannattaman kansalaisaloitteen johdosta laadittu lakiesitys eduskunnan käsiteltäväksi kohtuullisen aikarajan puitteissa.
- Keskuskauppakamarin lakiin perustuvat julkiset tehtävät on siirrettävä viranomaistaholle.
- Viharikosten uhrien on saatava oikeutta. Viharikollisuuden tutkintaa on tehostettava turvaamalla riittävät resurssit ja kehittämällä viranomaisten osaamista. Maalittaminen tulee kriminalisoida ja rikoslain ajantasaisuutta viharikosten osalta tarkistaa.
- Rikoslain pykälä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on uudistettava EU:n rasismipuitepäättöksen ja muiden kansainvälisten velvoitteiden edellyttämällä tavalla, kuten Euroopan komissio on vaatinut.
- Poliisin moniammatilliseen ennaltaestävään toimintaan on panostettava erityisesti nuorisorikollisuuden ehkäisemisen ja siihen puuttumisen osalta.
- Poliisin virkatoimien lainmukaisuuden riippumatonta ulkopuolista valvontaa on vahvistettava. Riippumattoman valvonnan tarkoituksena on toteuttaa uskottavaa valvontaa ja turvata yksilön tehokkaat oikeussuojakeinot, ja sille tulee taata tehokkaat toimivaltuudet. Tavoitteena on vähentää kulttuuria, jossa poliisi ratkaisee pitkälti itse oman toimintansa laillisuutta koskevia asioita.
- Kansalaisten oikeusturva ja luottamus poliisiin on turvattava osaamisella ja yhdenvertaisella kohtelulla rikostyyppistä ja henkilön taustasta riippumatta. Poliisissa on järjestettävä laajamittaisesti koulutusta rikosten uhrien kunnioittavasta kohtaamisesta ja ohjaamisesta eri sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin. Poliisissa on oltava erikseen nimetyt ja koulutetut henkilöt seksuaalirikosten tutkintaan. Poliisin laillisuusvalvontaa tulee tehostaa ja kansalaisten oikeussuojakeinoja kehittää. Poliisin on rekrytoitava monipuolisesti eri taustoista.
- Yksilön perus- ja ihmisoikeuksien on asetettava rajat viranomaisten toimivaltuuksille myös silloin, kun toimivaltuuksien laajentamista perustellaan turvallisuudella. Yksityisyyden suojaan ja muihin perusoikeuksiin puuttuvien toimivaltuuksien yhteydessä on varmistettava täsmällinen sääntely, rajaaminen välttämättömään sekä riittävä valvonta ja oikeussuojakeinot.

- Vasemmistoliiton on otettava vahvemmin kantaa oikeusvaltion ja demokratian vahvistamiseen Suomessa ja kannustettava hallitusta ja eduskuntaa perustamaan pysyvä perustuslakituomioistuin.
- Kriminaalipolitiikan on perustuttava rangaistuspopulismin sijaan tutkittuun tietoon, haittojen vähentämiseen ja rikoksettoman elämän edistämiseen tehokkain ja toimivin keinoin. Kalliiden ja haitallisten vankeusrangaistusten lisäämisen sijaan on panostettava vankilaolojen parantamiseen ja kuntouttavan toiminnan kehittämiseen.
- Romanien oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on turvattava lainsäädännöllä. On määriteltävä keinoja, joilla voidaan edistää romanien työllistymistä.
- Saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toimintaedellytyksiä ja alkuperäiskansan itsemääräämisoikeuden toteutumista on edistettävä ratifioimalla alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva ILO 169 -sopimus.
- Kielelliset oikeudet on turvattava ja niihin on varattava tarvittavat resurssit. Saamen kieliä sekä viittomakieliä puhuvilla tulee olla oikeus julkisiin palveluihin äidinkiellään. Palveluiden saatavuutta kaikilla vähemmistökielillä on tuettava ja omakielisyyttä tuettava neuvolapalveluista alkaen. Palveluissa käytettäviä lomakkeita on oltava saatavilla myös vähemmistökielillä.
- Karjalan kielen asema on tunnustettava muiden vähemmistökielten rinnalla ja sen asema on turvattava lainsäädännöllä. Vuonna 2025 julkaistun karjalan kielen elvytysohjelman on johdettava konkreettisiin kielen elpymistä tukeviin toimenpiteisiin. Karjalan kielen elpymistä on tuettava sekä seurattava aktiivisesti.
- Lobbauksen läpinäkyvyyden edistämiseksi vuonna 2024 käyttöön otetun avoimuusrekisterin toimivuutta on arvioitava ja sen soveltamisalaa jatkossa laajennettava eduskunnasta ja valtioneuvostosta myös kuntatasolle.
- On tiukennettava säännöksiä hyvinvointialueiden, kuntien, kuntayhtymien ja valtion johtavassa asemassa työ- tai virkasuhteessa olevien henkilöiden puolueettomuudesta ulkoistamishankkeissa sekä laadittava säännökset edellä mainittujen karenssiajasta.
- On lisättävä suurten yritysten avoimuutta henkilötietojen käytössä ja sitä, että kansalaisilla on itsellään mahdollisuus päättää omien tietojensa käytöstä sekä niiden siirrosta eri palveluntarjoajien välillä.
- On luovuttava evankelisluterilaisen ja ortodoksisen kirkon julkisoikeudellisesta erityisasemasta. Julkisen vallan on siirryttävä kohtelemaan uskonnollisia yhdyskuntia ja uskonnollisesti sitoutumattomia yhdistyksiä yhdenvertaisesti.
- On huolehdittava siitä, että kirkon yhteiskunnalliset tehtävät, esimerkiksi hautaukset, hautausmaiden ylläpito sekä väestörekisteriin ylläpitoon liittyvät tehtävät, saadaan siirrettyä hallitusti joko kunnille tai hyvinvointialueille siten, että siirrosta ei synny kohtuutonta taloudellista rasitetta niille tai yksityishenkilöille.
- Yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaissopimuksen mukaisten esteettömyysvaatimusten sekä syrjintärikosten valvontaa ja tehokkaita oikeussuojakeinoja on vahvistettava.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden on palkattava esteettömyys-, vammais-, vanhus- ja järjestökoordinaattoreita huolehtimaan alueen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta sekä asukkaiden edusta ja yhteistyöstä järjestöjen kanssa.

- Julkisten tahojen on parannettava viestintänsä saavutettavuutta. Julkiset tahot siirtyvät monikieliseen ja -kanavaiseen sekä saavutettavaan viestintään. Ne siirtyvät käyttämään viestinnässään ja asiakirjoissaan selkeää yleiskieltä. Ne myös viestivät asioista selko- ja viittomakielellä. Digitaalisten palvelujen lisääntyessä on kiinnitettävä erityistä huomiota ikääntyneiden, vammaisten ja muiden toimintaesteisten ihmisten tosiasiallisiin mahdollisuuksiin käyttää palveluja. Tarjolla tulee olla mahdollisuus henkilökohtaiseen palveluun.
- Yleisradion rahoitusta on nostettava ja huolehdittava siitä, että resurssit riittävät riippumattoman ja laadukkaan journalismin toteuttamiseen.
- Suomeen on perustettava vammaisasiavaltuutetun virka. Vammaisasiavaltuutetun päätehtävä on valvoa, että YK:n vammaissopimus toteutuu käytännössä Suomessa vammaisten ihmisten arjessa.
- Kouluissa on järjestettävä laajemmin suostumusperustaista seksuaalikasvatusta ja turvataitokoulutusta ja tarjottava näihin teemoihin liittyviä matalan kynnyksen palveluja. Nuorten seurusteluväkivalta on opittava tunnistamaan osana nuorisotyötä.
- Valtionhallinnon tulee laatia sateenkaaripoliittinen toimintaohjelma seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Toimintaohjelman tulee sisältää konkreettisia lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä eri hallinnonaloilla.
- Sukupuolen vahvistamista koskevan lain puutteet on korjattava. Transrekisteri ja hakemusprosessi on poistettava. Sukupuolimerkin korjaamisen on oltava mahdollista yli 15-vuotiaille omalla ilmoituksella ja alle 15-vuotiaille huoltajan tai lastensuojelun luvalla. Lain ja palvelujärjestelmän on tunnistettava myös ei-binääriset ihmiset. On otettava käyttöön kolmas sukupuolimerkintä. On selvitettävä ja edistettävä myös juridisen sukupuolen rekisteröinnistä luopumista.
- Alaikäisten sukupuolidysforian hoidon on perustuttava kansainvälisiin standardeihin ja hoitosuosituksiin. Hoitoon pääsyä ja murrosikää jarruttavien hormoniblokkerien saamista on helpotettava. Suomeen on luotava kansainväliseen sukupuoliristiriidan hyvän hoidon suositukseen perustuva käypä hoito -suositus, jonka nojalla sukupuoliristiriitaa diagnosoidaan ja hoidetaan kaikilla hyvinvointialueilla tai yksityisessä terveydenhuollossa. Hyvinvointialueet varmistavat sukupuoliristiriidan diagnosointiin ja hoitoon tarvittavan osaamisen ja resurssit. Hoidon tulee perustua tietoon perustuvaan suostumukseen.
- Lasten kehollinen koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus on turvattava. Lääketieteellisesti tarpeettomat ja ilman lapsen suostumusta tehtävät kehon sukupuolitettujen piirteiden muokkaamiseen tähtäävät hoidot on kiellettävä ja varmistettava, että näiden toimenpiteiden kohteena olleiden on mahdollista saada hyvitys koetuista loukkauksista.
- Lastenvalvojien vakansseja ja eroneuvontaa on lisättävä. Lastenvalvojilla, jotka vahvistavat lasten vanhempien eron jälkeisen asumisjärjestelyn sopimuksen, tulee olla lisää tietoutta vuoroasumisesta ja heidän tulee sitä edistää.
- On parannettava viranomaisten, oikeuslaitoksen ja muiden toimijoiden kykyä ja resursseja tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua kunniaan liittyvää väkivaltaa ja tyttöjen sukuelinten silpomista.

- On vahvistettava synnyttäjien itsemääräämisoikeutta laajentamalla synnytysvalmennusta, kouluttamalla työntekijöitä ja kehittämällä toimintaohjeita.
- Lailla säädeltä, epäkaupallinen ja yhdenvertaisesti sukupuolesta riippumatta saavutettava sijaissynnytys on sallittava niin, että sekä syntyvän lapsen, synnyttäjän että aiottujen vanhempien etua ja hyvinvointia suojellaan.
- Puolisoiota on kohdeltava yhdenvertaisesti riippumatta taustasta, kuten seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä. Avioliitossa lapsen synnyttäneen henkilön puolison on oltava myös automaattisesti lapsen vanhempi, kuten nykyisellään eri sukupuolta olevien henkilöiden avioliitossa on.
- Kuurojen ja viittomakielisten valtiollinen totuus- ja sovintoprosessi on saatettava loppuun asti. Totuus- ja sovintoprosessiin on osallistettava kuurot ja viittomakieliset henkilöt täysimääräisesti. Prosessille on varattava riittävät resurssit ja on huolehdittava, että prosessissa muodostetaan kokonaiskuva syrjivistä rakenteista ja ehdotetaan muutoksia, jotka parantavat kuurojen ja viittomakielisten asemaa yhteiskunnassa. Prosessi tarjoaa mahdollisuuden käsitellä menneisyyden ja nykyisyyden vääryyksiä ja oikeudenloukkauksia sekä rakentaa oikeudenmukaisempaa tulevaisuutta yhdessä.
- Lainsäädännön on tunnistettava perheiden moninaisuus ja mahdollistettava kahta useampi juridinen vanhempi.
- Adoptiolakia pitää uudistaa siten, että perheen sisäisissä adoptiossa kenenkään ei tarvitse luopua vanhemmuudestaan.
- Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseen tähtäävät toimenpiteet eli niin sanottu eheytys on kriminalisoitava, kuten eduskunta on edellyttänyt.
- Julkisissa palveluissa, asumisessa ja elinympäristössä sekä päätöksenteossa on edistettävä ikäystävällisyyttä ja ehkäistävä ikäsyrjintää ja yksinäisyyttä.

4.2 KANSAINVÄLISYYS JA SOLIDAARISUUS

Maailman suurten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä. Sodat, ilmastonmuutos, suuryritysten vallan kasvu, omaisuuksien kasautuminen, merten saastuminen, pandemiat, suurvaltojen välisten jännitteiden vaarallinen kiristyminen sekä vastentahtoinen siirtolaisuus ovat ratkaistavissa vain maiden ja ihmisten välisellä yhteistyöllä. Vasemmistolaiseen maailmankuvaan kuuluu sen tunnistaminen, että ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti maailman kaikille ihmisille. Me emme halua rakentaa ihmisten välille rajoja ja epäluuloa, vaan purkaa niitä.

Maailma on monella tavalla pienempi kuin koskaan aiemmin. Tiedonvälityksen ja internetin

kehittymisen myötä ihmiset voivat olla yhteydessä keskenään ja tietävät, mitä maailmassa tapahtuu. Toisaalta myös valeutiset, terrorismi ja propaganda leviävät tehokkaasti maasta toiseen. Digitaalinen valta on keskittynyt muutamalle globaalille teknologiajättille, jotka hallitsevat valtavia datamassoja ja käyttävät sen ansiosta merkittävää taloudellista ja poliittista valtaa. Teknologiajätit voivat ohjata niin yritysten toimintaa kuin ihmisten mielipiteitä ja käyttäytymistä. Trumpin ja teknologiayritysten lähentyneet suhteet ovat tuoneet alustat yhä syvemmälle geopoliittisten ja geoeconomisten kamppailujen ytimeen.

Maailmassa on nyt erilaisten konfliktien ja katastrofien seurauksena enemmän pakolaisia kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Sodan ja väkivallan lisäksi hyvän elämän edellytyksiä

uhkaavat myös ilmastokriisi, luontokato ja kasvavat yhteiskunnalliset jännitteet. Samaan aikaan asenteet hätää pakenevia ja turvaa hakevia ihmisiä kohtaan kiristyvät ennätysvauhtia Suomessa ja muualla. Kiristyneet asenteet näkyvät suoraan maahanmuuttopolitiikassa ja oikeistopopulistien tavoitteita on ajettu läpi niin Suomen lainsäädäntöön kuin EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmään.

Euroopan unioni on Suomelle keskeinen viite-ryhmä. Vaikuttamalla EU:n suuntaan vaikutamme sekä Suomen että koko kansainvälisen yhteisön suuntaan. Markkinavapauksien loputtoman korostamisen sijaan EU:n on keskityttävä toiminnassaan aikamme suurten ylikansallisten ongelmien ratkaisemiseen ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- On säädettävä sitova gritysvastuulaki, jossa huolellisuusvelvoite ulotetaan koko toimitusketjuun.
- Sosiaaliset oikeudet, ympäristöongelmien ratkaisu ja ihmisten hyvinvointi on nostettava EU-politiikan keskiöön uusliberaalin markkinapolitiikan sijaan. Sosiaalisista oikeuksista on tehtävä nykyistä laajemmin sitovaa EU-sääntelyä.
- Suomen on puolustettava EU-tasolla jo päätettyjä luonto- ja ilmastotoimia sekä pyrittävä lisäämään niiden kunnianhimon tasoa.
- Orpon hallituksen maahanmuutto- ja turvapaikkalainsäädännön kiristykset on peruttava kokonaisuudessaan. Lainsäädäntöä on uudistettava ihmisoikeusperustaisesti.
- Turvapaikkajärjestelmää EU:ssa on kehitettävä ihmisoikeusperustaisesti. Oikeus hakea turvapaikkaa ja pääsy oikeudenmukaiseen turvapaikkamenettelyyn on turvattava koko EU:ssa, ja turvallisia reittejä on lisättävä. EU:n on kannettava globaali vastuunsa ja jäsenmaiden välille on luotava oikeudenmukainen ja sitova yhteisen vastuunjaon mekanismi.
- On puututtava vahvasti EU-jäsenmaiden negatiiviseen oikeusvaltio- ja ihmisoikeuskehitykseen. Viimesijaisena keinona tulee olla maksatusten keskeyttäminen jäsenmaalle ja jäsenmaan erottaminen unionista.
- Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet on kirjattava EU:n perussopimukseen. Oikeus vapaaseen ja turvalliseen aborttiin on vahvistettava EU:n perusoikeuskirjassa. Kaikkialla unionin alueella on taattava oikeus ehkäisyyn sekä lisääntymis- ja seksuaaliterveyspalveluihin.
- Työehtojen eurooppalaisia vähimmäistasoja on vahvistettava ja määriteltävä sosiaaliturvalle eurooppalaiset vähimmäisstandardit.
- EU-rahoitusta on suunnattava kestävän rakennemuutoksen edistämiseksi sosiaalisen pilarin, ympäristöasioiden, liikkuvuuden edistämisen, koulutuksen ja tutkimus- ja kehitystoiminnan investointien rahoituksen vahvistamiseen.
- EU:n on tuettava myös unionin ehdokas- ja naapurimaiden demokratiakehitystä, otettava kantaa ihmisoikeusrikkomuksiin sekä tuettava maiden kansalaisyhteiskuntaa. Suomen on oltava tässä aktiivinen toimija.
- Turkin ja EU:n yhteistyön edellytyksenä on oltava Turkin sitoutuminen demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja kurdikysymyksen rauhanomaiseen ratkaisuun.

Vangitut opposition kansanedustajat, toimittajat ja muut poliittiset vangit on vapautettava kiireellisesti.

- Kurdistanin työväenpuolue PKK on poistettava EU:n terroristijärjestöjen listalta. Vaikka PKK on vuonna 2025 päättänyt lakkauttaa toimintansa, antaa EU:n terrorismiluokittelu edelleen Turkille edellytyksiä loukata kurdien oikeuksia.
- Suomen on noudatettava ratifioimiaan kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n vammaissopimusta. Lisäksi Suomen on edistettävä sitä, että muutkin valtiot noudattavat niitä.
- Ilmastotoimet eivät saa lisätä globaalin etelän riippuvuutta rikkaista maista. Suomen tulee kansainvälisissä organisaatioissa ajaa tukimuotoista ilmastorahoitusta varsinkin kaikista köyhimmille maille. Lainamuotoisen ilmastorahoituksen ehtojen on oltava reiluja ja joustavia.
- Vihreää kolonialismia on vastustettava. Ilmastomuutosta vastaan ei tule taistella hankkeilla, jotka uhkaavat alkuperäiskansojen oikeuksia.
- Suomen ja Euroopan unionin on edistettävä fossiilisen energian käyttämisestä luopumista hallitusti ja asteittain sekä Euroopan unionin että globaalilla tasolla.

4.3 RAUHA JA TURVALLISUUS

Kaiken kehityksen ja ihmisyyden edellytys on ihmisoikeuksia kunnioittava ja oikeudenmukaiseen vallanjakoon perustuva rauha. Vasemmistoliitto on sotaa ja militarismia vastaan.

Vasemmistoliitto painottaa, että Suomen on puolustettava Ukrainan ja kaikkien valtioiden suvereniteettia ja tuettava rauhanomaisia ratkaisuja, jotka perustuvat aggression uhreiksi joutuneiden valtioiden ja kansojen itsemääräämisoikeuteen. Ukraina tarvitsee edelleen vahvaa ja yhtenäistä kansainvälistä tukea, jota on jatkettava myös aselevon ja rauhan aikana. Rauhan on oltava oikeudenmukainen ja kestävä Ukrainan näkökulmasta, ja sen ehdoista voivat päättää vain ukrainalaiset itse. Tuen Ukrainalle on oltava pääosin lahjamotoista, ja Suomen on edistettävä myös Ukrainan velkataakan keventämistä. Lisäksi Ukrainan EU-jäsenyyden edistäminen on tärkeää.

Venäjä on osoittanut, että sillä on tahtoa ja kykyä käyttää hyökkäyssotaa ulkopoliitiikkansa jatkeena pyrkiäkseen tavoitteisiinsa. Tämä on muuttanut myös Suomen turvallisuusympäristöä sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaedellytyksiä. Turvallisuuden kannalta riskittäviä vaihtoehtoja ei ole. Trumpin Yhdysvallat on murentanut liittovaltion tukea

Ukrainalle samalla, kun se on polulla kohti vahvistuvaa autoritaarisuutta. Euroopan on huolehdittava vahvemmin omasta turvallisuudestaan osoittamalla horjumaton tukensa Ukrainalle sekä vähentämällä riippuvuuttaan Yhdysvalloista. Hyökkäyssotiin on vastattava kohdistamalla vahvoja pakotteita sortovaltojen poliittisiin ja taloudellisiin eliitteihin. Suomen tulee toimia kestävän rauhan puolesta niin EU:ssa ja YK:ssa kuin omilla toimillaan.

Suomen tulee edistää ulkopoliitiikassaan ihmisoikeuksia ilman kaksoisstandardeja. Ihmisoikeuksia ja kansainvälistä oikeutta ei edistetä valikoiden, vaan aina ja johdonmukaisesti. Suomen on uskallettava kritisoida kaikkia valtioita, jotka puheiden ja tekojen tasolla syyllistyvät kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan loukkauksiin. Pienen maan etu on, että se voi puolustaa monenkeskistä sääntöpohjaista järjestelmää ja toimia globaalisti vahvistaen kansainvälistä oikeutta, demokratiaa ja ihmisoikeuksia.

Israel toteuttaa armotonta palestiinalaisten kansanmurhaa ja etnistä puhdistusta tuhoamalla Gazan elinolosuhteet ja infrastruktuurin täysimääräisesti, estämällä humanitaarisen avun ja nälännyttämällä väestön. Samalla Israel laajentaa laittomia siirtokuntia Länsirannalla. Vaikka yhä useampi kansainvälinen taho on todennut Israelin toteuttavan kansanmurhaa sekä rikkovan kansainvälistä oikeutta

ja ihmisoikeuksia, EU on edelleen Israelin suurin kauppakumppani ja ylläpitää maahan lämpimiä diplomaattisia suhteita.

Vasemmistoliitto vaatii, että EU jäädyttää EU:n ja Israelin välisen assosiaatiosopimuksen, langettaa Israelille kauppapakotteet ja sitoutuu täysin kansainvälisen tuomioistuimen ICC:n antamiin pidätysmääräyksiin. EU:n on myös painostettava Israelia kaikilla käytössään olevilla keinoilla laittoman miehityksen lopettamiseksi ja palestiinalaisten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi. Suomen tulee lopettaa kaikki asekauppa Israelin kanssa, edistää Israelin asettamista kauppasaartoon ja tunnustaa Palestiina.

Suomen tulee osaltaan ajaa johdonmukaisesti kestävä ja oikeudenmukaista rauhaa sekä tasa-arvoisia ihmis- ja kansalaisoikeuksia kaikille alueen asukkaille. Vasemmistoliitto tunnistaa, että Palestiinan valtion tunnustamisen lisäksi tavoitteisiin pääsemiseksi varteenotettava keino on myös esimerkiksi niin sanottu yhden valtion malli, jossa kaikille alueen asukkaille taataan tasa-arvoiset poliittiset ja demokraattiset oikeudet ilman etnistä erottelua. Kahden valtion mallin lisäksi myös yhden valtion malli tunnistetaan Vasemmistoliiton arvojen mukaisena vaihtoehtona.

Vasemmistoliitto katsoo, että Suomen turvallisuus edellyttää sellaista kansainvälistä yhteistyötä, joka vähentää Suomeen kohdistuvaa sotilaallisen hyökkäyksen ja sotilaallisen painostuksen uhkaa. Vasemmistoliitto ajaa EU-maiden solidaarisuuslausekkeen eli artikla 42.7:n täsmentämistä niin, että jäsenmaiden keskinäinen apu kriisitilanteessa määriteltäisiin tarkemmin. Suomi hakeutui Naton jäseneksi nostaakseen kynnystä hyökätä Suomeen. Vasemmisto korostaa, että jäsenyys Natossa on puolustuksellinen, eikä maahan oteta ydinaseita, pysyviä Naton sotilastukikohtia tai pysyviä Naton joukkoja. Vasemmistoliitto vastustaa Naton käyttämistä suurvaltapolitiikan välineenä ja jäsenmaiden kytkemistä ydinaseriisunnan vaikeuttamiseen. Vasemmistoliitto pitää tärkeänä, että Nato keskittyy jäsenmaidensa alueellisen koskemattomuuden puolustamiseen. Suomen osallistumisesta sotilaallisiin operaatioihin ulkomailla tehdään aina tapauskohtainen päätös eduskunnassa. Tämän lisäksi eduskunnan vaikutusmahdollisuuksista huolehtimisen tulee olla Suomen Nato-politiikan keskiössä. Suomen on kaikin tavoin huolehdittava myös Nato-jäsenenä ulkopoliittisesta liikkumatilastaan ja

vaikutusvallastaan vaalimalla sääntöpohjaista järjestelmää ja kansainvälisen oikeuden kattavuutta.

Joukkotuhoaseiden leviäminen on vakava uhka ihmiskunnan tulevaisuudelle. Suomen on kansainvälisessä yhteistyössä toimittava aktiivisesti ydinaseriisunnan edistämiseksi sekä asevalvontasopimusten vahvistamiseksi. Puolustusmateriaalin vientiä ja tuontia on säänneltävä entistä tarkemmin. Vasemmisto ei salli asekauppaa hyökkäyssotaa käyvien maiden kanssa eikä sellaisten maiden kanssa, jotka rikkovat systemaattisesti ihmisoikeuksia.

Riippumatta kansainvälisen yhteistyön tilasta Suomen on tärkeä pitää huolta omasta vahvasta puolustuksestaan. Puolustusmäärärahojen tason pitää perustua Suomen puolustuksen tarpeisiin. Laaja yleinen hyväksyntä ja kansallinen yhteisymmärrys siitä, että suomalainen yhteiskunta ja yhteiskuntajärjestyksemme ovat puolustamisen arvoisia, ovat maanpuolustustahdon ylläpitämisen välttämättömät edellytykset. Uskottava kansallinen puolustus on Suomen puolustusratkaisun peruslinja, josta on pidettävä kiinni. Suomen on syvennettävä puolustusyhteistyötä erityisesti Ruotsin, Pohjoismaiden ja EU:n jäsenmaiden kanssa, joiden kanssa meillä on kaikissa tilanteissa syvimmat yhteiset intressit.

Vasemmistoliitto ajaa asevelvollisuuden muuttamista siten, että se turvaa Suomen maanpuolustusvalmiuden ja kohtelee koko ikäluokkaa tasa-arvoisesti. Koko ikäluokka on sukupuoleen katsomatta kutsuttava sähköiseen kutsuntaan. Tämän ensimmäisen vaiheen perusteella on tehtävä alustava karsinta, minkä jälkeen suuri osa asevelvollisista osallistuu varsinaiseen kutsuntatilaisuuteen. Tilaisuuden pohjalta asepalvelukseen on valittava soveltuvuuden ja motivaation perusteella tarvittava määrä varushenkilöitä. Samalla siviilipalveluksen kesto tulee lyhentää puolivuotiseksi sekä totaaliikieltäytyjien rankaisemisesta luopua. Reservinkieltäytyjien täydennyspalveluskoulutuksesta tulee luopua. Siviilipalvelushenkilöiden riittävä toimeentulo palvelusaikana tulee turvata korottamalla päivärahan ja ruokarahan määrää. Uudistus on toteutettava niin, ettei se vähennä koulutettavien määrää mutta parantaa reserviläisarmeijamme suorituskykyä. Maanpuolustusta tulee kehittää tukemaan myös kokonaisturvallisuutta ja vastamaan ilmastonmuutoksen mukanaan tuomiin ei-sotilaallisiin uhkiin.

Vasemmistoliitto pitää välttämättömänä Yhdistyneiden Kansakuntien järjestelmän ja sen perusperiaatteiden vahvistamista. YK:n peruskirja ja ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset ilmaisevat poliittisen tahdon rakentaa maailmanyhteisöä rauhan, ihmisten tasa-arvon ja demokratian pohjalle. YK:n turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten veto-oikeus on poistettava, jotta YK voi edistää rauhaa ja ihmisoikeuksia tehokkaasti YK:n peruskirjan edellyttämällä tavalla. Naiset ovat aliedustettuina esimerkiksi rauhanneuvotteluissa ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Kaikkien sukupuolien äänen kuuleminen osana näitä keskusteluja on tärkeää, sillä sukupuolten tasa-arvoon panostaminen ja laaja käsitys turvallisuudesta ovat tehokkaita keinoja rauhan rakentamisessa ja sen ylläpitämisessä. YK:n turvallisuusneuvostoa pitäisi laajentaa ottamalla siihen lisää pysyviä jäseniä, ettei se kuvastaisi vain toisen maailmansodan jälkeistä tilannetta vaan vastaisi paremmin eri maiden rooleja nykyisessä maailmanpolitiikassa ja sille keskeisten maiden joukkoa. Tämä on välttämätöntä turvallisuusneuvoston ja yleisemmin YK:n legitimitetin lisäämiseksi. Myös YK:n yleiskokouksen roolia tulee vahvistaa.

Pohjoismaat ovat Suomelle keskeinen viite-ryhmä. Pohjoismaiden monimuotoinen yhteistyö tuo Suomelle turvaa. Pohjoismaissa on jo pitkään

ymmärretty, että rauhaa edistetään tasa-arvoisella yhteiskunnalla sekä aktiivisella ja aloitteellisella kansainvälisellä yhteistyöllä. Pohjoismaista yhteistyötä on lisättävä yhteiskunnallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen saralla. Vasemmistoliitto pitää välttämättömänä rakentaa pohjoismaista yhteistyötä ydinaseriisunnassa ja edistää yhdessä Pohjolaa ydinaseettomana alueena. Pohjoismainen yhteistyö on välttämätöntä myös arktisten alueiden suojelemissa ja puolustamisessa alkuperäiskansojen oikeudet huomioiden.

Konfliktialueiden ihmiset kärsivät sodista ja muista konflikteista välittömästi aseiden käytön vuoksi. Konfliktit vahingoittavat myös ympäristöä, terveydenhuoltoa, ruoan tuotantoa ja muuta taloutta. Sodat vaikuttavat myös sotaa käymättömiin maihin kaupan ja talouden muutosten sekä siirtolaisuuden, sotilaallisen varautumisen ja turvattomuuden lisääntymisen kautta.

Suurvaltojen ja niiden tukijoiden voimatoimia ja kansainvälisen oikeuden loukkauksia ei tule hyväksyä miltään suurvallalta eikä millään maantieteellisellä alueella. Jokainen lähempänä tai kauempana tapahtuva kansainvälisen oikeuden loukkaus ja siihen liittyvä sotatoimi aiheuttaa paitsi kärsimystä kriisialueilla, myös heikentää kansainvälistä monenkeskistä sopimusperäistä yhteistyötä. Pahimmillaan se lisää ydinsodan uhkaa entisestään.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Suomen on harjoitettava aktiivista ja aloitteellista, laajaan kansainväliseen yhteistyöhön pohjautuvaa ja kansainvälistä oikeutta, ihmisoikeuksia ja rauhantyötä korostavaa ulkopoliittikkaa ilman kaksoisstandardeja sekä vahvistettava kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää sekä monenkeskisen yhteistyön rakenteita. Kestävän kehityksen periaatteiden on ohjattava kaikkea ulko-, turvallisuus-, kauppa- ja globaalipoliittikkaa.
- On siirryttävä kohti koko ikäluokkaa koskevaa sukupuolineutraalia asevelvollisuutta, jonka ensimmäinen vaihe on kaikille yhteiset kutsunnat. Palvelukseen otetaan tarvittava määrä asevelvollisia soveltuvuuden ja motivaation perusteella. Siviilipalveluksen kesto on lyhennettävä ja totaalikieltäytyjien rankaisemisesta luovuttava.

- Puolustusvoimissa on noudatettava nollatoleranssia kaikkea häirintää ja siihen puuttumattomuutta kohtaan. Palvelusta suorittaville sekä kantahenkilökuntaan kuuluville on varmistettava anonyymit keinot ilmoittaa häirinnästä.
- Varusmiesten ja vapaaehtoisesti asepalvelusta suorittavien päiväraha on tuplattava.
- EU:n on sitouduttava poikkeuksetta noudattamaan kaikkia Kansainvälisen rikostuomioistuimen antamia pidätysmääräyksiä.
- EU:n on jäädytettävä assosiaatiosopimus Israelin kanssa ja asetettava Israel kauppasaartoon.
- Suomen on tunnustettava Palestiinan ja Länsi-Saharan valtiot sekä tuettava kurdien itsemääräämisoikeutta.
- Laittomasti miehitetyiltä alueilta peräisin olevien miehitysvaltion tuotteiden maahantuonti on kiellettävä.
- Ase- ja puolustustarvikekauppa sekä puolustusyhteistyö Israelin kanssa on lopetettava.
- Suomen ei tule viedä puolustustarvikkeita humanitaarista oikeutta loukkaaviin tai systemaattisiin ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyviin maihin. Asevientä koskeva valvonta on ulotettava myös aseiden tuontiin, ja ihmisoikeusarvioinnin ja humanitaarisen oikeuden tavoitteiden huomioimisen on oltava osa kaikkea asekauppaa. Suomen tulee myös aktiivisesti valvoa ja kieltää välittömästi kaikki aseventi ihmisoikeuksia loukkaaviin maihin.
- EU-maiden on otettava käyttöön puolustushankinnoissa ”Osta eurooppalaista” -periaate ja ohjattava varat eurooppalaiseen teollisuuteen ja Euroopan puolustuskyvyn vahvistamiseen.
- Autonomisten aseiden kehittäminen, tuottaminen ja käyttäminen on kiellettävä kansainvälisellä sopimuksella.
- On ajettava aktiivista aseidenriisuntaa ja liitettävä Suomi rypäleaseiden sekä ydinaseiden kieltosopimuksiin. Suomen tulee palata henkilömiinat kieltävään Ottawan sopimukseen.
- Rauhantyötä on tuettava ja turvattava suomalaisten rauhanjärjestöjen rahoitus ja toimintamahdollisuudet. Naisten osuutta rauhanneuvotteluissa, turvallisuuspoliittisessa keskustelussa ja osana rauhan turvaamista on kasvatettava. Suomen tulee tehdä aktiivisemmin työtä YK:n demokratian vahvistamiseksi, jotta YK voi edistää rauhaa ja ihmisoikeuksia tehokkaasti YK:n peruskirjan edellyttämällä tavalla.
- EU-maiden ns. solidaarisuuslauseketta on täsmennettävä niin, että jäsenmaiden keskinäinen apu kriisitilanteessa määritellään tarkemmin.
- Suomen tavoitteena täytyy olla Nato-politiikka, joka on demokraattista, ihmisoikeusperustaista ja avointa ja jossa eduskunnan vaikuttamismahdollisuudet toteutuvat.
- Suomen on tehtävä Naton sisällä tiivistä yhteistyötä erityisesti Pohjoismaiden kanssa eri jäsenmaiden ihmisoikeusongelmien esiin nostamiseksi ja ihmisoikeuksien puolustamiseksi, ydinaseriisunnan edistämiseksi sekä Pohjolan pitämiseksi ydinaseettomana alueena.

- Suomen on jatkettava laajaan turvallisuuskäsitykseen ja ihmisoikeuksiin perustuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja toimittava aktiivisena rauhanvälittäjänä ja aseidenriisunnan edistäjänä maailmalla.
- Suomen on pyrittävä etukäteen ehkäisemään avaruuden luonnonvarojen mahdolliseen hyödyntämiseen kytkeytyviä luonnonvarakonflikteja liittymällä YK:n Kuusopimukseen ja tukemalla kansainvälisen avaruushallinnon perustamista valvomaan avaruuden ja sen luonnonvarojen kestävää ja koko ihmiskuntaa hyödyntävää käyttöä.
- Suomen tulee liittyä YK:n ydinasekieltosopimukseen.
- Suomeen ei tule sijoittaa ydinaseita. Voimassa oleva ydinenergialaki kieltää ydinsäätöiden maahantuonnin. Tästä tärkeästä laista on pidettävä kiinni.
- Suomeen ei tule sijoittaa ulkomaisia pysyviä joukkoja eikä tukikohtia rauhan aikana.
- Suomen tulee vahvistaa YK:n turvallisuusneuvoston Nuoret, rauha ja turvallisuus (2250) sekä Naiset, rauha ja turvallisuus (1325) -pöytälauselmien toimeenpanoa ja toteutumista osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa.

4.4 SIIRTOLAISUUS, MAAILMANKAUPPA JA KEHITYSYHTEISTYÖ

Globaali kehitys ja varsinkin Donald Trumpin toinen hallintokausi kyseenalaistavat kehitysyhteistyön merkitystä avoimemmin kuin vuosikymmeniin. Yhdysvaltojen rinnalla monet muut maat, Suomi mukaan lukien, ovat vähentäneet kehitysyhteistyörahoitusta dramaattisesti ja muuttaneet kehitysyhteistyön suuntaa merkittävällä tavalla. Suomessa kehitysyhteistyön tavoitteet eivät enää liity köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseen, vaan kehitysyhteistyö sidotaan osaksi suomalaisten yritysten vientimahdollisuuksia.

Vasemmistoliitto korostaa, että Suomen tarjoaman kehitysyhteistyön on pyrittävä vähentämään globaalin etelän riippuvuutta pohjoisesta ja torjumaan köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Viime vuosina tehdyt massiiviset leikkaukset kehitysyhteistyöhön on peruttava. Globaaleista kehitysyhteistyön rahoitusleikkauksista kärsivät eniten maailman köyhimmissä maissa elävät ihmiset, mutta ne vaikuttavat suoraan myös konfliktien syvenemiseen.

Kansainvälinen kauppa toimii tällä hetkellä teollisuusmaiden ehdoilla eikä kohtelee kehittyviä maita reilusti, eivätkä ne kykene nykyjärjestelmässä nousemaan köyhyydestä. Kansainvälisten

talousinstituutioiden, kuten IMF:n, WTO:n ja Maailmanpankin, talouspolitiikkaa ja käytäntöjä on uudistettava demokraattiseksi ja kehittyvien maiden talouksia vahvistaviksi. Kehittyvien maiden on voitava suojella nuoria teollisuudenalojaan sekä vahvistaa julkista sektoria ja palveluita. Niille on myös annettava helpotuksia immateriaalioikeuksien noudattamisesta. Lisäksi kehittyvien maiden velkahelpotukset on otettava uudestaan kansainvälisen yhteisön agendalle ja veroparatiisit kitkettävä. Suomen on edistettävä näitä tavoitteita kansainvälisillä foorumeilla.

Suomen tulee aktiivisesti edistää YK:n kansainvälisen verosopimuksen ratifiointia, joka demokratisoi OECD:n nykyiset verosäännöt. Lisäksi on rakennettava inklusiivinen, oikeudenmukainen, läpinäkyvä ja tehokas globaali verojärjestelmä tukemaan kestävä kehitystä. Tämä edellyttää verotusoikeuden oikeudenmukaista jakoa muun muassa luopumalla nykyisestä asuinvaltio-lähdevaltio-periaatteesta, siirtymällä pois siirtohinnoittelun ongelmallisuuksista sekä torjumalla laittomia pääomavirtoja. Kehityspolitiikassa tämä tarkoittaa, että globaalien verosääntöjen on tuettava kehittyvien maiden veropohjan vahvistamista, jotta ne voivat rahoittaa omia julkisia palveluitaan ja vähentää riippuvuutta ulkoisesta avusta.

Ihmisoikeudet koskevat meitä kaikkia, myös pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Maahanmuuttopolitiikkaan tarvitaan ihmisoikeusperustainen

suunnanmuutos. Vaikka globaalisti maahanmuuttoasenteet yhä kiristyvät ja maahanmuuttovihamielinen politiikka ottaa tilaa parlamentaarisen järjestelmän sisällä, on Vasemmiston tuotava entistä painokkaammin esille, ettei ihmisten hätää ja pakolaisuuden juurisyitä ratkaista sulkemalla rajoja. Suomen on vaikutettava pitkäjänteisesti pakolaisuuden juurisyiden ratkaisemiseksi kahdenvälisissä suhteissa, Euroopan unionissa ja Yhdistyneiden kansakuntien piirissä kehityspolitiikan, ihmisoikeuspolitiikan ja rauhanpolitiikan keinoin.

Epäonnistuneella ja epäinhimillisellä turvapaikkapolitiikalla Suomeen luotu paperittomuus ja ihmisten ajaminen haavoittuvaan asemaan yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle ei ole kenenkään etu. Euroopan unionissa Suomen on edistettävä turvapaikkamenettelyn ja kansainvälisen suojelun korkeaa tasoa ja turvallisten reittien sekä jäsenmaiden yhteistyön lisäämistä. Suomen oman turvapaikkapolitiikan on toteutettava ihmisoikeusperiaatteita, kansainvälisiä sopimuksia ja oikeusvaltion normeja.

Jokainen Suomeen muuttanut on yhteiskunnan täysivaltainen jäsen kaikilla elämän osa-alueilla. Suomi tarvitsee maahanmuuttoa ja maahan muuttaneet osaksi työelämää. Jokaisella maahanmuuttajalla on oikeus ihmisarvoiseen elämään Suomessa. Suomi hukkaa tällä hetkellä valtavan määrän inhimillistä potentiaalia kireällä maahanmuuttopolitiikalla. Työlupaprosesseja on helpotettava ja työperäisten maahanmuuttajien kotoutumispalveluita on laajennettava ja parannettava. Muualta Suomeen muuttaneet ovat ylliedustettuina niin määrä- kuin osa-aikaisissa työsuhteissa ja valvonnat ovat osoittaneet huomattavia

puutteita mm. palkanmaksussa. Työsuojeluviranomaisen on lisättävä työehtojen valvontaa ja otettava vastuu siitä, että jokainen Suomeen muuttanut tulee tietoiseksi oikeuksistaan työelämässä.

Työvoiman kansainväliseen rekrytointiin ei ole tällä hetkellä Suomessa kattavaa lainsäädäntöä. Työvoiman kansainväliseen rekrytointiin liittyy usein pitkiä, monimutkaisia ja vaikeasti valvottavia alihankintaketjuja sekä merkittäviä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan riskejä. Tästä huolimatta työvoiman kansainvälinen rekrytointi ei ole Suomessa luvanvaraista toimintaa, eivätkä viranomaiset seuraa rekrytointihankkeita systemaattisesti. Sääntelemätön kenttä on villi ja ongelmat moninaisia. Väärinkäytöksiä tapahtuu jatkuvasti ja vain osa niistä ylittää uutiskynnyksen. Koska laki on puutteellinen, työperäisen hyväksikäytön uhrien on vaikea saada apua, oikeutta, suojelua ja korvauksia. Myös niin sanotulla koulutusviennin kentällä – jossa suomalaiset oppilaitokset myyvät tutkintoja tai tutkintoon johtamattomia tilauskoulutuksia välikäsien kautta kalliilla hinnalla köyhemmistä maista tuleville opiskelijoille – on merkittäviä ongelmia, jotka ajavat Suomeen tulleita opiskelijoita köyhyyteen vailla tukiverkkoja. Tämän hetkinen ihmiskauppa- ja työmarkkinalainsäädäntö eivät riitä suojaamaan kansainvälisissä työvoima- tai opiskelijarekrytoinneissa hyväksikäytettyjä ihmisiä, jotka jäävät Suomessa ilman oikeusturvaa. Sääntelyn puute vaikeuttaa myös työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ennaltaehkäisyä ja heikentää Suomeen kansainvälisesti rekrytoitujen työntekijöiden oikeusturvaa.

VASEMMISTOLIITON TAVOITTEET

- Oleskelulupamenettelyjä on nopeutettava ja sujuvoitettava turvaamalla Maahanmuuttovirastolle riittävät resurssit ja tarkistamalla lainsäädäntöä. Maahanmuuttoviraston toiminnan valvontaa on tehostettava ja toiminnan läpinäkyvyyttä on lisättävä.
- On lisättävä työ- ja opiskeluperusteisesti maahan tulleiden kotoutumis- ja kielikoulutusta. Myös parisuhteen takia Suomeen tulleiden ihmisten kotoutumiseen pitää panostaa nykyistä enemmän.

- Vuosittaista pakolaiskiintiötä on nostettava merkittävästi. On toimittava EU:ssa kiintiöpakolaisten vastaanottamisen merkittävän lisäämisen puolesta.
- Turvapaikkamenettelyn oikeudenmukaisuus ja palautuskiellon loukkaamattomuus on varmistettava. Viime vuosina tehtyjä lukuisia ulkomaalaislain kiristyksiä on peruttava ja ulkomaalaislaki on uudistettava kokonaisuudessaan ihmisoikeusperustaisesti, oikeudenmukainen menettely ja oikeusturva varmistuen. On huolehdittava siitä, että viranomaisten maalinjaukset ovat samassa linjassa ja sopusoinnussa YK:n pakolaisjärjestön linjausten kanssa.
- Kansalaisuuslakiin tehdyt kiristykset on peruttava. Kotoutumista on tuettava tarjoamalla näkymä tulevaisuudesta osana suomalaista yhteiskuntaa.
- Oikeutta perhe-elämään, lapsen oikeuksia ja lapsen edun toteutumista on edistettävä helpottamalla perheenyhdistämistä. Perheenyhdistämisen esteitä on selvitettävä ja purettava.
- Etenkin lasten ja perheiden säilöönotot on kiellettävä. Säilöönotolle on olemassa useita vaihtoehtoja, kuten ilmoittautumisvelvollisuus, elektroninen valvonta ja valvottu asuminen.
- Turvapaikanhakijoiden ja turvapaikanhakijana maahan saapuneiden työntekoa on helpotettava. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden työntekijöiden palautuksia ei tule panna täytäntöön kesken työlupaprosessin. Työlupa on voitava myöntää muukalaispassin avulla matkustusasiakirjan puuttumisesta huolimatta.
- Paperittomuuteen on puututtava palauttamalla ulkomaalaislain aiempi oikeustila poistamalla lain 51§ a säädöksestä sen määräys, ettei oleskelulupaa myönnetä, jos ulkomaalaisen paluu jää sen vuoksi toteutumatta, että hän ei suostu palaamaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa tai vaikeuttaa paluunsa järjestelyä.
- On säädettävä työvoiman kansainvälistä rekrytointia säätelevä laki, jossa kansainvälisestä työvoimarekrytoinnista tehdään luvanvaraista, rekisteröitymistä ja koulutusta vaativaa toimintaa. Lailla on säädettävä myös kansainvälisesti työvoimaa rekrytoivien työnantajien vastuista valvoa työvoimarekrytoinnin ylikansallisia alihankintaketjuja ja ennaltaehkäistä työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa. On lisättävä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan valvontaa ja valvonnan resursseja ja kehitettävä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrien tukijärjestelmää ja oikeusturvaa. Myös koulutusvientiä koskevaa lainsäädäntöä on kehitettävä siten, että Suomeen opiskelemaan rekrytoidut ulkomaalaiset eivät ajaudu velkavankeuteen ja köyhyyteen siksi, että päättävät hakeutua Suomeen opiskelemaan.
- Suomen kansainvälisten veloitteiden mukaisesti kehityspolitiikan päämäärinä täytyy olla köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä kestävä kehitys ja ihmisoikeuksien vahvistaminen. On lisättävä kehitysyhteistyörahoitusta 0,7 prosentin osuuteen bruttokansantuotteesta ja 0,2 prosenttia on kohdennettava vähiten kehittyneiden LDC-maiden kanssa tehtävään yhteistyöhön ja apuun. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön rahoituksen osuutta on kasvatettava. Johdonmukaisen kehityspolitiikan varmistamiseksi on säädettävä kehitysyhteistyölaki.

- Kehitysyhteistyössä ja -avussa on huomioitava erityisesti erityisen vaikeassa asemassa olevat ihmisryhmät, kuten vammaiset, pitkäaikaissairaat, lapset ja ikäihmiset.
- Kansainvälistä kauppapolitiikkaa on oikeudenmukaistettava ja kehittyvien maiden sananvaltaa lisättävä. Suomen on vaikutettava kansainvälisillä areenoilla IMF:n, WTO:n ja Maailmanpankin demokratisoimiseksi. Kansainvälinen investointisuoja ei saa ajaa ilmastotoimien tai ihmisoikeuksien edelle. Globaalin etelän velkakriisin ratkaisemiseksi on edistettävä oikeudenmukaisia ja läpinäkyviä velkahuojennusjärjestelmiä, mukaan lukien velkojen mitätöintiä. Afrikan maiden esittämää Afrikan oman luottoluokitusviranomaisen perustamista on tuettava, jotta mantereiden valtioiden maksamat korot alenisivat kestäväälle tasolle.
- Kehittyville maille on taattava mahdollisuus taloutensa rakenteen kehittämiseen esimerkiksi julkisilla tuilla ja nuorten teollisuudenalojen suojelulla.
- Palveluihin ja vihreään siirtymään nojaavaa kasvustrategiaa on tuettava kehittyvissä maissa. Samalla on pyrittävä vähentämään globaalin etelän riippuvuutta globaalista pohjoisesta.
- Globaali etelä tarvitsee myös materiaalista kulutusta kasvattavaa talouskasvua. Jotta tämä olisi mahdollista, globaalin pohjoisen on koordinoitusti vähennettävä merkittävästi luonnonvarojen käyttöä ja ilmastopäästöjään.
- EU:ssa ja YK:ssa sekä muilla kansainvälisillä foorumeilla on tehtävä työtä verovälttelyn kitkemiseksi sekä verotietojen avoimuuden puolesta.
- On otettava käyttöön kansainvälinen vähimmäisvero varakkaimmille yksityishenkilöille.
- Riippuvuutta Yhdysvaltain dollarista kansainvälisessä kaupassa ja rahoituksessa on vähennettävä. On edistettävä moninapaisempaa rahajärjestelmää, jossa ei ole vain yhtä hallitsevaa valuuttaa.
- Kehittyvien maiden maksuvalmiutta on tuettava, jotta ne voivat välttää velkakriisit ja mahdollistaa ekologisen siirtymän. Vauraiden maiden on kannettava vastuunsa ja varmistettava luonto- ja ilmastotoimien rahoitus.
- Dollarihegemonia ja koordinaation puute tekevät maailmantaloudesta epätasapainoisen ja kriisiherkän. On tarkasteltava mahdollisuuksia kansainvälisen selvitysunionin ja globaalin valuutan perustamiseen, jotka eivät perustu yksittäisen maan rahapolitiikkaan. Ratkaisujen tulee demokratisoida talouden toimintaa.
- Euron roolia kansainvälisessä taloudessa on kehitettävä esimerkiksi lisäämällä euroalueen yhteisiä velkakirjoja.

